

EGE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
Gelişim Psikolojisi Anabilim Dalı
Psikoloji Bilim Dalı

GENÇ YETİŞKİN VE YAŞLI BİREYLERDE ALGILANAN SOSYAL
DESTEK VE OTOBİYOGRAFİK BELLEK İŞLEVLERİNİN, OTOBİYOGRAFİK
BELLEK ÖZELLİKLERİYLE İLİŞKİSİNİN İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ZEYNEP KAPISIZ

DANIŞMAN: DOÇ. DR. AYSUN DOĞAN

İZMİR-2019

T.C.

EGE ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Gelişim Psikolojisi Anabilim Dalı

Psikoloji Bilim Dalı

GENÇ YETİŞKİN VE YAŞLI BİREYLERDE ALGILANAN SOSYAL DESTEK VE
OTOBİYOGRAFİK BELLEK İŞLEVLERİNİN, OTOBİYOGRAFİK BELLEK
ÖZELLİKLERİYLE İLİŞKİSİNİN İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ZEYNEP KAPISIZ

JÜRİ ÜYELERİ

Doç. Dr. Aysun DOĞAN

Dr. Öğretim Üyesi Türkan YILMAZ IRMAK

Dr. Öğretim Üyesi Başak ŞAHİN ACAR

İZMİR-201

ETİK KURALLARA UYGUNLUK BEYANI

Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne sunduğum “Genç Yetişkin ve Yaşlı Bireylerde Algılanan Sosyal Destek ve Otobiyografik Bellek İşlevlerinin, Otobiyografik Bellek Özellikleriyle İlişkinin İncelenmesi” adlı yüksek lisans tezinin tarafımdan bilimsel, ahlak ve normlara uygun bir şekilde hazırlandığını, tezimde yararlandığım kaynakları bibliyografyada ve dipnotlarda gösterdiğimi onurumla doğrularım.

Zeynep Kapısız

T.C.EGE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS

TEZ SAVUNMA TUTANAĞI

ÖĞRENCİNİN

Adı Soyadı : Zeynep KAPISIZ
Numarası : 92130002772
Anabilim Dalı : Psikoloji Anabilim Dalı
Tez Başlığı (Türkçe) : Genç Yetişkin ve Yaşlı Bireylerde Algılanan Sosyal Destek ve Otobiyografik Bellek İşlevlerinin, Otobiyografik Bellek Özellikleri ile İlişkisinin İncelenmesi
Tez Başlığı (İngilizce) : An Examination of the Relationship Between Perceived Social Support, Autobiographical Memory Function and Autobiographical Memory Characteristics in Early and Late Adulthood
Tez Savunma Tarihi : 14 Haziran 2019
Tez Başlığı Değişikliği Varsa Yeni Başlık:

JÜRİ ÜYELERİ

Jüri Başkanı

Unvan, Adı, Soyadı : Doç. Dr. Aysun DOĞAN
Karar : Başarılı Başarısız Düzeltme
İmza : *aysun*

Jüri Üyesi

Unvan, Adı, Soyadı : Dr. Öğretim Üyesi Türkan YILMAZ IRMAK
Karar : Başarılı Başarısız Düzeltme
İmza : *Türkan*

Jüri Üyesi

Unvan, Adı, Soyadı : Dr. Öğretim Üyesi Başak ŞAHİN ACAR
Karar : Başarılı Başarısız Düzeltme
İmza : *B. Şahin Acar*

TEZ HAKKINDA JÜRİNİN GENEL GÖRÜŞÜ

(Jüri Başkanı Tarafından Doldurulacaktır)

Tez savunması sonucunda öğrenci tarafından hazırlanan çalışma;

Oybirliğiyle

Oy çokluğuyla

Başarılıdır

Düzeltilmelidir

Başarısızdır

- Bu tutanak üç (3) işgünü içerisinde jüri üyelerinin raporlarıyla beraber Anabilim Dalı Başkanlığı üst yazısıyla Enstitü Müdürlüğüne gönderilmelidir.

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans ders ve tez dönemim boyunca tanıştığım tüm hocalarıma ve dönem arkadaşlarıma çok teşekkür ederim. Sağlık sorunları nedeniyle süreci birlikte tamamlayamadığımız değerli Dr. Öğretim Üyesi Nilgöl Banu Çengelci Özekes'e teşekkür etmeden geçemem. Sonrasında yola birlikte devam ettiğimiz sevgili Doç. Dr. Aysun Doğan'a en ihtiyaç duyduğum anda bana tezimle ilgili verdiği büyük destek ve motivasyon için minnettarım. Ders döneminde kendisinden çok şey öğrendiğim ve araştırmamla ilgili analizlerimde bana yol gösteren Dr. Öğretim Üyesi Türkan Yılmaz Irmak'a tüm öğretileri ve pozitif enerjisi için teşekkür ederim. ODTÜ'de bir lisans öğrencisiyken bana ilk araştırma deneyimimi yaşatan ve bu tez çalışmasının temelini oluşturan bilgi ve tecrübeyi bana kazandıran değerli hocam Dr. Öğretim Üyesi Başak Şahin Acar'a çok teşekkür ederim.

Veri toplama ve kaydetme sürecinde benden desteğini esirgemeyen tüm arkadaş ve akrabalarıma teşekkür ederim. İkinci kodlayıcı olarak araştırmaya dâhil olan sevgili arkadaşım Mihriban Ören'e ve diğer araştırma görevlisi arkadaşlarıma çok teşekkür ederim. Narlıdere Yaşlı Dinlenme ve Bakımevi sakinlerine tek tek teşekkür ederim. Veri toplama sürecim onların ilginç yaşam öyküleri sayesinde keyifli bir hal aldı.

Lisans ve yüksek lisans eğitim hayatım boyunca beni finansal olarak destekleyen ve akademik çalışmalarımı devam ettirmeme olanak tanıyan TÜBİTAK Bilim İnsanı Destekleme Daire Başkanlığı'na teşekkür ederim.

Zorlandığım zamanlarda yanımda olan ve sosyal desteğini her zaman hissettiğim tüm yakın arkadaşlarım, canım kız kardeşlerim ve ailem olmadan bu çalışmayı sonlandıramazdım. Hepinize ayrı ayrı teşekkürler.

ÖZET

KAPISIZ, Zeynep. “Genç Yetişkin ve Yaşlı Bireylerde Algılanan Sosyal Destek ve Otobiyografik Bellek İşlevlerinin, Otobiyografik Bellek Özellikleri ile İlişkisinin İncelenmesi”, Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 2019.

Bu araştırmanın amacı genç yetişkin ve yaşlı bireylerde otobiyografik bellek özelliklerinin gelişimsel farklılıklarını incelemektir. Ayrıca algılanan sosyal desteğin ve otobiyografik bellek işlevlerinin otobiyografik bellek özellikleri ile arasındaki ilişkiyi araştırmaktır. Belleğin gerçekliği birebir kaydeden bir kayıt cihazı olmadığını vurgulayan kuramsal yaklaşımların etkisiyle, otobiyografik bellek özellikleri birçok sosyokültürel değişkenle birlikte incelenmiştir. Bu çalışmada aileden ve arkadaştan algılanan sosyal desteğin otobiyografik bellek özellikleri ile olan ilişkisi incelenmiştir. Araştırmaya İzmir’de yaşayan 20-35 yaş arası 85 genç ve 65-94 yaş arası 85 yaşlı olmak üzere 170 yetişkin katılmıştır. Katılımcılardan ‘aile’ ve ‘arkadaşlar’ ile ilgili hatırladıkları otobiyografik anıları istenmiştir. Araştırma bulgularına göre, yaşlı bireyler her iki anıyı da gençlere oranla daha net hatırlamaktadırlar. Aileden algılanan sosyal desteğin aile anısının detay düzeyi ve netliğiyle pozitif ilişkili olduğu bulunurken, arkadaştan algılanan sosyal desteği yüksek olan bireylerin arkadaş anılarını özgül ve daha erken yaşlardan hatırladığı görülmüştür. Elde edilen bulgular bu konuda daha önceden yürütülmüş araştırmalar ışığında tartışılmıştır. Gelecekte çocukluk ve ergenlik dönemi örneklemelerinin de dâhil edildiği kesitsel ya da boylamsal araştırmaların alanyazın için oldukça değerli olacağı düşünülmektedir.

Anahtar Sözcükler: otobiyografik bellek, algılanan sosyal destek, otobiyografik bellek işlevleri, genç yetişkin, yaşlı

ABSTRACT

KAPISIZ, Zeynep. “*An Examination of the Relationship Between Perceived Social Support, Autobiographical Memory Functions and Autobiographical Memory Characteristics in Early and Late Adulthood*”, Master’s Thesis, Izmir, 2019.

The aim of this study is to investigate the developmental differences of autobiographical memory characteristics in young adults and elderly individuals. It is also to investigate the relationship between perceived social support and autobiographical memory functions with autobiographical memory characteristics. Under the influence of theoretical approaches that emphasize the fact that memory is not a recording device which tapes every single detail precisely; the autobiographical memory characteristics were examined with various sociocultural variables. In this study, the relationship between perceived social support from family and friends as a social variable with the autobiographical memory characteristics were examined. Young adults (n = 85) and old (n = 85) participants retrieved their autobiographical memories in response to the cue words family and friends. According to the findings of the study, both family and friends narratives of older participants were more vivid than young adults’ narratives. While the perceived social support from family was found to be positively related to the level of detail and clarity of the family narrative, the perceived social support from the friends was found to be related to the age of memory and specificity of friends memory. The findings were discussed in the light of previous researches. In the future, cross-sectional or longitudinal studies including childhood and adolescence samples are considered to be very valuable for the literature.

Keywords: autobiographical memory, perceived social support, functions of autobiographical memory, young adults, elderly

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR.....	i
ÖZET.....	ii
ABSTRACT.....	iii
İÇİNDEKİLER	iv
TABLO LİSTESİ.....	viii
ŞEKİL LİSTESİ.....	ix
KISALTMALAR LİSTESİ.....	x
EKLER LİSTESİ	xi
BÖLÜM 1 GİRİŞ.....	1
1.1 Araştırma Konusu.....	1
1.2 Araştırmanın Amacı ve Önemi.....	3
1.3 Araştırmanın Hipotezleri	3
1.4 Araştırmanın Sınırlılıkları	4
1.5 Araştırmanın Sayıtları	5
1.6 Tanımlar	5
BÖLÜM 2 KURAMSAL ÇERÇEVE.....	7
2.1 OTOBİYOGRAFİK BELLEK.....	8
2.1.1 Otobiyografik Bellek Tanımı	8
2.1.2 Otobiyografik Bellek, Episodik Bellek ve Semantik Bellek Ayrımı	8
2.1.3 Otonötik Bilinç Tanımı ve Otobiyografik Bellek	10
2.1.4 Otobiyografik Belleğin Nöroanatomik Alt Yapısı.....	11
2.2 OTOBİYOGRAFİK BELLEĞİN YAŞAMBOYU GELİŞİMİ	12
2.2.1 Çocukluk Döneminde Otobiyografik Bellek	14
2.2.2 Ergenlik Döneminde Otobiyografik Bellek	15
2.2.3 Yetişkinlik Döneminde Otobiyografik Bellek	17
2.2.4 Yaşlılık Döneminde Otobiyografik Bellek	18

2.3	OTOBİYOGRAFİK BELLEK GELİŞİMİNE DAİR KURAMLAR	19
2.3.1	Bilişsel Benlik Kuramı	19
2.3.2	Sosyal Etkileşim Kuramı	21
2.3.3	İşlevsel Sistemler Kuramı	22
2.4	SOSYAL DESTEK	23
2.4.1	Sosyal Destek Kavramı	23
2.4.2	Algılanan Sosyal Destek Kavramı	24
2.4.3	Sosyal Destek Kaynakları	25
2.4.4	Algılanan Sosyal Destek ve Biliş	28
2.5	OTOBİYOGRAFİK BELLEK İŞLEVLERİ.....	29
2.5.1	Yönlendirici İşlev	29
2.5.2	Benlik İşlevi	30
2.5.3	Sosyal İşlevi	31
2.6	ARAŞTIRMADA ELE ALINAN DEĞİŞKENLERİ İNCELEYEN GELİŞİMSEL ARAŞTIRMALAR.....	31
2.6.1	Otobiyoğrafik Bellek Özellikleri ile İlgili Gelişimsel Araştırmalar	31
2.6.2	Algılanan Sosyal Destek ile İlgili Gelişimsel Araştırmalar	33
2.6.3	Otobiyoğrafik Bellek İşlevleri ile İlgili Gelişimsel Araştırmalar	34
2.7	OTOBİYOGRAFİK BELLEK VE ALGILANAN SOSYAL DESTEK DEĞİŞKENLERİYLE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	35
BÖLÜM 3	YÖNTEM	37
3.1	Araştırmanın Örneklemi	37
3.2	İşlem	37
3.3	Veri Toplama Araçları.....	39
3.3.1	Demografik Bilgi Formu.....	39
3.3.2	Anılar Anketi.....	39

3.3.3	Yaşam Deneyimleriyle İlgili Düşünme Ölçeği	40
3.3.4	Algılanan Sosyal Destek Ölçeği	41
3.3.5	Standardize Mini Mental Test.....	41
3.4	Örnek Otobiyografik Anılar	42
3.5	Anı Özelliklerinin Kodlanması ve Değerlerin Hesaplanması	44
3.6	Kodlayıcılar Arası Güvenilirlik.....	46
3.7	İstatistiksel Değerlendirme.....	47
BÖLÜM 4 BULGULAR		48
4.1	Kayıp Veri Analizi	48
4.2	Araştırmada Yer Alan Değişkenler Arasındaki İlişkinin İncelenmesi	48
4.3	Değişkenlerin Demografik Özelliklere Göre İncelenmesi	53
4.3.1	Cinsiyete Göre Katılımcıların Ortalama Değerlerinin İncelenmesi.....	53
4.3.2	Sosyoekonomik Düzeye Göre Katılımcıların Ortalama Değerlerinin İncelenmesi	54
4.3.3	Eğitim Düzeyine Göre Katılımcıların Ortalama Değerlerinin İncelenmesi..	57
4.4	Genç Yetişkin ve Yaşlı Grup Karşılaştırmalarına İlişkin MANOVA Bulguları..	59
4.4.1	Otobiyografik Bellek Özelliklerinin Yaş Grup Karşılaştırmalarına İlişkin Bulgular59	
4.4.2	Genel Bellek Değişkenlerinin Yaş Grup Karşılaştırmalarına İlişkin Bulguları.....	63
4.4.3	Algılanan Sosyal Destek Puanlarının Yaş Grup Karşılaştırmalarına İlişkin Bulgular.....	64
4.4.4	Yaşam Deneyimleriyle İlgili Düşünme Ölçek Puanlarının Yaş Grup Karşılaştırmalarına İlişkin Bulgular	65
BÖLÜM 5 TARTIŞMA		66

5.1	Araştırma Değişkenleri Arasındaki İlişki Değerlerinin Tartışılması	66
5.2	Araştırma Değişkenlerinin Demografik Özelliklere Göre Farklılaşmasına Yönelik Bulguların Tartışılması.....	69
5.3	Araştırma Değişkenlerinin Yaş Gruplarına Göre Farklılaşmasına İlişkin Bulguların Tartışılması.....	71
5.3.1	Otobiyografik Bellek Özelliklerinin Yaş Gruplarına Göre Farklılaşmasına İlişkin Bulguların Tartışılması	71
5.3.2	Algılanan Sosyal Desteğin Yaş Gruplarına Göre Farklılaşmasına İlişkin Bulguların Tartışılması.....	74
5.3.3	Otobiyografik Bellek İşlevlerinin Yaş Gruplarına Göre Farklılaşmasına İlişkin Bulguların Tartışılması	75
	SONUÇ VE ÖNERİLER	77
	KAYNAKÇA	78
	EKLER.....	95
	ÖZGEÇMİŞ	107

TABLO LİSTESİ

Tablo 1 Katılımcıların Demografik Özelliklerine Göre Dağılımları

Tablo 2 Örnek Otobiyografik Anılar

Tablo 3 Kodlayıcılar Arası Güvenilirlik için Sınıf içi Korelasyon (ICC) Katsayıları

Tablo 4 Aile Anısı Özelliklerinin Diğer Değişkenlerle Arasındaki İlişki Değerleri

Tablo 5 Arkadaş Anısı Özelliklerinin Diğer Değişkenlerle Arasındaki İlişki Değerleri

Tablo 6 Cinsiyete Göre Katılımcıların Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Tablo 7 Sosyoekonomik Düzeye Göre Katılımcıların Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Tablo 8 Eğitim Düzeyine Göre Katılımcıların Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Tablo 9 Aile Anısı Özelliklerinin Yaş Grup Karşılaştırmalarına Yönelik Bulguları

Tablo 10 Arkadaş Anısı Özelliklerinin Yaş Grup Karşılaştırmalarına Yönelik Bulguları

Tablo 11 Genel Bellek Değişkenlerinin Yaş Grup Karşılaştırmalarına İlişkin Bulguları

Tablo 12 Algılanan Sosyal Destek Puanlarının Yaş Grup Karşılaştırmalarına İlişkin Bulguları

Tablo 13 Otobiyografik Bellek İşlevlerinin Yaş Grup Karşılaştırmalarına İlişkin Bulguları

ŒEKİL LİSTESİ

Œekil 1 YaŒamboyu Hatırlama Eğrisinin Bir Temsili

KISALTMALAR LİSTESİ

OB	Otobiyografik Bellek
ASD	Algılanan Sosyal Destek
Yİ	Yönlendirici İşlev
Bİ	Benlik İşlevi
Sİ	Sosyal İşlev
YDİDÖ	Yaşam Deneyimleriyle İlgili Düşünme Ölçeği
SMMT	Standardize Mini Mental Test
SED	Sosyoekonomik Düzey

EKLER LİSTESİ

EK A Ege Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etik Kurulu Karar Belgesi

EK B Aile ve Sosyal Politikalar İzmir İl Müdürlüğü İzin Belgesi

EK C Bilgilendirilmiş Onam Formu

EK D Demografik Bilgi Formu

EK E Anılar Anketi

EK F Yaşam Deneyimleriyle İlgili Düşünme Ölçeği

EK G Algılanan Aile ve Arkadaş Sosyal Destek Ölçeği

EK H Standardize Mini Mental Test

BÖLÜM 1

GİRİŞ

1.1 Araştırma Konusu

Bu araştırmanın temel değişkeni olan otobiyografik bellek, insana ait olan en ilginç ve önemli özelliklerden birisidir. Otobiyografik bellek bütünsel bir yaşam hikâyemizin oluşmasına, bir kendilik algısı oluşturmamıza, diğerleriyle sosyo-duygusal ilişkiler kurmamıza ve gelecekle ilgili planlar yapmamıza olanak sağlar (Nelson, 1993). Bu nedenle otobiyografik bellekten alanyazınında ‘kişisel bellek’ diye de bahsedilmektedir (Williams, Barnhofer, Crane, Hermans, Raes, Watkins ve Dalgleish, 2007). Bu bellek türü, kişisel geçmişimizi nasıl hatırladığımızla; kendimizi nasıl tanımladığımızla, günlük problemlerimizle nasıl başa çıktığımızla ve geleceğimizi nasıl planladığımızla yakından ilişkilidir (Williams ve ark., 2007). Kısaca otobiyografik bellek sistemi, bugün ve geçmişte bizim kim olduğumuza ve geçmiş kişisel anılarımıza dayanarak oluşturduğumuz gelecek planlarımıza şekil vermektedir. Otobiyografik bellek olmasaydı, yine oldukça yüksek miktarda, kendi hayatımızdaki veya dünyadaki olgusal bilgileri hatırlayabilirdik, fakat bu anılar bizim yaşamımızın detaylarını veya kendi bakış açımızı içermediği için öznellikten yoksun olurdu (Rybash, 1999). Alanyazında, otobiyografik bellek üzerinde etkisi olduğu düşünülen pek çok farklı değişkeni ele alan farklı çalışmalar bulunmaktadır.

Otobiyografik belleği gelişimsel olarak inceleyen araştırmalar otobiyografik belleğin yaştan nasıl etkilendiğiyle ilgili çeşitli bulgular sunmaktadır. Miller, Potts, Fung, Hoogstra ve Mintz (1990) çocukların kendi anılarını ve diğer insanlarla ilişkili anılarını 2 veya 3 yaşlarında henüz ayırt edemediklerini ve diğer insanların anılarını kendi anıları gibi tekrar ettiklerini ileri sürmüştür. Büyük bireysel farklılıklar görülmesine rağmen, 3.5- 4 yaş, genellikle otobiyografik belleğin başlangıcı için kabul edilen yaştır (Nelson, 2003). Küçük çocukların bu yaş anıları öyküseldir fakat bu anılara yönelik bağlamsal ve neden-sonuç ilişkili soruları cevaplamakta zorlanırlar (Van Abbema ve Bauer, 2005). Öte yandan daha büyük yaştaki çocukların kişisel deneyimlerine yönelik özgül detayları sıralayabildikleri bilinmektedir (Picard, Reffuveille, Eustache ve Piolino, 2009).

Yaş ilerledikçe, ergenlikle birlikte arkadaşlar bireylerin yaşamında önemli bir yer kaplamaya başlar (Peterson, Bonechi, Smorti ve Tani, 2010). Tani, Bonechi, Peterson ve Smorti (2010) arkadaşlığın bellek üzerindeki etkisini inceledikleri araştırmalarında, İtalyan yetişkinlerin yaşları ilerledikçe arkadaşlarıyla ilgili daha çok anı hatırladıklarını ve arkadaşlarla ilgili anıların ebeveynlerle ilgili anıların sayıca önüne geçtiğini bulmuşlardır. Yaşın daha da ilerlemesiyle, yaşlı yetişkinlerin daha çok gençlik yıllarına ait anıları hatırladığını görürüz. Bu olay, alanyazında ‘anı tümseği’ şeklinde tanımlanan fenomene karşılık gelmektedir. Bunun nedeni hakkında birçok farklı görüş bulunmaktadır. Bunlardan ilki, ergenlik ve erken yetişkinlik döneminin, yetişkinlik yaşam öykümüzün başladığı nokta olduğu için ve kendimizi tanımlamamız da oldukça önemli olduğu için daha net hatırladığıdır (Fitzgerald, 1996). Öte yandan, Rubin, Rahhal ve Poon (1999) gençlik yıllarımızda biyolojik, bilişsel ve çevresel olarak en verimli geçirdiğimiz dönemin anıları kaydetme, geri çağırma gibi becerilerimizi etkilediğini ve bu verimlilik döneminin anı tümseğini oluşturabileceğini öne sürmüşlerdir. Yaşlıların ve gençlerin otobiyografik bellek özelliklerini karşılaştıran kesitsel bir araştırmada ise; yaşlıların, gençlere göre anlamlı bir farkla daha olumlu anılar hatırladıkları fakat anılarının daha az detaylı olduğu bulunmuştur (Rathbone, Holmes, Murphy ve Ellis, 2015).

Sonraki yıllarda, belleğin bir bilgisayar programı gibi birebir gerçekliği kaydeden bir kayıt cihazı olmadığını vurgulayan kuramsal yaklaşımın etkisiyle, otobiyografik belleği birçok sosyokültürel değişkenle ilişkilendiren çalışmalar da ortaya çıkmıştır (Bluck, 2009). Bu araştırmalar otobiyografik belleğin sadece nörolojik veya biyolojik bir yapı olmadığını, insan ve çevre etkileşiminin tam ortasında yer aldığını öne sürmüşlerdir. Araştırmacılara göre bellek; bulunduğu kültürden, ortamdan ve insanlardan etkilenen, yapılan, bozulan ve tekrar yapılandırılan canlı bir sistemdir (Bluck, 2009). Otobiyografik anılarımızın kültürden etkilendiğini inceleyen birçok araştırma bulunmaktadır. Fakat otobiyografik anılarımız yalnızca kültürden değil, içinde bulunduğumuz bireysel insan ilişkilerinden de etkilenmektedir (Peterson, Smorti ve Tani, 2008; Tani, Smorti ve Peterson, 2015). Bu araştırmada da aile ve arkadaşla ilgili anı özelliklerinin, önemli bir sosyal değişken olan aileden ve arkadaştan algılanan sosyal destek değişkeni ile arasındaki ilişki incelenmiştir. Aile ve arkadaşlar birebir

ilişki kurduğumuz iki önemli sosyal ağ kaynağıdır ve bu iki değişkenin anılar üzerindeki etkisi sosyokültürel yaklaşım içinde ele alınmak istenmiştir. Bu sosyal ilişkilerle ilgili anıların özellikleri daha önce araştırmalara konu olmuştur (Smorti, Peterson ve Tani, 2016).

1.2 Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu tez çalışmasında, genç yetişkin ve yaşlılık olmak üzere iki farklı yaş aralığı seçilmiştir. Bir psikososyal değişken olarak algılanan sosyal destek (aileden ve arkadaşan) ve otobiyografik bellek işlevlerinin, aile ve arkadaşla ilgili hatırlanan anı özellikleri ile ilişkisi incelenmiştir. Bu çalışmanın birinci amacı, genç yetişkin ve yaşlı bireyler arasında yaş grup değişkeninin otobiyografik bellek özelliklerini, algılanan sosyal destek düzeylerini ve otobiyografik bellek işlev puanlarını nasıl farklılaştırdığını incelemek; ikinci amacı ise algılanan sosyal destek düzeylerinin ve otobiyografik bellek işlevi puanlarının anı özellikleriyle arasındaki ilişkiyi incelemektir. Daha önce bu iki farklı yaş grubuyla, hem aile hem de arkadaşan algılanan sosyal desteğin anı özelliklerini nasıl etkilediğini araştıran ve otobiyografik bellek işlevlerini de birlikte değerlendiren başka hiçbir araştırmaya rastlanmamıştır. Bu nedenle, bu çalışma gerek gelişim psikolojisi alanyazını için gerekse otobiyografik bellek alanyazını için önemli bir çalışmadır.

1.3 Araştırmanın Hipotezleri

Yürütülen araştırma dâhilinde değerlendirilen hipotezler aşağıda belirtilmiştir:

H₁: Katılımcıların aileden algılanan sosyal destek puanı ve aile anısı özellikleri puanları arasında pozitif bir ilişki bulunmaktadır.

H₂: Katılımcıların arkadaşan algılanan sosyal destek puanı ve arkadaş anısı özellikleri puanları arasında pozitif bir ilişki bulunmaktadır.

H₃: Katılımcıların otobiyografik bellek (OB) işlev puanları ve aile/arkadaş anısı özellikleri puanları arasında pozitif bir ilişki bulunmaktadır.

H₄: Katılımcıların anılara önem verme puanı ve aile-arkadaş anı özellikleri puanları arasında pozitif bir ilişki bulunmaktadır.

H₅: Katılımcıların çocukluk döneminde ve şu anda aileyle anılar hakkında konuşma puanları ile aile anı özellikleri puanları arasında pozitif bir ilişki bulunmaktadır.

H₆: Katılımcıların çocukluk döneminde ve şu anda arkadaşlarla anılar hakkında konuşma puanı ile arkadaş anı özellikleri puanları arasında pozitif bir ilişki bulunmaktadır.

H₇: Katılımcıların algılanan sosyal destek puanları ile OB işlev puanları arasında pozitif bir ilişki bulunmaktadır.

H₈: Katılımcıların yaş gruplarına göre algılanan sosyal destek (aileden, arkadaştan) puan ortalamaları farklılaşmaktadır.

H₉: Katılımcıların yaş gruplarına göre otobiyografik bellek işlev (yönlendirici, benlik, sosyal işlev) puan ortalamaları farklılaşmaktadır.

H₁₀: Katılımcıların yaş gruplarına göre aile ve arkadaş anı özellikleri (volüm, detay, netlik, duygusal yük, özgüllük, ben-, diğer-, biz- ilişkili kelime, duygusal, bilişsel kelime) puan ortalamaları farklılaşmaktadır.

1.4 Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma Ege Üniversitesi'nde sosyoloji ve psikolojik danışmanlık ve rehberlik bölümlerinde öğrenim gören 20-35 yaş aralığındaki üniversite öğrencileriyle ve İzmir'de yaşayan 65-94 yaş arası yaşlı bireylerle sınırlıdır. Bu sebeple elde edilen sonuçların örneklem dışındaki il ve yaş gruplarına genellenebilmesi mümkün değildir. Araştırma örnekleminde bulunan 20-35 yaş arası katılımcılar genç yetişkinleri, 65-94 yaş arası katılımcılar ise yaşlı bireyleri temsil etmektedir.

Araştırmada değişkenler gelişimsel araştırma yöntemlerinden kesitsel araştırma deseniyle incelenmiştir. Kesitsel araştırma deseni yaş ve bölük (cohort) etkisi ayırt edilemediği için içsel geçerliliği konusunda sınırlılıklara sahip bir araştırma desendir. Diğer yandan bu çalışmada değişkenler arası neden-sonuç ilişkisi kurulamaz, yapılan incelemeler yalnızca konuya ilişkin tanımlayıcı ve ilişkisel sonuçlar ile sınırlıdır. Çalışma için toplanan veriler yalnızca ölçekler ve ölçek maddeleri ile sınırlıdır ve kendini bildirim (self-report) yöntemi ile elde edilmiştir. Katılımcılara dair verilerin

yalnızca kendilerinden toplanmış olması, yapılan incelemelerin bireylerin kişisel özelliklerine bağlı bireysel farklılıklara ve sınırlılığa neden olmuş olabilir.

1.5 Araştırmanın Sayıltıları

Araştırmanın sayıltıları aşağıda verildiği gibidir:

1. Anı anket formuna ve ölçeklere katılımcıların içtenlikle ve yansız cevap verdiği kabul edilmektedir.
2. Araştırmanın değişkenlerini ölçmede kullanılan ölçeklerin geçerli ve güvenilir oldukları kabul edilmektedir.
3. Araştırmada kullanılan ölçeklerin araştırmanın amacına uygun olduğu kabul edilmektedir.
4. Araştırmada uygulanan anket ve ölçeklerin katılımcılar tarafından anlaşıldığı kabul edilmektedir.
5. Araştırmada toplanan yaşam öykülerinin (memory narratives) katılımcıların otobiyografik bellek özelliklerini temsil ettiği (memory representation) kabul edilmektedir.

1.6 Tanımlar

Otobiyografik Bellek: Otobiyografik bellek, bireyin iç dünyasına yönelik olan kendilik ve kişilik kavramlarıyla yakından ilişkili olan bellek türüdür (Nelson, 1993).

Aileden Algılanan Sosyal Destek: Kişinin, ailesi tarafından gösterilen sosyal desteği nasıl gördüğü ve bilişsel olarak nasıl algıladığıdır (Procidano ve Heller, 1983).

Arkadaştan Algılanan Sosyal Destek: Kişinin, arkadaşları tarafından gösterilen sosyal desteği nasıl gördüğü ve bilişsel olarak nasıl algıladığıdır (Procidano ve Heller, 1983).

Yönlendirici OB İşlevi: Yönlendirici işlev; eski yaşantıların, şimdiki ve gelecekteki kararlarımıza, düşüncelerimize, inançlarımıza ve davranışlarımıza yol göstermesi olarak tanımlanmaktadır (Bluck, Alea, Habermas ve Rubin, 2005).

Benlik OB İşlevi: Benlik işlevi geçmişteki kişisel anıların, şimdiki kendilik algısı üzerindeki işlevi olarak tanımlanmıştır (Wilson ve Ross, 2003).

Sosyal OB İşlev: Sosyal işlev bireylerin sosyal ilişkiler geliştirebilmelerini, sosyal etkileşime ve iletişime girmelerini sağlayan otobiyografik bellek işlevidir (Bluck, Alea, Habermas ve Rubin, 2005).

Anılara Önem Verme: Anıların katılımcılar için ne kadar önem taşıdığı olarak tanımlanmıştır.

Anıları Paylaşma: Aile veya arkadaşlarla anılar hakkında konuşma ve anıları onlarla paylaşma olarak tanımlanmıştır.

BÖLÜM 2

KURAMSAL ÇERÇEVE

Yıllar boyu incelenmiş bilişsel özelliklerden biri olan bellek birçok sınıflandırma ve ölçülme çabalarına maruz kalmış önemli konulardan biridir. İnsan türüne en yakın hayvanlarda bulunan ve onların da insanlar gibi zihinsel bir dünya algısına sahip olmasını sağlayan bellek, onlar için daha çok öğrenmeye ve hayatta kalmak için gerekli becerileri kaydetmeye ve geri çağırmaya yarar (Weiskrantz, 1985). Bundan farklı olarak, insanlar bellekleri sayesinde zamanda yolculuk etme yeteneğine sahiptir. Hayvanların bunu yapamamaları muhtemelen buna ihtiyaç duymadıklarını ve evrimsel olarak bu dönüşümü yaşamadıklarını göstermektedir. Buradan anlaşılacağı üzere insanın öznel zaman algısına sahip olması, sadece biyolojik evrimi değil, aynı zamanda hayvanlardan ayrılarak gelişen psikolojik evrimi için de bir gerekliliktir. İnsanlar öznel zaman algısına sahiptir ve zamanda zihinsel olarak yolculuk edebilme yeteneğimizi bize kazandıran, geçirdiğimiz özgün evrim sürecidir. Eğer bu sürecin bir hediyesi olan öznel zaman algımız olmasaydı, zamanda zihinsel olarak yolculuk edemezdik (Tulving, 2002). Zamanda zihinsel yolculuk edebilme yetimiz, bütünsel bir yaşam öyküsüne sahip olmamızı sağlar. Bu da kişisel geçmişimizi, dolayısıyla otobiyografik belleğimizi oluşturur.

Otobiyografik bellek ile ilgili uluslararası alanyazında birçok çalışma bulunmasına rağmen; ülkemizde bu çalışmalar oldukça sınırlıdır. Hem yurtiçi hem de yurtdışı alanyazında birçok farklı değişkenle ele alınan otobiyografik belleğin, algılanan sosyal destek gibi yine sıklıkla çalışılan önemli bir değişkenle ilişkilendirildiği çalışmalara nadiren rastlanmaktadır. Varolan çalışmalarda da çelişkili bulguların olduğu görülmektedir. Bu araştırmanın hem otobiyografik bellek hem de algılanan sosyal destek alanyazınına önemli bir katkısı olacağı düşünülmektedir. Bu çalışmada, algılanan sosyal desteğin, katılımcıların otobiyografik anıları ile olan ilişkisinin otobiyografik bellek işlevleri ile birlikte incelenmesi hedeflenmiştir. Bu çalışma ile otobiyografik bellek ve algılanan sosyal destek alanyazınının zenginleştirilmesi, yaş karşılaştırması sayesinde gelişim psikolojisi alanyazınında da yeni araştırmalara katkıda bulunulması hedeflenmektedir.

2.1 OTOBİYOGRAFİK BELLEK

2.1.1 Otobiyografik Bellek Tanımı

Otobiyografik bellek, bireyin kişisel geçmişi ve yaşam öyküsü demektir. Bireyin ilkokul yıllarında neler yaşadığı, bisiklet sürmeyi nasıl öğrendiği, üniversitedeki bir arkadaşı ya da ailesinden biriyle ilgili hatırladığı anıları, otobiyografik belleğini oluşturur. Otobiyografik bellek, diğer bütün bellek türleriyle ilişkilidir. Olay özlerini (gist) veya öykülerini (narratives) içerir bir şekilde organize olmuştur. Bu olay öyküleri genellikle yer, zaman, olay, insan ve düşünceleri içerir (Mandler ve Johnson, 1977; Neisser, 1988). Yaşam boyu değişmesi ve zarar görmesi ihtimali düşük olan anılardan oluşur. Fakat otobiyografik bellek de diğer bütün bellek türleri gibi, kişinin ömrü boyunca, bireysel gelişiminden kaynaklanan değişikliklere maruz kalır (Conway, 1995).

Otobiyografik bellek, o kişinin kendi yaşamı hakkında bildiği her şeyin özetidir ve benlik algısının çekirdeğini oluşturur (Conway, 1995). Bu nedenle kişilik ve benlik kuramları ve kendilik-bellek sistemi otobiyografik belleğin tanımlanmasında önemli bir rol oynamıştır. Çünkü otobiyografik bellek benlikle ilgilidir ve ‘benlik’ bu gibi kuramların en temel teknik terimlerinden birisidir (Barclay, 1986). Otobiyografik belleği, benliğimizle ilişkilendirdiğimiz, kendi kişiliğimize göre ve bazı noktalarda kişiliğimize etki eden önemli insanların davranışlarına göre yorumladığımız yaşam hikâyelerimiz olarak tanımlayabiliriz. Benzer şekilde Rubin, Wetzler ve Nebes (1986) de otobiyografik belleğin kimlik algımızın bütünlüğünü sağladığını ve şekillendirdiğini söylemiştir. Otobiyografik belleği bilişsel ya da biyolojik psikoloji kapsamında inceleyen birçok psikolog gelişimsel kişilik kuramlarının ve sosyal psikoloji kuramlarının tanımladığı terimlerle karşılaşmakta ve bunlardan faydalanmaktadır.

2.1.2 Otobiyografik Bellek, Episodik Bellek ve Semantik Bellek Ayrımı

Kanadalı psikolog ve bilişsel sinirbilimci Tulving 1972’de uzun-sürelî belleğin birden fazla formu olduğunu öne sürdüğünde bunlardan birisinin semantik bellek, diğerininse episodik bellek olduğunu söylemişti. Semantik belleğe örnek olarak; ev kelimesinin nasıl yazıldığını hatırlamamızı vermiştir. Semantik bellek, yıllar sonra ‘ev’

kelimesinin nasıl yazılması gerektiğini hatırlamamıza yardımcı olabilir fakat bu kelimeyi nerede, ne zaman, kiminle iken ilk kez yazdığımızı hatırlamamıza yardımcı olamayabilir. Tulving (1972) bunu sağlayanın, yine kendisinin tanımladığı, otonötik bilincin (autonoetic consciousness) ve uzun-süreli belleğin bir başka formu olarak karşımıza çıkan episodik bellek olduğunu öne sürmüştür. Otonötik bilinç ve episodik bellek zamanı ve duyuşsal detayları bir bütünlükle birleştirmemize ve ‘tekrar yaşıyormuş’ gibi hatırlamamıza yardımcı olur. Örneğin; ‘ev’ kelimesinin nasıl yazıldığını nerede ve ne zaman öğrendiğimizi düşünürsek, aklımıza gelen anının bir episodik bellek olduğunu söyleyebiliriz (Tulving, 1972).

Tulving (1972) daha sonra otobiyografik belleği hem episodik bellekten hem de semantik bellekten bilgi olarak ortaya çıkan başka bir bellek türü olarak tanımlamıştır. Otobiyografik belleğin her iki bellek türünü de kapsadığını söyler. Daha sonraki bellek araştırmalarında otobiyografik belleğin episodik ve semantik otobiyografik bellek olmak üzere iki alt yapıya ayrıldığı görülmektedir (Tulving, 2002; Wheeler, Stuss ve Tulving, 1997). Örneğin; geçen yaz nerede tatil yaptığımız, kimlerle olduğumuz, nasıl eğlendiğimiz episodik otobiyografik bellektir. Bununla beraber, otobiyografik belleğe ait semantik bilgiler de mevcuttur. Örneğin; hangi şehirde doğduğumuzu, hangi tarihte doğduğumuzu biliriz fakat doğduğumuz günü o günü yaşamışız gibi episodik bir şekilde hatırlayamayız. Bu bilgiler episodik bellek değildir, fakat semantik bir bilgi olarak hala otobiyografik belleğimizin bir parçasını oluşturur ve semantik otobiyografik belleğe bir örnektir (Marsh ve Roediger, 2013).

Bu iki bellek türünün birbirinden ayrıldığını gösteren nöroanatomik araştırmalar da mevcuttur (Gilboa, Ramirez, Köhler, Westmacott, Black ve Moscovitch, 2005; Maguire, 2001; Svoboda, McKinnon ve Levine, 2006). Bu araştırmalar beyin bölgelerinde, bu iki ayrı otobiyografik bellek türünün farklılaştığını söylemektedir. Çalışmalar medial temporal lobun özellikle episodik, lateral temporal korteksin de (özellikle sol tarafın) semantik otobiyografik bellekle ilişkili olduğunu göstermişlerdir (Maguire, 2001; Svoboda ve diğ., 2006).

Tulving (1983); otobiyografik belleğin episodik belleğin bir altyapısı olduğunu öne süren açıklamalar olmasına rağmen, her episodik anının otobiyografik anı olmadığını açıklar. Episodik bellek ve otobiyografik bellek, bellekte saklanabilmesi

açısında da farklılaşmaktadırlar. Birçok kişi bazı episodik anıları kolayca unutabilir, fakat otobiyografik anılar yıllarca, hatta on yıllarca bellekte kalabilir (Reese ve Farrant, 2003). Birçok kuramcı otobiyografik anıların kişisel önem sayesinde bellekte bu kadar uzun süre korunabildiği konusunda hemfikirdir. Kısaca otobiyografik anılar kişisel öneme sahiptir, bir kelime listesi, ya da alışveriş listesi değildir; fakat kişisel önemi neyin belirlediği hala çok net değildir (Reese ve Farrant, 2003).

2.1.3 Otonötik Bilinç Tanımı ve Otobiyografik Bellek

Otonösis; zamanın öznel yaşam öyküleri halinde deneyimlemesini sağlayan nörobilişsel yeti olarak tanımlanmıştır (Tulving, 1972). Tulving (1972) episodik ve semantik belleği birbirinden ayırırken, semantik belleği birçok canlıda benzer form ve işlevlerde bulunan genel bilgi dağarcığı olarak tanımlamıştır. Tulving ve Lepage (2000), ise episodik belleğin sadece insana özel olduğunu ve insanın geçmişinin farkında olma haliyle ilgili olduğunu söylemiştir. Episodik bellek hariç, diğer birçok bellek formunun, ‘geçmişle işinin olmadığını’ ileri sürmüşlerdir. Episodik belleğin bu özelliğinin önemi henüz bellek gelişimi çalışan araştırmacılar tarafından fark edilmemiştir. Geçmiş farkındalığıyla ilişkili olmasının episodik belleğe kazandırdığı diğer özgül özelliklerden biri de bir olayın yerinin ve zamanının belli olmasıdır. Ayrıca kişiye ‘ben ordaydım, şöyle yapıyordum’ hissini veren bir farkındalık yaratmasıdır. Araştırmacılar bu farkındalığı otonösis kavramı ya da deneyimsel farkındalık olarak tanımlamış ve episodik belleğin belirleyici özelliklerinden biri olduğunu söylemişlerdir (Wheeler, Stuss ve Tulving, 1997; Tulving ve Lepage, 2000). Bu açıdan otobiyografik belleğin otonötik olduğu söylenebilir. Tulving otonötik olanla olmayan arasındaki farkı açıklarken semantik ve episodik bellek arasındaki farkı, bilmek ve hatırlamak arasındaki farka benzetir. Kısaca, bir olay akışını hatırlamakla, bir olay akışını ‘oradaydım’ hissiyle hatırlamak arasında fark vardır (Nelson, 2003). Deneyimsel farkındalığın ortaya çıkardığı bu fark, otobiyografik belleğin özgül yapısını ortaya koyar. Bazı nöroanatomik çalışmalar da otonötik bilincin otobiyografik belleğe özgü olduğunu ve frontal beyin bölgesiyle ilişkili olduğunu ortaya koymuşlardır (Tulving, 2002; Oddo, Lux, Weiss, Schwab, Welzer, Markowitsch ve Fink, 2010).

2.1.4 Otobiyografik Belleğin Nöroanatomik Alt Yapısı

Otobiyografik bellek başka bellek türleriyle ya da bilişsel yeteneklerle iç içedir ve yönetici işlevler, episodik hatırlama, farkındalık (self-reflection) ve görsel-uzamsal işleme gibi bileşenleri vardır. Bütün bu diğer bilişsel ve nörolojik alt yapılarla ilişkili olması nedeniyle otobiyografik belleğin nöroanatomik yapısı birçok araştırmaya konu olmuştur. Beyin görüntüleme yöntemlerinin gelişmesiyle birlikte de bu konudaki nöroanatomik çalışmaların son yıllarda arttığı görülmektedir (Svobodai, McKinnon ve Levine, 2006). Conway, Pleydell-Pearce, Whitecross ve Sharpe (2002) otobiyografik anı hatırlama ve hemisferik aktivasyon modelleri arasındaki ilişkiyi inceledikleri derleme yazılarına, bazı elektrofizyolojik ve hemodinamik görüntüleme yöntemlerinin (PET, fMRI) kullanıldığı çalışmaları dâhil etmişlerdir. Onbir araştırmanın incelendiği bu derlemede otobiyografik belleğin, özellikle sol lateral ve mediyal beyin aktivasyon modelleriyle ilişkili olduğu bulunmuştur. Başka bir derleme araştırmasında da (Maguire, 2001) sol lateral ve mediyal beyin aktivasyon modellerinin otobiyografik bellekle ilişkili olduğu bulunmuştur. Çalışmanın daha detaylı sonuçlarına göre, retrosplenial / posterior singulate korteksler, medial prefrontal korteks, temporo-parietal bölge ve serebellum otobiyografik bellekle ilişkilidir. Daha sonra Svoboda, Mc Kinnon ve Levine (2006), bu iki öncül derleme yazısının ardından bir meta-analiz çalışması yürütmüşler ve benzer bir sonuca ulaşmışlardır; mediyal ventrolateral prefrontal, mediyal ve lateral temporal, retrosplenial / arka singulat korteksler, temporoparietal bölge ve beyinciğin otobiyografik bellekten sorumlu beyin alanları olabileceğini raporlamışlardır. Svoboda ve diğerleri (2006), otobiyografik belleğe dair ana beyin bölgelerinin yanında ikincil bölgelere de değinmişlerdir. Bu aktivasyonlar yalnızca birkaç araştırmada ortaya çıktığı için bunları ikincil olarak tanımlamışlardır. Bu bölgeler, dorsolateral prefrontal korteks, üst mediyal ve superior lateral korteks, anterior singulat, medial orbitofrontal, temporopolar ve oksipital korteksler, talamus ve amigdaladır. Bu bölgeler temel algılama yetenekleri ve duygusal süreçlerle ilgili alanlardır. Çünkü bir anının tekrar çağırılması o olayın algısal ve duygusal olarak 'tekrar yaşanması' na da benzetilebilir (Svoboda ve diğ., 2006). Bu anıyı tekrar hatırlayabilmek için gereken; çalışan bellek, dikkat ve temel nimonik süreçlerle ilgili bölgeler otobiyografik belleğin hatırlanması sırasında aktive olmaktadır. Otobiyografik

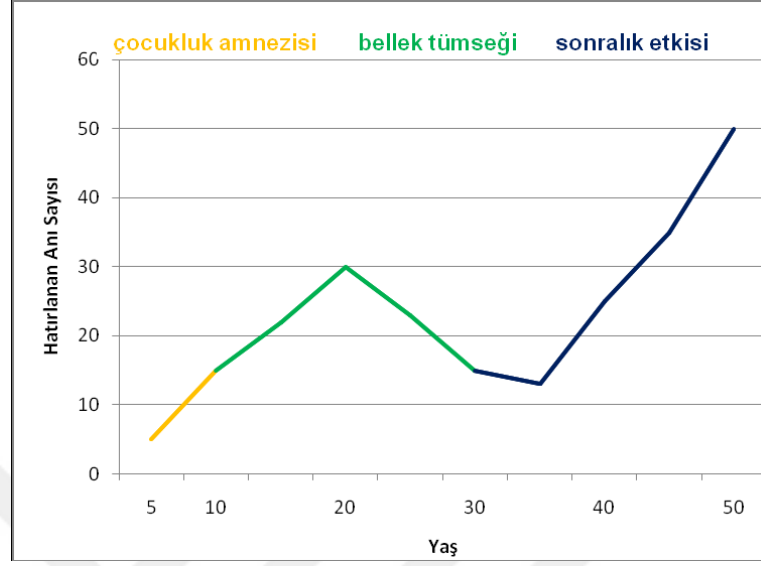
anıların hatırlanması hem temel bellek süreçleriyle hem de bilişsel ve duygusal süreçlerle yakından ilişkilidir (Svoboda ve diğ., 2006). Oddo, Lux, Weiss, Schwab, Welzer, Markowitsch ve Fink (2010) yürüttükleri çalışmada katılımcılardan çocukluk dönemlerine dair bir olumlu bir de olumsuz anı hatırlamalarını istemiş ve nörol aktivasyonlarını kaydetmiştir. Sonuçlara göre mediyal prefrontal korteksin otobiyografik bellek anılarının geri getirilmesiyle ilişkili olduğu bulunmuştur. Piolino, Desgranges ve Eustache (2009) frontotemporal bölgelerin otobiyografik bellek süreçlerindeki kritik rolünü, kendi çalışmalarının bulgularıyla bir kez daha göstermişlerdir. Otobiyografik belleğin yeniden yapılandırılmasında, episodik detayların tekrar yaşanmasında özellikle hipokampusun önemine de değinmişlerdir. Otobiyografik belleğin tekrar yapılandırılabilir olmasını ve dinamik doğasını tartışırken prefrontal ve temporal bölgelerin öneminden de bahsetmişlerdir. Murphy, Troyer, Levine ve Moscovitch (2008) farklı bir örneklem ile hafif bilişsel bozulmaya sahip katılımcılarla yürüttükleri araştırmada, lateral temporal korteksin semantik otobiyografik belleğin korunmasıyla ilişkili olduğunu bulmuşlardır.

2.2 OTOBİYOGRAFİK BELLEĞİN YAŞAMBOYU GELİŞİMİ

Yaşamboyu hatırlama eğrisi, bireylerin yaşamları boyunca farklı yaşlardan kaydedilen otobiyografik anılarının grafik temsiline verilen isimdir. *Yaşamboyu hatırlama eğrisi*'nin tanımlanan üç ana bileşeni vardır (Rubin, Wetzler ve Nebes, 1986; Rubin ve Schulkind, 1997). Bunlardan ilki; doğumdan 5 yaşa kadar uzanabilen çocukluk amnezisi dönemi (Wetzler ve Sweeney, 1986), ikincisi bellek tümseği olarak bilinen ergenlik ve erken yetişkinlik dönemini kapsayan otobiyografik anıların en çok hatırlandığı dönem ve üçüncüsü de bellek tümseğinden başlayarak şimdiye kadar uzanan sonralık etkisi dönemidir (Conway ve Haque, 1999).

Çocukluk amnezisi (childhood amnesia) ilk olarak Freud (1915/1957) tarafından ortaya atılmıştır. Çocukluk amnezisi kavramına göre, insanlar beş yaş öncesinde belleğe kaydedilen anıları episodik bir anıyı hatırlar gibi yani tekrar yaşarmışçasına belleklerinde canlandıramazlar (Pillemer ve White, 1989).

Şekil 1. Yaşamboyu Hatırlama Eğrisinin Bir Temsili

Not: Conway ve Pleydell-Pearce, 2000; çev. ve akt. Sayar, 2011, sf. 35'den alınmıştır.

Bellek tümseği (reminiscence bump), hatırlama eğrisinin dikkat çeken bir başka dönemidir. İnsanlar 15-30 yaşları arasındaki anılarını daha net ve ayrıntılı olarak hatırlayabilmektedirler. Bu durumun neden böyle olduğuna dair birçok açıklama bulunmaktadır. Bunlardan biri, bu yaş aralığında yaşanan deneyimlerin yeni deneyimler olmasıdır. Örneğin; mezuniyet, evlilik, çocuk sahibi olma, çalışma yaşamına giriş. Daha sonra aslında bu dönemde yaşanan anıların sadece küçük bir yüzdesinin yeni deneyimler olduğu, bu anıların kalıcı olmasının asıl sebebinin, insanların yaşamlarında yalnızca bir kez yaşanan anılar olmasından kaynaklandığı da tartışılmıştır (Fitzgerald, 1988). Bellek tümseğindeki anıların birçoğunun benlik tanımı için önemli anılar olması da bu anıların kalıcılığının olası sebeplerinden biri olarak görülmektedir (Singer ve Salovey, 1993). Ayrıca çalışan benlik ve gerçeklik arasındaki ilişkiye güçlü etkileri olan anılardır (Conway ve Pleydell-Pearce, 2000).

Sonralık etkisi, bellek tümseğinden sonra kaydedilen otobiyografik anıların, yakın zamanda gerçekleşmediyse artık yavaş yavaş unutulduğu dönemdir. Fakat *sonralık (recency) etkisi* sebebiyle yakın zamanda gerçekleşmiş olaylar unutma döneminde yer almasına rağmen yüksek oranda hatırlanmaktadır. Holmes ve Conway (1999) unutma dönemine dair anıların unutulmadığını, insanlardan 'o döneme' dair anıları hatırlamaları istendiğinde birçok anı hatırlayabileceklerini söylemektedir. Fakat

insanların bellek tümseği dönemine dair anıları hatırlamaya dair bir yatkınlıkları olduğunu ileri sürer. Bunun unutmaya ilgili olmadığı, hatırlarken ortaya çıkan yanlışlık veya tercihle açıklanabileceği söylenmektedir. Bellek tümseğinden sonra yaşanan anıların benlikle daha az ilişkili olmasının, geri çağırılırken daha az erişilebilir olmasıyla ilgili olduğu düşünülmektedir (Holmes ve Conway, 1999).

2.2.1 Çocukluk Döneminde Otobiyografik Bellek

Çocukluk dönemi otobiyografik bellek gelişimine bakıldığında ‘çocukluk amnezisi’ olgusu büyük bir önem taşımaktadır. Fivush, Haden ve Reese (1996) gelişen benlik farkındalığıyla birlikte 30 aylık bebeklerin otobiyografik anılarını biriktirmeye başladıklarını, fakat bunları yetişkinlikte genellikle geri çağıramadıklarını söylemiştir. Çocukluk dönemine dair anıların geri çağırılmamasını açıklamaya çalışan birçok kuramsal yaklaşım bulunmaktadır (Pillemer ve White, 1989). Freud (1915/1957) bu anıları bastırığımız için hatırlayamadığımızı ileri sürerken, bazı güncel kuramlar bunun genel zihinsel gelişim ya da dil ve sosyal etkileşim gelişimiyle ilgili olduğunu öne sürmüşlerdir. Conway ve Pleydell-Pearce (2000) ise bunu ‘çalışan benlik’ tanımıyla açıklamışlardır. Baddeley’in (1986) çalışan bellek (working memory) tanımından esinlenerek ‘çalışan benlik’ (working self) tanımını ilk ortaya attıklarında kendimizle ilgili bütün bilgilerimizi ve anılarımızı ‘çalışan benlik’ kontrolüyle işlediğimizi ve kaydettiğimizi söylemişlerdir. Çocukluk dönemine dair anıları hatırlayamamamız, o dönemde çalışan benlik yapısının tam olarak gelişimini tamamlayamamasıyla ilişkilendirilmiştir (Conway ve Pleydell-Pearce, 2000).

Otobiyografik belleğe ait hatırlanan ilk anının hatırlanma yaşı birçok insan için bireysel farklılıklar gösterir. Alanyazında da bu konudaki anlaşmazlık devam etmektedir. Fakat birçok bellek çalışması 3 veya 4 yaşından sonra olay bellek sayısında artış olduğu konusunda hemfikirdir (Bauer, Hertsgaard ve Dow, 1994; Rovee-Collier ve Shyi, 1992; Sheffield ve Hudson, 1994). Fivush ve Nelson (2004) dört yaşla birlikte hatırlanan anıların orta çocukluğa kadar ve belki daha uzun süre saklanabildiğini söylemektedir. Çocukluk dönemi erken bellek çalışmaları üç yaşla birlikte hatırlanan anıların daha çok kısım kısım, eksik, içeriğe bağımlı olduğunu ve daha çok görsel sahnelerden, durumlardan, olaylardan ya da hareketlerden oluştuğunu göstermektedir

(Reese ve Farrant, 2003). Çocuklarla erken çocukluk dönemi anılarına dair ilk araştırmalardan biri Fivush ve Schwarzmüller (1998) tarafından yapılmıştır. Sekiz yaşındaki çocuklara 3.5, 4, 5 ve 6 yaşlarına dair hatırladıkları otobiyografik anılarını sordukları araştırmalarında, çocukların %97'si 5-6 yaş anılarını hatırlarken, %77'si ise yalnızca 3.5- 4 yaş anılarını hatırlayabilmiştir. Benzer şekilde Cleveland ve Reese (2008), 66 aylık (5.5 yaş) çocuklardan; 19, 25, 32, 40 ve 65 aylıkken yaşadıkları anıları hatırlamalarını isteyen bir çalışma yapmıştır. Sonuçlara göre, otobiyografik anının istendiği yaş azaldıkça hatırlama oranı da düşmüştür. Örneğin, çocukların %80' i 65 aylıkken yaşadıkları anıyı hatırlarken, yalnızca %40'ı 19 aylıkken yaşadıkları anıyı geri çağırabilmişlerdir. Bu araştırma sonuçlarına göre, çocukluk döneminde anıların üzerinden ne kadar çok zaman geçerse, o kadar çok anı unutulmaktadır. Pillemer ve White (1989) otobiyografik anıların ortaya çıktığı ilk dönemde, anıları geri çağırabilmenin de arttığını, fakat yine de sayıca az olduğunu öne sürmektedir. Bahsedilen bu döneme ait otobiyografik anıların eksik parçalar olsa da artık belli bir öykü biçiminde olduğu bilinmektedir (Wetzler ve Sweeney, 1986). Birey için kişisel anlam taşıyan görsel veya sözel anılar şeklindedir. Bu anılar artık kişinin yaşam şemasında yer almaya başlar ve artık onun benlik-bilgisiyle ilişkilidir (Reese ve Farrant, 2003). Otobiyografik bellek çocukluk döneminden itibaren sosyo-kültürel faktörlerden etkilenerek yaşam boyu gelişmeye ve değişmeye devam eder (Perner ve Ruffman, 1995). Çocukların otobiyografik anıları yaşla birlikte daha uzun, daha eksiksiz ve daha detaylı olmaya başlar (Ackil, Van Abbema ve Bauer, 2003; Bauer, Stark, Lukowski, Rademacher, Van Abbema ve Ackil, 2005; Peterson, 2011; Reese, Haden, Baker-Ward, Bauer, Fivush ve Ornstein, 2011; Van Abbema ve Bauer, 2005). Çocukların anadillerine hâkimiyetleri daha sonraki yaşlarda anılarını nasıl anlattıkları konusunda önemli bir etkidir. Farklı araştırmalarda, dil kabiliyeti gelişmiş çocukların anılarını anlatırken daha detaylı hatırlayabildikleri bulunmuştur (Reese, 2002).

2.2.2 Ergenlik Döneminde Otobiyografik Bellek

Ergenlik dönemi biyolojik bilişsel ve sosyo-duygusal açıdan önemli değişimlerin yaşandığı gelişim dönemlerinden biridir. Yoğun değişimlerin yaşandığı bu dönemin otobiyografik anıları da etkilemesi kaçınılmazdır (Fivush, Habermas, Waters ve Zaman,

2011). Ergenlerin zamanla otobiyografik anlarındaki hikâyesel bütünlüğün geliştiği, anıları kronolojik sıralama yetisinin iyileştiği bilinmektedir. Onaltı yaş ve sonrasında neden-sonuç ilişkisi daha kolay kurabilmekte ve anılarında tematik bütünlük gözlemlenebilmektedir (Habermas ve Reese, 2015; Kober ve Habermas, 2013). Araştırmalara göre ergenlikle birlikte otobiyografik anların daha detaylı, daha uzun ve içeriği dolgun hale geldiğini göstermektedir (Lamb, Sternberg ve Esplin, 1995; Sutherland ve Hayne, 2001). Ergenlerdeki gelişimsel farklılıklar, gençlerin anılarının ne zaman -zamansal, tematik ya da nedensel- bütünlük kazanacağını etkilemektedir. Ergenlikte her alandaki bütünlüğün arttığı bilinmektedir fakat bu süreç bireysel farklılıklar göstermekte ve her gençte farklı yaşlarda gerçekleşmektedir (Habermas ve Silveira, 2008). Sekiz, 12, 16 ve 20 yaşındaki gençlerle yürütülen bir otobiyografik bellek çalışmasında, artan yaşla birlikte anıların uzunluğunun ve bütünselliğinin arttığı görülmüştür (Habermas, Negele ve Mayer, 2010). Aynı çalışmada zamansal bütünlüğün ise çoğunlukla 8-12 yaşlarında, nedensel bütünlüğün de çoğunlukla 12-16 yaşlarında arttığı bulunmuştur. Otobiyografik anlardaki genel bütünlüğün geç ergenlik döneminde ya da erken yetişkinlik döneminde artmasının gelişen bilişsel becerilerle ilgili olduğu düşünülmektedir (Habermas, Negele ve Mayer, 2010).

McLean ve Thorne (2003)'in erken ve geç ergenlik döneminde aile ve arkadaş anılarıyla ilgili yürüttüğü araştırmasında, arkadaş anısının aile anısına göre daha çok çatışma temalı olacağını ve erken ergenlikten geç ergenliğe aileyle ilgili anılarda çatışma içeriğinde düşüş olacağını hipotez edilmiştir. Araştırma sonunda, çatışma içeriğinin ergenlerin arkadaş anılarına kıyasla aile anılarında daha yaygın olduğu görülmüştür. Erken ergenlikten geç ergenliğe geçerken aile anılarından çatışma içeriğinde ise anlamlı bir düşüş görülmemiştir. Fakat Laursen, Coy ve Collins (1998)'in yaptığı metaanaliz çalışmasında aile anısındaki çatışma temasının ergenlik boyunca artan yaşla birlikte düştüğünden bahsedilmiştir. Araştırmacı bunu ergenlerin bireyselleşme (autonomy) ve ebeveynlerle ilişkilene arasındaki dengeyi bulmalarıyla açıklamıştır.

2.2.3 Yetişkinlik Döneminde Otobiyografik Bellek

Birçok farklı kurama göre, genç yetişkinlik önemli gelişimsel değişimlerin yaşandığı ve kişilik gelişiminin temel taşlarının yerine oturduğu dönem olarak bilinmektedir (Erikson, 1963; Loevinger, 1976; McAdams, 1985; Sheldon, 2004). Örneğin, bu gelişimsel dönem boyunca bireyler evden ve aileden ayrılır, üniversite eğitimlerine veya çalışmaya başlarlar. Ayrıca, yetişkin olmanın sorumluluklarını ve rollerini üstlenmeye başlar. Yetişkinlik dönemi mesleki ya da ideolojik değerlerin edinilmeye başlandığı ve Erikson'ın (1963) tanımıyla 'benlik kimliği' (ego identity) algısının geliştiği dönemdir. Bu benlik arayışıyla birlikte bireylerin kendilerini anlama çalışmaları farklılaşır ve derinleşir (Habermas ve Bluck, 2000).

Yetişkinlik dönemine ait en önemli olgulardan biri bellek tümseğidir. İnsanlar en çok 15-30 yaş arası anılarını hatırlamaktadır ve insanlar tarafından bu anılar genelde en net ve en önemli anılar olarak değerlendirilmektedir. On yedi ve 73 yaş aralığındaki katılımcılarla yürütülen bellek araştırmasında katılımcılara nesne, isim, eylem ya da duygu ipucu kelimeleri verilerek anılarını not etmeleri istenmiştir. Sonuçlara göre yaşı büyük katılımcıların en çok yirmili yaşların başına ait anılarını hatırladığı bulunmuştur (Robinson, 1976). Jansari ve Parkin (1996) yetişkinlerle yürüttüğü çalışmasına 36-40, 46-50 ve 56-60 olmak üzere üç farklı yaş grubu dâhil etmiştir. Katılımcılardan kendileriyle ilgili özgül anılar hatırlamaları istenmiştir. Bellek tümseği olgusunun genç yetişkinlerden çok yaşlı yetişkinlerde görülüyor olmasının sebebinin yakınlık etkisi olduğunu öne süren kuramları test etmek isteyen araştırmacılar, sonralık (recency) etkisinin hatırlama eğrisi üzerindeki etkisini incelemek için farklı yaşlardaki üç örnekleme iki gruba ayırmıştır. Bir gruptan yaşamlarının herhangi bir dönemine ait anılarını hatırlamaları istenirken, diğer gruptan son 2.5 yıl içinde yaşanan anıları haricindeki anılarını not etmeleri istenmiş ve bu şekilde sonralık etkisini kontrol altına almışlardır. Bulgulara göre, sonralık etkisi kontrol altına alındığında genç yetişkin grubunda da anı tümseğinin oluştuğu görülmüştür. Genç yetişkin örnekleminde ortaya çıkan bellek tümseğinin 6-15 yaş arasında olduğu bulunmuştur.

Yetişkinlerle yürütülen bir başka bellek çalışmasında McAdams, Bauer, Sakaeda, Anyidoho, Machado, Magrino-Failla, White ve Pals (2006) 3 yıl süreli boylamsal inceleme yapmışlardır. Onsekiz ve 23 yaş arası genç yetişkinlerin

otobiyografik anılarının uzunluğu ve detay düzeyleri incelenmiştir. Önce 3 ay, ardından 3 yıl geçtikten sonra katılımcılardan kendi yaşantılarından 10 önemli olayı anlatmaları istenmiştir. Daha sonra bu anılar gelişimsel değişiklikleri incelemek amaçlı duygusal, motivasyonel ve bilişsel kategoriler açısından kodlanmıştır. Çalışmada beklenen katılımcıların kendilerini anlamada ve kimlik belirlemede gelişimsel ilerleme göstermeleridir. Katılımcıların anılarındaki sadelik (complexity) ve motivasyon düzeyinin yaşla birlikte artmasını beklemişlerdir. Çalışmanın bulgularına göre 20-23 yaşındaki üniversite öğrencileri, 18-19 yaşındaki üniversite öğrencilerine göre daha olumlu anılar hatırlamışlardır. Ayrıca istatistiksel olarak anlamlı olmasa da 20-23 yaşındaki gençlerin, 18-19 yaşındaki gençlere göre daha karmaşık (complex) anılar anlattığı bulunmuştur. Araştırmacı bu bulguları, gençlerin yetişkinlik dönemine girmeleriyle birlikte benlik algılarının daha karmaşık (basit olmayan) olduğunu öne süren kuramlarla (Erikson, 1963; Loevinger, 1976; McAdams, 1985; Sheldon, 2004) uyumlu olduğu yönünde tartışmıştır.

2.2.4 Yaşlılık Döneminde Otobiyografik Bellek

Yaşlanmanın bellek sistemleri üzerine etkisi bireysel farklılıklarla birlikte insanlarda farklı derecelerde ortaya çıkmaktadır. Bazı yaşlı bireyler önemli derecede yıpranma yaşarken, bazılarının bellek performansları genç bireylerin performanslarıyla aynıdır (Angel, Fay, Bouazzaoui ve Isingrini, 2010; Butler, McDaniel, Dornburg, Price ve Roediger, 2004; Shimamura, Berry, Mangels, Rusting ve Jurica, 1995). Yetişkinlerle yürütülen en kapsamlı ve temel çalışmalardan biri olan Franklin ve Holding'in (1977) araştırmasında, 25-75 yaş arası 5000 katılımcı yer almıştır. Farklı yaşlarda otobiyografik anıların karşılaştırmasını yapan en temel araştırmalardan biridir. Bu çalışmada, katılımcıların kronolojik yaşıyla birlikte otobiyografik anının hatırlandığı yaşın da arttığı bulunmuştur. Özetle, yaşlı bireyler, daha çok yakın geçmişte yaşadıkları anıları hatırlamışlardır. Bu sonuç, yaşlıların güncel olayları kaydetmek ve geri çağırmakta zayıf oldukları genel kanısıyla çelişmektedir. Öte yandan, otobiyografik belleğin yaşla birlikte nasıl yıprandığını araştıran birkaç araştırma otobiyografik bellek türüne göre yıpranmanın farklılaştığını göstermiştir. Normal yaşlanmada episodik otobiyografik belleğin, semantik otobiyografik belleğe göre artan yaşla birlikte daha net bir düşüş

gösterdiği söylenmektedir (Levine, Svoboda, Hay, Winocur ve Moscovitch, 2002; Piolino, Desgranges, Benali ve Eustache, 2002). Piolino, Desgranges ve Eustache (2008) laboratuvarlarında yürüttükleri araştırmada, yaşlı bireylerde otobiyografik anıları hatırlama üzerinde yönetici işlevlerin rolünü vurgulamışlardır. Yaşlılıkla birlikte yıpranan yönetici işlevler otobiyografik belleği de etkilemektedir (akt. Piolino, Desgranges ve Eustache, 2009).

Otobiyografik anıları hatırlama performansının orta yetişkinlikten yaşlılığa doğru düşüş gösterdiği söylenmektedir (Nyberg, Maitland, Rönnlund, Bäckman, Dixon, Wahlin ve Nilsson, 2003). Yaşla birlikte bilgi işleme süreçlerinin verimi azalır ve hem kaydetme hem de geri çağırma becerisi zarar görmeye başlar (Anderson, Lynch, Zarahn, Scarmeas, Van Heertum, Sackeim, Moeller ve Stern, 2005). Yaşlı bireyler bir anıyı hatırlamakta, kaydetmekte veya bilgiyi detaylıca kaydetmek konusunda zorlanırlar. Aynı zamanda yanlış hatırlama sayılarında artış görülür. Bu durum kaydetme stratejilerinde problemlerin açığa çıkmasıyla açıklanmaktadır (Bastin ve Van der Linden, 2005; Fernandes ve Manios, 2012).

2.3 OTOBİYOGRAFİK BELLEK GELİŞİMİNE DAİR KURAMLAR

Otobiyografik belleği açıklamaya çalışan birçok kuram geliştirilmiştir. Burada özetle, yalnızca üç ana yaklaşım incelenmiştir ve benliğin simgesel, öyküsel ve kültürel gelişimiyle ilişkilendirilerek ele alınmaya çalışılmıştır.

2.3.1 Bilişsel Benlik Kuramı

Bilişsel Benlik Kuramı, benlik-farkındalığının otobiyografik belleğin oluşumundaki önemi üzerinde durmaktadır (Howe ve Courage, 1997). Bir bebek iki yaşından sonra artık bilişsel bir benliğe sahip olduğunu; ayna test'inde kendini fark etmesiyle gösterir. Ayrıca dilbilgisel bir farkındalığa sahip olurlar: diğerlerine seslenmek için artık kişi zamirlerini kullanmaya başlarlar. Bu tür bir benlik-farkındalığı, kişinin artık kendisi ve diğerleri arasındaki bilişsel farklılığın bilincine vardığını gösterir. Çocukluk amnezisinin son bulmasına sebep olan bilişsel değişimin bireylerde benlik algısının (conceptual self) olduğu ileri sürülmektedir (Howe ve Courage, 1993). Oluşan bu bilişsel benlik algısı, kişinin benliğini ve sosyal varoluşunu fark etmesini

sağlar. Bu farkındalık bireylerin ‘diğer’ yani ‘benlik dışı’ insanlar için kullandığı dilin gramerinin de değişmesine sebep olur. Örneğin; ‘benim’ değil ‘onun’ ya da ‘senin’ kişi sıfatlarının kullanılması gibi. Howe ve Courage (1997) otobiyografik belleğin iki yaşında gelişmeye başladığını ileri sürmektedir. Fakat Pillemer ve White (1989)’ın eğitilmiş orta sınıf Avrupalılarla yürüttüğü araştırmanın sonucuna göre, kişilerin ilk hatırladıkları anıların genellikle 3.5 yaşındaki anılarından olduğunu göstermektedir. Bu sonuç, Howe ve Courage’in (1997) çalışmasıyla çelişkili fakat alanyazındaki bulguları destekler niteliktedir. Birçok birey için ilk otobiyografik anıyı hatırlama yaşı iki yaşından daha sonradır. Bebeklerde benlik-farkındalığına dair ilk ipuçları daha sonraki bellek gelişimiyle ve hatta sosyal farkındalığının gelişimi ve sosyal etkileşimiyle ilişkilidir. Örneğin, Farrant ve Reese’in (2000) yaptığı çalışmada, çocuklarda 20 aylıkken gelişen aynadaki benlik farkındalığı ile çocukların üç yaşında ürettikleri episodik anılar arasında olumlu bir ilişki bulunmuştur. Bu bulgu erken bilişsel benlik farkındalığının sonraki yıllarda meydana gelen otobiyografik anılarla ilişkili olduğunu göstermektedir. Küçük yaşta çocuklarda anılarının diğer insanların anılarında farklılaştığı algısı henüz gelişmemiştir. Örneğin, 3.5 yaşındaki bir çocuk, annesinin olmadığı bir ortamda tanıştığı bir çocuğu annesinin bunu hatırlayacağından emin olarak anımsatmaya çalışabilir. Anne soruları ‘ben orda değildim’ şeklinde yanıtladığında çocuk artık kendi anıları ve annesinin anılarının farklılaştığı ve ayrıştığı gerçeğiyle tanışır. Bu dönem çocuklarda zihin teorisinin geliştiği döneme, 4-4.5 yaşa karşılık gelmektedir (Nelson, 2003). Artık ‘diğerleri’ ve ‘ben’ arasındaki farkı anlayan çocuk kendi geçmişinin ve kendi otobiyografik hafızasının diğerlerinden ayrıştığını anlamaya başlar (Nelson, 1997). Benzer şekilde Miller, Potts, Fung, Hoogstra ve Mintz (1990) çocukların kendi yaşantıları ve diğerlerinin anılarını 2-3 yaşında ayırt edemediklerini ve diğer insanların anılarını kendi anıları gibi tekrar ettiklerini söylemiştir. Farrant ve Reese’in (2000) çalışması, ayrıca, erken yaşlarda anneye benlik ve ben ilişkili anılar hakkında konuşmanın çocukların ürettikleri otobiyografik anılarıyla ilişkili olduğunu göstermektedir.

2.3.2 Sosyal Etkileşim Kuramı

Sosyal etkileşim kuramı, otobiyografik belleği açıklarken birçok kuramcının temel aldığı kuramlardan birisidir (Fivush, 1991; Nelson, 1993; Pillemer ve White, 1989). Bu kurama göre, çocuklar bir şekilde hatırlamayı öğrenirler, fakat okulöncesi dönemde hatırlamayı farklı bir bağlamda öğrenirler ve bu da edindikleri anıların formlarını etkiler, otobiyografik belleği ortaya çıkarır. Bu yeni öğrenme şekli; şimdi, geçmişte ya da gelecekteki olayları yetişkinlerle konuşarak öğrenmedir. Ebeveynler, çocuklarıyla deneyimleri hakkında iki yaşından sonra konuşmaya başlar ve onları bu konuda konuşmak için teşvik eder. Bazıları bunu diğerlerine göre daha sık yapar, bazıları sadece kendi deneyimlerini aktarır, bazıları da çocukla birlikte paylaştıkları anılar hakkında konuşur. Bu şekilde çocuklar ile yaşanan olaylar hakkında konuşmanın, çocuğun belleği üzerinde etkisi olduğunu gösteren birçok çalışma vardır (Haden, Ornstein, Eckerman ve Didow, 2001; Nelson ve Fivush, 2000). Birçok sosyal etkileşim çalışması anıları konuşurken öyküsel bir biçimde anlatmanın ve yaşantılardan birer öykü çıkarmanın öneminden bahseder (Miller, Potts, Fung, Hoogstra ve Mintz, 1990; Tessler ve Nelson, 1994). Ayrıca, ebeveynlerin öyküleme yöntemini kullanmaları çocuklarının hatırladıkları anıların yapıları üzerinde etkiye sahiptir (Fivush, 1994; Nelson ve Fivush, 2000). Öyküleme biçimi, anıya belli bir yer ve zaman kazandırır, genel bir amaç, bir isteklendirme kazandırır. Ayrıca bir duyguyu öne çıkarır, bir sona ve bir değerlendirmeye sahiptir. Bu sözel anlatım hem deneyimi düzene sokar hem de bu deneyimi kişisel veya toplumsal olarak önemli kılacak bilgiyi içerir (Nelson ve Fivush, 2000). Sonuç olarak, kişisel yaşam öykülerini anlatmayla ilgili deneyim kazanmış çocuk, öyküsel benliğinin içine adım adım girmiş olur. Sosyal-etkileşim kuramını farklı yorumlayan bazı araştırmacılar, ebeveynle konuşarak anıları hatırlamanın amacının anıların kalıcılığını sağlamak olduğunu ileri sürer. Fakat öyküsel bir biçimde anıları paylaşmanın asıl amacı, çocuğun bu tür anılar üretebilmesini sağlamak ve ona temel bir çerçeve kazandırmaktır. Bu etkileşim süreci çocuğun otobiyografik belleğini ortaya çıkaran ve yaşam boyu anılarını saklayabilmesini sağlayan bir süreçtir (Nelson ve Fivush, 2000).

2.3.3 İşlevsel Sistemler Kuramı

Otobiyografik bellek gelişimini işlevsel bir bağlamda ele alan yaklaşımların temel sorusu insanların olayları nasıl ve ne kadar doğru hatırladıkları değil, insanların olayları neden ve ne için hatırladıklarıdır (Bruce, 1989). Belleğin sadece bir yapı olmadığını, birden fazla işlevi bulunan bir yapı olduğunu öne sürer (Nelson, 1989). Birçok bellek formunun şimdi veya gelecek odaklı işlevi bulunmaktadır (Tulving & LePage, 2000). Belleğin gelecek-odaklı işlevi, belleğe sahip bütün canlılar için önemlidir. Gelecek olaylar hakkında tahminde bulunabilmek, çevre konusunda kontrol kazanmak demektir. Evrimsel sürecimiz belleği sadece geçmiş hakkında düşünmemiz için oluşturmamıştır, ayrıca 'an' içinde karşılaştığımız sorunları çözmemizi ve duruma en uygun bir sonraki adımımızı düşünmemizi de amaçlamıştır (Nelson, 2003). Örneğin, bir canlının avcısını tanıması için, avcının görünüşünün bellekte yer alması ve bir sonraki hamleyi geliştirmek için tehditin tanınmasını ve hatırlanmasını gerektirir. Kısaca, geçmişteki deneyim, şimdiki zamandaki avcının tanınmasını ve tehlikeyi kovuşturmak için yakın gelecekteki hamlenin planlanmasını sağlamış olur (Nelson, 2003).

Bebekler, çocuklar ve yetişkinler için, belleğin temel işlevi önceden deneyimlenmiş, yakın gelecekte tekrar deneyimlenebilecek olan, ya da bir amaca ulaşmak için önem taşıyan günlük yaşam durumları hakkında bilgi inşa etmektir (Nelson, 2003). Bağlama ilişkin eylemi gerçekleştirmek için uygun anıyı hatırlayabilmek gerekmektedir. Belleğin bu işlevi, örneğin, bebeğe, banyoya girdiğinde, giydirildiğinde veya beslendiğinde, sonraki adımın ne olacağı konusunda yardımcı olur. Yakın geleceği bu şekilde öngörme, kaygının azalmasını sağlarken, durumdan keyif alınmasını ve bireyler arası işbirliğini kolaylaştırır (Nelson, 2003). Belleğin bu sosyal işlevi toplumsal ilişkilerinin gelişmesini ve bireylerin grup içindeki bilişsel uyumunun bir adım ileri gitmesini sağlar. Sadece toplumsal uyum için değil ayrıca bireylerin psikolojik gelişimi açısından da büyük önem taşır.

Bireylerin otobiyografik anılarını yaşamları boyunca planlama yapmak, problem çözmek veya diğer insanlarla ilişkilendirirken onların davranışlarını anlamlandırmak için nasıl kullandıkları işlevsel yaklaşımın temel sorularındandır (Bluck ve Alea, 2002). Önceki yaşantılar, insanların şimdiki ve gelecekteki yaşam koşullarını ve psikolojik durumlarını etkiler. Bluck ve Alea (2002) bireylerin geçmiş olaylardan, kendi

davranışlarına şekil vermek amacıyla işlevsel olarak yararlandığını söylemektedir. Otobiyografik anılarımızdan, yönlendirici olmaları, benlik algımızı şekillendirmeleri veya sosyal ilişkilerimizi sürdürmeleri konusunda destek alırız (Bluck ve Alea, 2002).

2.4 SOSYAL DESTEK

2.4.1 Sosyal Destek Kavramı

Sosyal destek, bireyin çevresindeki diğer bireylerden gördüğü ilgi, sevgi, saygı, takdir edilme, bilgi edinme ve maddi yardım gibi kişisel, sosyal, psikolojik ve ekonomik her türlü yardım sürecidir (Sarason ve Sarason, 2013). İnsanlar yaşamları boyunca etrafındaki diğer bireylerle ilişki halinde olmuşlardır ve birbirlerinden destek alarak hayatlarını idame ettirmişlerdir. Alanyazında sosyal destek kavramı açıklanırken, verilen ve algılanan sosyal destek kavramlarının ayrı ayrı tanımlanmasına ihtiyaç duyulmuştur. Algılanan sosyal destek, kişinin verilen sosyal desteğin yeterliliğini ya da varlığını bilişsel olarak nasıl algıladığıyla ilgilidir (Barrera, 1986). Verilen sosyal destek ise sosyal destek kaynakları tarafından verilen desteğin davranışsal değerlendirilmesi olarak tanımlanmaktadır (Kef, 1997).

Sosyal desteğe dair birçok tanımlama bulunmaktadır. Bu tanımlardan biri, kişinin diğerleri tarafından değer görmesi, dikkate alınması, saygı ve sevgi görme sürecidir (Park, 2007). Başka bir tanımlamada ise sosyal destek sadece duygusal bir ilgi olarak ele alınmamıştır, ayrıca kişinin diğerleri tarafından önemli konularda bilgilendirilmesi, tavsiye verilmesi veya yol gösterilmesi olarak detaylandırılmıştır (Kaltiala-Heino, Rimpela, Rantanen ve Laippala, 2001). Caplan ve Nelson'a göre (1973), önemli sosyal destek kaynaklarından biri bireye psikolojik destek sağlayan, duygusal problemleriyle ve stresle başa çıkmasına yardımcı olan tanıdıklarıdır. Bunu finansal ya da maddi destek sunarak veya yol gösterici bilgi ve öğütler vererek de yapabilirler.

Sosyal Ağ

Sosyal ağ kavramı, kişi ve çevresindeki diğer insanlar arasındaki bağları anlamaya yardımcı olan ve bu insanların birbirleriyle olan ilişkilerini anlamlandırmak için kullanılan bir terimdir (Sorias, 1998). Stokes (1985), sosyal ağın büyüklüğü ile ağın

kişinin gereksinimlerini karşılayabilme gücü arasında bir ilişki olduğunu belirtmiştir. Ağ büyüdükçe çok sayıda insan ilişkisi ortaya çıkmakta ve bu da kişinin ihtiyaç duyduğu sosyal desteği bulabilmesini sağlamaktadır. Öte yandan sosyal ağın ortaya çıkardığı yüksek sorumluluk duygusunun ve sosyal baskının kişiler üzerinde olumsuz etkilerinin de olabileceği tartışılmıştır (Stokes, 1985). Sosyal ağın incelendiği çalışmalarda, ağın en çok incelenen özelliği ağın yoğunluğudur. Ağın yoğunluğu, sosyal ağdaki kişilerin birbirlerine ne kadar yakından bağlı olduklarına göre tanımlanmaktadır (Sorias, 1998). Yoğun sosyal ağların, kişiler için daha etkili ve güçlü sosyal destek kaynakları olabileceği varsayılsa da bunun tam tersini gösteren araştırmalar bulunmaktadır (Stokes, 1983). Wincox (1981), sosyal ağı yoğun olan kişilerin, boşandıktan sonra daha zorlu bir uyum süreci geçirdiklerini söylemektedir. Kısaca dengesiz bir yoğun sosyal ağ sistemi daha çok stres ve çatışma kaynağı haline de gelebilmektedir (Stokes, 1985).

Sorias (1998) sosyal ağ ve algılanan sosyal destek üzerine yürüttüğü çalışmasında, genç katılımcıların yaşlı katılımcılara oranla hem aile hem de arkadaş ortamından daha çok sırdaşa sahip olduklarını bulmuştur. Yaş ilerledikçe, destek sağlayan sırdaş sayısı düşmüştür. Algılanan sosyal desteği etkileyen etkenler sadece yaş, cinsiyet ya da kişilik özellikleri gibi kalıcı özellikler değildir. Bazen kişinin günlük duygu durumu ya da bir olaya karşı tutumu da verilen sosyal desteği nasıl algıladığına etki etmektedir (Deveci, 2011). Aydın (1999), algılanan sosyal desteğin iki önemli boyutu olduğunu söyler. Bunlardan birincisi, kişinin etrafında ona destek verecek kişilerin varlığını algılaması; ikincisi ise kişinin, verilen desteğin yoğunluğunu nasıl algıladığıdır. Bu iki kavram da bireyin kişiliğiyle yakından ilişkilidir. Örneğin bazı insanlar etrafında ona destek veren birçok kişinin olmasını isterken, bazıları için daha az sayıda kişi yeterlidir.

2.4.2 Algılanan Sosyal Destek Kavramı

Sosyal destek alan yazınında sosyal desteğin öznel bir değerlendirme ile ele alınması gerektiği tartışılmıştır (Bell, Leroy ve Stephenson, 1982; Lee, Crittenden ve Yu, 1996). Eğer kişi sosyal destek gördüğü kişilerin sağladığı desteği tatmin edici bulmuyorsa, o kişinin gerçekten sosyal destek alıp almadığı tartışma konusudur. Kişinin

etrafında etkileşimde olduğu çok sayıda kişinin olması, o kişinin sosyal desteğinin de yüksek olduğu anlamına gelmez. Bu nedenle sosyal destek araştırmalarında genellikle daha belirgin bir değişken olarak *algılanan sosyal destek* kavramı daha sık ölçülür ve değerlendirilir.

Algılanan sosyal destek; kişinin, etrafındaki kişiler tarafından gösterilen sosyal desteği, nasıl gördüğü ve bilişsel olarak nasıl algıladığıyla ilgilidir (Holahan ve Moos, 1981; Procidano ve Heller, 1983). Kısaca kişinin etrafındaki insanlar tarafından sevildiğini ve değer gördüğünü öznel bir değerlendirmeyle algılamasıdır (Cobb, 1976). Ayrıca algılanan sosyal desteğin, mevcut bulunan destekleyici insan ilişkileri üzerinde yordayıcı etkisini gösteren çalışmalar da bulunmaktadır (Lara, Leader ve Klein, 1997). Bruhn ve Philips (1984) sosyal desteğin gerçekten faydalı olabilmesi için, kişinin bu desteği algılaması gerektiğini söylemiştir. Sosyal destek yalnızca algılandığı durumda kişi için işe yarar bir hale gelir (Langford, Bowsher, Maloney ve Lillis, 1997).

Algılanan sosyal destek niteliksel bir kavramken, verilen sosyal destek daha çok niceliksel bir kavramdır. Çeçen (2008) bireyler için önemli olanın etrafındaki insanların sayısı değil, verilen desteğin niteliği olduğunu söylemektedir. Sorias' a (1998) göre, algılanan sosyal destek kişinin sahip olduğu sosyal ağdan gördüğü desteği nasıl algıladığıyla yakından ilişkilidir.

2.4.3 Sosyal Destek Kaynakları

Sosyal destek birçok farklı kaynaktan sağlanabilir. Sorias (1998) destek veren bu önemli kişilerin aile üyeleri, eş, arkadaş grupları, komşular ya da çalışma arkadaşları olabileceğini söyler. Zimet, Dahlem, Zimet ve Farley (1988) üniversite yıllarındaki ergen katılımcılar için üç grubun sosyal destek kaynağı olduğunu söylemiştir: Aile, arkadaşlar ve diğer önemli kişiler. Aile ve arkadaş sosyal desteğinin yanı sıra önemli diğer kişiler; romantik eş, akrabalar, komşular veya öğretmenler olabilir. Ayrıca, ideolojik, dini, etnik veya politik gruplar da kişinin sosyal destek kaynakları arasındadır (Zimet ve diğ., 1988). Sosyal destek kaynaklarını farklı bir şekilde sınıflayan Altay (2007), kaynakları kurumsal ve kurumsal olmayan olmak üzere ikiye ayırmıştır. Aile üyeleri ve arkadaşlar kurumsal olmayan sosyal destek sayılırken, öğretmenler, sosyal

hizmet uzmanları, profesyonel danışmanlık kaynakları olan terapistler, psikologlar, psikolojik danışmanlar ve din adamları kurumsal sosyal destek kaynaklarıdır.

2.4.3.1 Aile

Aile desteği genelde kişinin annesi, babası, eşi ya da kardeşleri tarafından sağlanan destek olarak tanımlanmaktadır. Aile, insanlar için en önemli sosyal destek kaynaklarından biridir. Bebekler henüz doğdukları günden beri aile üyeleri tarafından korunur ve kollanırlar. Çocukken aile ortamında öğrenilen birçok ahlaki değer ve iletişim becerileri yetişkinlikte kullanılmak üzere zihnimize kaydolur (Yörükoğlu, 1998). Aile, ilk sosyalleştığımız grup olarak, bize sosyalleşmenin temel gereklerini öğretir. Bireyler zor durumda kaldıklarında kimlerden destek alabileceğini aile içindeki yetişkinlerden öğrenir ve kime nasıl destek verebileceğini aile içindeki kardeşlerinden öğrenir (Yörükoğlu, 1998). Aile desteğinin, diğer sosyal destek kaynaklarına göre, akademik başarıyla, olumlu benlik algısıyla, özgüven ve ergenlerin psikolojik sağlığıyla yakından ilişkili olduğu ve duygusal uyum için önem taşıdığı bilinmektedir (Zimet, Dahlem, Zimet ve Farley, 1988; Deveci, 2011). Ayrıca aileden algılanan sosyal desteğin çocuğun okul başarısı üzerinde de etkili olduğunu bulunmuştur. Aile sosyal desteğinden mahrum kalan çocukların okul başarısının düştüğü gözlemlenmiştir (Yıldırım ve Ergene, 2003). Bunu destekler şekilde aileden algılanan sosyal desteğin az olduğu gruplarda, madde bağımlılığı, saldırganlık gibi olumsuz davranışların arttığını gösteren çalışmalar da bulunmaktadır (Deveci, 2011). Algılanan sosyal destek ergenlik dönemi için de büyük önem taşır. Ergenlik dönemi aile ile çatışmaların arttığı dönem olarak bilinse de aile desteği, o gelişimsel dönemde dahi, en önemli sosyal destek kaynaklarından biri olmayı sürdürmektedir. Bu dönemin çalkantılı özellikleri nedeniyle, gencin aile üyeleri tarafından desteklenmesi ayrıca önem kazanmaktadır (Ayköse, 2006). Tıpkı çocukluk döneminde olduğu gibi ergenlik döneminde de insan kendine yol gösterecek değerleri seçmede ve sorumluluk almada aileden sağlanacak sosyal desteğe ihtiyaç duyar. Ebeveyn tutumları ve ergenin ebeveyn ile kurduğu ilişki, kişilik gelişiminde ve toplumsal uyumunda önemli bir yere sahiptir (Kulaksızoğlu, 2002).

2.4.3.2 Arkadaş

Stokes'a göre (1985), sosyal ağdaki akraba-arkadaş oranı da algılanan sosyal destek açısından önemlidir. Eğer sosyal ağda çoğunlukla aile ve akrabalar yer alıyorsa, kişi akraba ortamı dışında arkadaşsız kalacak ve kendini yalnız hissedecektir (Sorias, 1998). Arkadaşların kişinin sosyal ağında yer almasının sosyal destek algısı için önemli olduğunu gösteren birçok çalışma bulunmaktadır (Henderson, Byrne, Duncan-Jones, Adcock, Scott ve Steele, 1978; Hirsch, 1979; Lowenthal ve Haven, 1968). Lieberman (1982), yürüttükleri geniş çaplı bir araştırmada katılımcıların %85'inin bir ya da birden fazla yakın arkadaşı olduğunu bulmuşlardır. Bu araştırma, arkadaşlığın sosyal ağda bulunması gereken bir yapı olduğunu göstermektedir. Yine aynı çalışmada, yakın arkadaşına sahip olamayan kişilerin zorlayıcı yaşam olaylarıyla daha zor başa çıkabildiklerini ve daha fazla psikolojik bozukluk belirtisine sahip olduklarını göstermektedir (Lieberman, 1982).

Arkadaş desteği, bireylerin benlik-saygısıyla ve benlik tatminiyle ilişkilidir. Ayrıca, rehberlik ve onaylanma ihtiyaçları için ve güven duyma tavsiye alma-verme ihtiyaçlarını da karşılamaktadır. Arkadaş desteği, bireylerin aidiyet duygusu üzerinde önemli etkiye sahiptir (Yörükoğlu, 1998). İnsanların psikolojik sağlıkları üzerinde etkili olduğu gibi sosyal olarak uyum sağlamalarında ve inşa ilişkileri açısından da oldukça önemlidir (Yörükoğlu, 1998). Bu arkadaş ortamları komşulardan, ilkokul, lise, üniversite veya çalışma arkadaşlarından oluşabilir. Arkadaş ilişkileri bireylere yaşadıkları sosyal yapıyı anlamalarında ve bu sosyal yapıya uyum sağlayabilmek için gerekli iletişim yöntemlerini, kültürel olarak neyin doğru neyin yanlış olduğunu, grup içi ve gruplar arası ilişkileri öğretir (Yörükoğlu, 1998). Aileden sağlanan sosyal destek ne kadar tatmin edici olsa da insanlar birden fazla kaynaktan sosyal destek görmeye ihtiyaç duyarlar. Aileden sağlanan sosyal desteğin yeterli olmaması durumunda arkadaş ilişkileri önemli bir rol oynar. İyi arkadaşlık ilişkileri olan insanların daha az psikolojik problemle karşılaştığını gösteren birçok çalışma bulunmaktadır (Deveci, 2011). Özellikle ergenlik döneminde aileden algılanan sosyal desteğin azaldığı ve arkadaşlardan algılanan sosyal desteğin öneminin arttığı düşünülmektedir. Bu durum bağımsızlığını edinen gencin aile içinde yaşadığı çatışmaların artması ve arkadaş ortamlarındaki olumlu paylaşımların etkisiyle açıklanmaktadır (Cheng ve Chan, 2004).

Arkadaş sosyal ortamlarından sosyal destek gören bir birey, insan ilişkileri edinmekte ve devam ettirmekte daha az sorun yaşarlar. Bireylerin arkadaşlık ilişkilerinde sorun yaşamaları, arkadaş grupları tarafından dışlanmalarına ve grup içindeki gözdeliklerini kaybetmelerine sebep olmaktadır.

2.4.4 Algılanan Sosyal Destek ve Biliş

Sosyal destek insanların sosyal ortamlarında kendilerini güvende hissetmelerini sağlar. Algılanan sosyal destek de kişilere kendilerini değerli hissettirir, ikili insan ilişkilerinin sürmesini sağlar ve bütün bunlar kişinin psikolojik sağlığını destekler (Cohen ve Syme, 1985). Yıldırım (2006), algılanan sosyal desteğin bireylerin problem çözme becerilerinde, daha çözüm odaklı olmalarında ve sağlıklı ilişkiler geliştirebilmesinde büyük rolü olduğunu söylemektedir. Algılanan sosyal destek ve stresle başa çıkma becerileri arasında ilişki bulan çalışmalar da bulunmaktadır. Algılanan sosyal destek arttıkça, stresle başa çıkma becerileri de artmaktadır (Dunkel-Schetter, Folkman ve Lazarus, 1987). Sosyal desteğin yaşlıların bilişiyile ilişkisi üzerine yapılan araştırmalara bakıldığında en çok bellek çalışmalarının yapıldığı görülmektedir. Genel olarak sosyal desteğin, yaşlıların bilişsel yetenekleri için önemli koruyucu bir faktör olduğunu gösteren birçok çalışma bulunmaktadır (Ficker, MacNeill, Bank ve Lichtenberg, 2002; Green, Rebok ve Lyketsos, 2008; Kawachi ve Berkman, 2001; Zunzunegui, Alvarado, Ser ve Otero, 2003). Ayrıca, yalnız yaşayan bireylerin, eş, çocuk ya da bakıcı gibi yakınlarıyla yaşayan bireylere göre demansa sahip olma riski daha yüksektir (Sibley ve diğ., 2002). Zunzunegui ve diğerlerinin (2003) çalışması da, sosyal desteği düşük olan yaşlıların bilişsel yetilerinin daha zayıf olduğunu ve % 60'lık bir riskle demansa yakalanma olasılıklarının daha yüksek olduğunu bulgulamışlardır. Kawachi ve Berkman da (2001), arkadaş ve aileyle destekleyici ilişkiler içinde olmanın yaşlıların bilişsel fonksiyonları için faydalı olduğunu ileri sürmüşlerdir. Sosyal desteğin genel bilişsel beceriler ve bellekle ilişkisini araştıran ve destekleyici rolünü bulgulayan birçok araştırma olmasına rağmen, sosyal desteğin ya da aile ve arkadaş sosyal ilişkilerinin özellikle otobiyografik bellek özellikleri üzerindeki etkisini inceleyen daha az çalışma bulunmaktadır. Tani, Smorti ve Peterson (2015) arkadaşlık ilişki kalitesinin arkadaşla ilgili otobiyografik anı özellikleri üzerindeki etkisini incelemiştir. Arkadaş

ilişki kalitesi yüksek olan bireylerin arkadaşlarla ilgili anılarının uzun ve olumlu olmasının beklendiği çalışmada, erkek katılımcıların arkadaş sosyal desteği ve arkadaş anısı özellikleri arasında herhangi bir ilişki bulunmamıştır. Öte yandan arkadaşlık ilişki kalitesi düşük olan kadın katılımcıların arkadaşla ilgili anılarının daha kısa ve çatışma temalı olduğu bulunmuştur. Ayrıca, arkadaşlık ilişkilerinde güç dengesizliği bulunan kadın ve erkek katılımcıların, arkadaş anılarında daha fazla olumsuz duygusal kelime ifade ettiği bulunmuştur.

2.5 OTOBİYOGRAFİK BELLEK İŞLEVLERİ

Bellek çalışmaları tarih boyunca ne kadar doğru hatırladığımızı, neden unuttuğumuzu veya yanlış hatırladığımızı araştırmıştır. Otopiyografik belleğin kullanımının, günlük yaşamdaki işlevinin ne olduğu sorusu çok daha sonra araştırılmaya başlanmıştır (Neisser, 1988). Yani, insanların otopiyografik anılarını yaşamlarında plan yapmak için, problem çözmek için, diğerlerine yardımcı olmak ya da onların davranışlarını değerlendirmek ve açıklamak için nasıl kullandıkları da artık merak konusudur. Otopiyografik belleğin, bugünkü ve gelecekteki yaşantımızı nasıl şekillendirdiği üzerine yürütülen birçok araştırma vardır. Bluck ve Alea (2002) yürüttükleri çalışmada insanların otopiyografik geçmişlerini, kendi davranışlarını şekillendirmek için işlevsel bir şekilde kullandıklarını ifade etmişlerdir. Otopiyografik belleğin, yönlendirici, benlik ve sosyal olmak üzere, üç temel teorik işlevi olduğunu ortaya koymuşlardır (Bluck ve Alea, 2002). Daha sonra Bluck, Alea, Habermas ve Rubin (2005) bu üç işlevi araştırmış ve tanımlarını genişletmişlerdir.

2.5.1 Yönlendirici İşlev

Yönlendirici işlev; eski yaşantıların, şimdiki ve gelecekteki kararlarımıza, düşüncelerimize, inançlarımıza ve davranışlarımıza yol göstermesi olarak tanımlanmaktadır (Bluck, Alea, Habermas ve Rubin, 2005). Pillemer (2003)'in otopiyografik bellek işlevleri konulu çalışmasında, otopiyografik belleğin yönlendirici işlevinin, şimdiki yaşantımızdaki davranışlarımıza rehberlik ettiğinden ve gelecekteki davranışlarımız için bilgi ve motivasyon sağladığından bahsedilmektedir. Cohen (1998)

otobiyografik belleğin yönlendirici etkisini tartışırken, problem çözmedeki yardımcı rolünden ve görüş ve tutumlarımızın gelişimindeki etkisinden bahsetmiştir. Baddeley (1987) ise otobiyografik bellek sayesinde eski bilgilerimizden yeni sorular ürettiğimizi ve bu şekilde hem anlık problemleri çözebildiğimizi hem de yakın geleceği tahmin edebildiğimizi söylemiştir. Bu da kavramlar hakkında esnek olmamıza ve öğrendiklerimizi kolayca güncelleyebilmemizi sağlar. Bu esneklik sayesinde geçmiş anılarımızı daha bütünsel hatırlarız ve geleceğe dair çıkarımlarda bulunabiliriz. Robinson ve Swanson (1990) bu fikri daha sosyal bir çerçevede incelemiş ve kendi otobiyografik geçmişimiz sayesinde sosyal grubumuzdaki diğer insanların iç dünyasını kolayca anlayabildiğimizi ve onların muhtemel davranışlarını tahmin edebildiğimizi öne sürmüşlerdir.

2.5.2 Benlik İşlevi

Otobiyografik belleğin benlik işlevi geçmişteki kişisel anıların, şimdiki kendilik algısı üzerindeki işlevi olarak tanımlanmıştır (Wilson ve Ross, 2003). Otobiyografik belleğin bu işlevinin bütünsel bir benlik algısının oluşmasında etkili olduğundan da bahsetmiştir (Wilson ve Ross, 2003). Bireyler geçmiş yaşam deneyimleri etkisiyle bir kimlik geliştirir ve bu benliği yine otobiyografik anıları sayesinde koruyabilirler (Bluck ve diğ., 2005; McAdams, 2001). İnsanların kendilerini ve kişiliklerini nasıl algıladıkları çocukluktan bu yana ne gibi olaylar deneyimledikleriyle ve bu anıları nasıl hatırladıklarıyla yakından ilişkilidir. Bu bağlamda, otobiyografik bellek bireylerin kendi içinde tutarlı ve süreklilik içeren bir kişilik örüntüsü ve kimlik geliştirmelerine yardımcı olmaktadır (Wilson ve Ross, 2003). Wilson ve Ross (2003), otobiyografik belleğin, benlik gelişimine güçlü bir şekilde hizmet ettiğini gösteren deneysel bulgular sunmaktadır. Pek çok sayıda sosyal psikoloji araştırması bireylerin içinde buldukları durum ve davranışların, sahip oldukları benlik algısından etkilendiği görüşündedir. Değişen bakış açıları devamlı güncellenen bir benlik değerlendirmesine neden olur. Bu şekilde aslında hergün kendimizi anılarımızla tekrar tekrar inşa etmiş sayılırız. Örneğin, geçmişe dair bazı olumsuz anıları eksilterek, olumlu bir gelişim yanılması içine girebiliriz ya da tam tersine sadece olumsuz anıları hatırlayarak olumsuz bir kendilik algısı oluşturabiliriz (Wilson ve Ross, 2003).

2.5.3 Sosyal İşlevi

Otobiyografik belleğin bu işlevi, otobiyografik anıların başka insanlarla paylaşılmasıyla ilişkilidir (Pasupathi, Lucas ve Coombs, 2002). Bluck ve diğerleri (2005) sosyal işlevi yeni ilişkiler başlatma ve mevcut ilişkileri güçlendirme olarak iki alt işlevle tanımlamaktadır. Fakat genellikle sosyal işlev bu iki işlevi de içeren tek bir başlık altında incelenir. Sosyal işlev, empati yapmamıza olanak tanıyarak, diğer insanların duygularını anlamamıza yardımcı olur. Bu şekilde bireyin sosyal grup tarafından kabulünü ve uyumu kolaylaştırır (Bluck ve Alea, 2002). Otobiyografik bellek, diğerleriyle sosyal bağlar kurmak için oldukça önemli bir yere sahiptir. Cohen (1998)'e göre, sosyal ilişkiler geliştirebilmek için gerekli olan sosyal etkileşim ve iletişim otobiyografik belleğin sosyal işlevi sayesinde mümkündür. Çünkü otobiyografik bellek kendileri ve diğerleri hakkında konuşmak için insanlara zengin bir içerik ve malzeme sunar (Cohen, 1998; Hyman ve Faries, 1992; Webster, 1997). Diğer insanlarla anılar hakkında konuşmak, kişinin benliğini sunmasına ve sosyal bağlamda diğerleriyle ilişkilenmesine olanak tanır (Pasupathi ve diğ., 2002). Robinson ve Swanson (1990) episodik bellekte meydana gelen herhangi bir bozulmanın, sosyal ilişkilerde de bozulmalara yol açtığını gösteren bir çalışma ortaya koymuştur.

2.6 ARAŞTIRMADA ELE ALINAN DEĞİŞKENLERİ İNCELEYEN GELİŞİMSEL ARAŞTIRMALAR

2.6.1 Otobiyografik Bellek Özellikleri ile İlgili Gelişimsel Araştırmalar

Otobiyografik belleği gelişimsel olarak inceleyen araştırmalarda otobiyografik belleğin yaştan nasıl etkilendiğiyle ilgili çeşitli sonuçlar elde edilmiştir. Miller, Potts, Fung, Hoogstra ve Mintz (1990) çocukların kendi anılarıyla ve diğer insanlarla ilişkili anılarını 2 veya 3 yaşlarında henüz ayırt edemediklerini ve diğer insanların anılarını kendi anıları gibi tekrar ettiklerini ileri sürmüşlerdir. Geniş bireysel farklılıklar görülmesine rağmen, 3.5- 4 yaş, genellikle otobiyografik belleğin başlangıcı için kabul edilen yaştır (Nelson, 2003). Daha sonra 7-8 yaşlarında bilişsel becerilerin gelişmesiyle birlikte hatırlanan otobiyografik anı sayısının arttığı görülmektedir (Picard, Reffuveille, Eustache ve Piolino, 2009). Bu dönemde, kendileriyle ilgili anılarını çok detaylı bir

şekilde hatırlayamasalar da, anıları doğru bir şekilde geri çağırabildikleri bilinmektedir (Cleveland ve Reese, 2008; Fivush ve Hamond, 1990).

Yaş ilerledikçe, ergenlikle birlikte arkadaşlar önemli bir yer kaplamaya başlar (Peterson, Bonechi, Smorti ve Tani, 2010; Tani, Smorti ve Peterson, 2015). Yaşın otobiyografik belleğin içeriğine ilişkin etkisi konulu bir araştırmanın sonuçları, çocukluktan ergenlik dönemine doğru, arkadaşların ailelere kıyasla, katılımcıların belleklerinde daha büyük ve önemli bir yer kaplamaya başladığıdır (Peterson, Bonechi, Smorti ve Tani, 2010). Yaşlı ve yetişkin örneklerinin karşılaştırıldığı araştırmalar, yaşlıların gençlere kıyasla olumlu içerikteki anılara daha fazla dikkat ettiğini ve bunları daha fazla hatırladığını göstermektedir (Carstensen, 2008; Carstensen ve Mikels, 2005; Charles, Mather ve Carstensen, 2003; Mather ve Carstensen, 2005). Comblain, D'Argembeau ve Van der Linden (2005), genç ve yaşlı bireylerle yaptıkları çalışmada katılımcılardan olumlu ve olumsuz anılarını not etmelerini talep etmişlerdir. Bu anılar içeriklerine yönelik analiz edildiklerinde yaşlı katılımcıların genç katılımcılara kıyasla olumsuz içerikli anılarını daha olumlu anlamlar atfederek, daha net ve basit bir dille anlattığı bulunmuştur.

Sayar (2013) otobiyografik anı özelliklerini gelişimsel olarak incelemek için araştırmasına ergenlik, erken yetişkinlik ve yaşlılık olmak üzere üç gelişimsel dönemi de dâhil etmiştir. Katılımcılara olumlu ve olumsuz yüklü kelimeler gösterilmiş ve duygusal olarak değerlendirmeleri istenmiştir. Bulgulara göre; ergen ve erken yetişkin katılımcılar sunulan kelimeleri benzer şekilde değerlendirmiştir. Diğer yandan yaşlı katılımcılar olumsuz yüklü kelimeleri genç gruplara kıyasla daha olumlu olarak değerlendirmişlerdir (Sayar, 2013). Araştırmanın devam eden kısmında katılımcılardan bu kelimelerle ilgili hatırladıkları anıları istenmiştir. Gösterilen olumlu kelimelerle yaşlı katılımcılar daha çok sosyal takdir içerikli anılar hatırlamışlardır. Olumsuz kelimelerin ergenlere hatırlattığı anıların içerikleri en çok arkadaşlıklarla ilgili iken, erken yetişkinlerin hatırladığı anılarda en çok aile ve romantik ilişkilerle ilgili olduğu bulunmuştur. Olumsuz kelimelerin yaşlı katılımcılara hatırlattığı anıların içeriği ise aile, özel ilişkiler ve hastalıklarla ilgilidir (Sayar, 2013). Çalışmada anıların hatırlanma yaşı gruplar arası karşılaştırıldığında; ergenlerin son 2-5 yıla ait güncel anılarını paylaştığı görülürken, yaşlı katılımcıların en az 6 yıl veya daha eski anılarını paylaştıkları

bulunmuştur. Yazar bunu ergenlerin son yıllara ilişkin daha çok anısı olmasıyla ve yaşlıların uzak geçmişe ait duygusal içerikli daha fazla anılarının olmasıyla açıklamıştır.

2.6.2 Algılanan Sosyal Destek ile İlgili Gelişimsel Araştırmalar

Sosyal destek kaynaklarından algılanan sosyal destek yaşla birlikte değişimler göstermektedir. Gerek kaynağın değişimi gerekse algılanan sosyal desteğin düzeyi yaşamboyu değişiklik göstermektedir. Bebeklik ve çocukluk döneminde algılanan sosyal destek kaynağı bakımverendir. Bakımverene güvenli bağlanan bireylerin benlik saygısı yüksek ve psikopatoloji geliştirme riski düşüktür (Çakır, 1993). Ayrıca sosyal destek kaynaklarına erişebiliyor olmanın engellenme ile başa çıkma ve problem çözme becerilerini desteklediği bilinmektedir (Sarason, Levin, Basham ve Sarason, 1983). Ailedeki sosyal desteğin yetersiz olmasının çocuklarda depresyon riskini arttırdığı tartışılmaktadır (Richter, Richter ve Eiseman, 1991). Murphy ve Moriarity (1976) çocuklarla yürüttükleri çalışmalarında aile sosyal desteği ve çocukların strese karşı dayanıklılığı arasında pozitif yönlü bir ilişki bulmuşlardır. Öte yandan Zelkowitz (1987) çocuklarla yaptığı çalışmaya göre çocukların öfke problemleri ve sosyal destek arasında bir ilişki bulunmaktadır. Çocukluk döneminde çocuklara verilen sosyal desteğin, çocuğun kişilik gelişimi ve uyumlu davranışlarıyla ilişkili olduğu bilinmektedir (Sarason ve diğerleri, 1983).

Algılanan sosyal destek ve yaşa göre değişimin incelendiği araştırmalarda ergenlik dönemi büyük önem taşımaktadır. Ergenlik döneminde sosyal davranışlar keskin bir şekilde değişiklik gösterir. Ebeveyn den bağımsızlaşmayla birlikte arkadaşlara güven duyma ve arkadaşlara yakınlaşma artar (Collins ve Laursen, 2004). Ergenlik aileye güveninin azaldığı ve arkadaşlara verilen önemin arttığı bir dönemdir. Ergenlik döneminde ergenlerin görüştüğü arkadaş sayısında artış olduğu ve etkileşimlerin arttığı bilinmektedir (Scholte ve Van Aken, 2006). Arkadaşlara dair artan bu güven ve kurulmaya başlanan yakın ilişkiler arkadaşlardan algılanan sosyal destek için önemli bir kaynak haline gelmeye başlar. Bokhorst, Sumter ve Westenberg (2010)'ın 9-18 yaş arası çocuk ve gençlerde, aileden, arkadaşlardan, sınıf arkadaşlarından ve öğretmenlerden algılanan sosyal desteğin nasıl bir değişiklik izlediğini araştırmışlardır. Yaş aralığı 9-15 iken ailenin ve arkadaşların eşit derecede destekleyici olduğu

bulunurken, 16-18 yaş aralığında arkadaştan algılanan sosyal desteğin aileden daha yüksek olduğunu bulunmuştur.

Yetişkinlerle yürütülen birçok çalışmada algılanan sosyal desteğin bireylerin yaşamlarına olumlu etkisi olduğu ve fiziksel ve psikolojik sağlığını koruduğu bulunmuştur. Yetişkinlik dönemiyle birlikte sosyal ağ yapısı ve kaynaklarında da yaşa göre belirgin değişiklikler görülür. Örneğin, yaşlılık döneminde bireylerin sosyal gruplarındaki yakınlarının kayıplarıyla birlikte kaynaklarda azalma görülebilir. Yetişkinlik döneminde de sosyal ağ küçülmektedir. Bu yetişkinlerin artan yaş ve sorumlulukla birlikte alıcıdan çok verici bir görev üstlenmesi ile açıklanmıştır (Sorias, 1998).

2.6.3 Otobiyografik Bellek İşlevleri ile İlgili Gelişimsel Araştırmalar

Bluck ve Alea (2009)'in yürüttüğü çalışmada genç yetişkinlerin, yaşlılara göre eski yaşantılar hakkında daha sık konuştuğu ve düşündüğü bulunmuştur. Gençlerin daha çok günlük problemlerini çözmek ve kimliklerini şekillendirmek için eski yaşam anılarını düşündükleri bulurken; yaşlıların daha çok gençlere öğüt vermek ve sevdikleriyle bağlarını sürdürmek için eski yaşantılarını hatırladıkları ortaya çıkarmıştır (Webster, 1995). Bluck ve Alea (2009)'ın yürüttüğü çalışmada, gençlerin benlik sürekliliği (self-continuity) ve genel problemlerin çözümü için otobiyografik belleklerini yaşlılara göre daha fazla kullandığı bulunmuştur. Aynı çalışmada genç örneklem kendi içinde incelendiğinde otobiyografik bellek işlevlerinden en çok yönlendirici işlevinin, daha sonra benlik ve sosyal işlevin kullanıldığı bulunmuştur. Yaşlı grubu ise en çok yönlendirici ve sosyal işlevi, daha sonra benlik işlevinden yararlanmaktadır (Bluck ve Alea, 2009).

Otobiyografik bellek işlevlerinin gelişimsel olarak incelendiği araştırmalarda, otobiyografik belleğin benlik ve yönlendirici işlev kullanımının yaşla birlikte azalttığı, sosyal işlevinin ise aynı kalabileceği ya da onun da yaşla birlikte düşüş gösterebileceği tartışılmaktadır (Bluck ve Alea, 2009; Wolf ve Zimprich, 2014; Wolf ve Zimprich, 2015). Wolf ve Zimprich (2014)'in 227 genç ve 185 yaşlı yetişkinle yürüttükleri çalışmada otobiyografik bellek işlevlerinin bu iki yaş grubunda nasıl farklılaştığı araştırılmıştır. Alanyazına benzer şekilde benlik ve yönlendirici işlevlerde düşüş

olduğunu, sosyal işlevde ise farklılaşmanın olmadığını hipotez etmişlerdir. Fakat araştırmanın bulgularına göre sosyal işlev de dâhil bütün işlevlerde artan yaşla birlikte düşüş görülmüştür. Wolf ve Zimprich (2015) 17-93 yaş aralığında 1290 yetişkinle yürüttükleri daha geniş örneklemlerle araştırmada, otobiyografik belleğin üç işlevinin de kullanımının yaşla birlikte düştüğünü tekrar bulgulamışlardır. Sonuçlar genç yetişkinlerin kişisel gelişimlerini sürdürüyor olmalarıyla ve kimlik inşalarının devam ediyor olmasıyla ilişkilendirilmiştir (Kroger, Martinussen ve Marcia, 2010). Bu nedenle genç bireylerin otobiyografik belleğin benlik işlevine yaşlı bireylere göre daha çok ihtiyaç duymasıyla açıklanmıştır. Genç yetişkinler yaşamlarını uzun dönemde etkileyecek mesleki ve özel yaşamlarına ilişkin kararlar alırlar. Kariyer planları yaparlar veya bir aile sahibi olmaya yönelik sorumluluklar alırlar (Ebner, Freund ve Baltes, 2006). Dolayısıyla otobiyografik belleğin yönlendirici işlevini de yaşlılara göre daha sık kullanırlar. Ayrıca geleceğe yönelik daha uzun zamanlı düşünebildikleri için, yaşlı bireylere oranla yeni insan ilişkileri içine girmeye ve sosyal işlevden yararlanmaya daha yatkındırlar (Lang ve Carstensen, 2002). Bütün bu gelişimsel görevlerle ilişkili olarak gençler otobiyografik belleğin yönlendirici, benlik ve sosyal işlevini yaşlılara göre daha sıklıkla kullanırlar.

2.7 OTOBİYOGRAFİK BELLEK VE ALGILANAN SOSYAL DESTEK DEĞİŞKENLERİYLE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Otobiyografik belleği sosyal bir perspektiften incelerken dahi istenilen anılar genelde çocukluğa dair hatırlanabilen ilk anı ya da akla gelen ilk anı olmaktadır. Maalesef, sosyal ortamlara dair otobiyografik bellek özelliklerini inceleyen çalışmalar daha azdır. Wang'ın 2006 yılında yaptığı araştırmada çocukluğa dair hatırlanan ilk anı araştırılmış ve Amerikan ve Tayvanlı katılımcılardan, kendim, anne, aile, arkadaş ve çevre ipucu kelimeleriyle farklı sosyal ortamlara dair anılarını yazmaları istenmiştir. Anneyle ilgili anının, kendileriyle ilgili hatırladıkları anılara göre daha erken yaşlardan hatırlandığını bulmuşlardır. Ayrıca, anneyle, aileyle ve arkadaşlarla ilgili anıların, kendileriyle ve çevreleriyle ilgili anılarından daha sosyal bir içeriğe sahip olduğunu bulgulamışlardır (Wang, 2006). Bu şekilde, bireyin varoluşunun farklı dönemlerinde, değişen benlik algısının, kişinin kendiyile ve diğerleriyle ilgili hatırladığı anıların

hatırlanma yaşını ve içeriğini nasıl etkilediğini incelemişlerdir (Wang, 2006). Benzer bir araştırmada, Norveçli ve Slovak ergenlerden aile, okul ve arkadaş ortamlarına dair en önemli anılarını yazmaları istenmiştir. Araştırmada aile, okul ve arkadaş ortamlarının benlik üzerindeki gelişimsel baskınlığının nasıl değiştiği ve bunun otobiyografik bellek özellikleri üzerinde nasıl bir gidişat izlediği bulunmuştur. Aynı çalışmada; katılımcıların, daha çok kendilerinden değil de diğer insanlardan, en çok bahsettikleri anı; aileyle ilgili hatırladıkları anı olmuştur. Bunu arkadaşla ilgili anı takip ederken, okulla ilgili hatırlanan anıda ise diğer insanlara en az yer verildiği görülmüştür (Antelikova, Hansen, Gulbrandsen, Mata ve Santamaria, 2011). Aile ortamının, özellikle anne-çocuk arasındaki bağlanmanın ve ilişki kalitesinin, ayrı ayrı çocuklukta ve yetişkinlikte olmak üzere otobiyografik bellek üzerindeki etkisini inceleyen birçok araştırma bulunmaktadır (Bjistra, Oostra ve Bosma, 1998; Fivush, Haden ve Reese, 2006; McCabe, Peterson ve Connors, 2006; Nelson ve Fivush, 2004; Thompson, 2000; Jackson). Fakat yapılan güncel çalışmalar, annenin ya da babanın çocuk gelişimi üzerindeki tek önemli faktör olmadığını, çocuklar yaşlandıkça arkadaşların da öneminin giderek arttığı bulgusunu desteklemektedir (Tani, Smorti ve Peterson, 2015). Yapılan çalışmada, ergenlerin otobiyografik bellek yapılarının arkadaşlarıyla aralarındaki ilişkinin kalitesinden nasıl etkilendiği araştırılmıştır. Arkadaşlık kalitesini birçok alt değişkenle inceleyen araştırmacılar, sosyal desteği de bir alt boyut olarak incelemişlerdir. Bulgularına göre, sosyal desteği yüksek olan erkek katılımcılar, arkadaşlarıyla ilgili hatırladıkları anıda daha çok birinci tekil yani ben-ilişkili kelime kullanırken, sosyal desteği yüksek olan kadın katılımcılar ise, arkadaşlarıyla ilgili hatırladıkları anıda daha az birinci tekil kelime yani ben yönelimli kelime kullanmışlardır. Diğer yandan kadınların ise arkadaşlık ilişkilerinde negatif etkileşim puanı yüksek olanlar arkadaşla ilgili anılarında daha çok ben-ilişkili kelime kullanmıştır (Tani, Smorti ve Peterson, 2015). Alanyazında otobiyografik belleğin volüm, detay, duygusal yük ve dilbilgisel özelliklerinin tümünü yaşa ve algılanan sosyal destek değişkenine göre incelemiş bir başka araştırmaya rastlanmamıştır. Bu nedenle bu çalışmada genç yetişkin ve yaşlı bireyler arasında algılanan sosyal destek düzeylerinin aile ve arkadaş anısı özellikleriyle ilişkisini incelenmek ve dolayısıyla otobiyografik bellek alanyazını bu yönde zenginleştirmek amaçlanmıştır.

BÖLÜM 3

YÖNTEM

3.1 Araştırmanın Örnekleme

Araştırmanın örneklemini, İzmir’de yaşayan 20-35 yaş arası 85 genç yetişkin (ort.= 24.57, ss=4.44) ve 65-94 yaş arası 85 yaşlı (ort.= 72.98, ss= 7.00) toplam 170 birey oluşturmaktadır. Her iki grupta da cinsiyet dağılımı 45 erkek (%53) ve 40 (%47) kadın şeklindedir. Yetişkin grupta düşük, orta ve üst sosyoekonomik düzeyden sırasıyla 25 (%29), 27 (%32), 33 (%39) kişi bulunmaktadır. Yaşlı grubunda ise düşük, orta ve üst sosyoekonomik düzeyden sırasıyla 32 (%38), 20 (%23), 33 (%39) kişi yer almaktadır. Yetişkin katılımcılardan 45 tanesi Ege Üniversitesi Sosyoloji ve Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Bölümü öğrencileri arasından seçilirken, 40 tanesi kartopu yöntemiyle araştırmaya dâhil edilmiştir. Yaşlı katılımcılar ise 46 tanesi Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Narlıdere Huzurevi Yaşlı Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi sakinleri arasından seçilirken 39 tanesine de Karşıyaka Öğretmenevi Lokalinden ve İzmir Şemikler semtinden kartopu yöntemiyle ulaşılmıştır. Araştırmaya katılan kişilerin demografik bilgilerine göre dağılımları Tablo 1’ de verilmiştir.

3.2 İşlem

Çalışmanın yürütülmesi için Ege Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu’ndan onay alınmıştır (bkz. Ek A). Araştırmada veri toplamak için kullanılan ölçekleri uyarlayan araştırmacılardan izin alınmıştır. Üniversite öğrencilerinden toplanacak veri için fakülte dekanlığı bilgilendirilmiştir. Huzurevinde yaşayan yaşlı katılımcılardan veri toplamak içinse SGK Narlıdere Yaşlı Dinlenme ve Bakımevi Müdürlüğü’nün bağlı bulunduğu Aile ve Sosyal Politikalar İzmir İl Müdürlüğü’nden izin alınmıştır (bkz. Ek B).

Genç yetişkin katılımcılara, ölçekler sınıf ortamında tek oturum halinde, paket olarak sunulmuş ve doldurmaları istenmiştir. Tüm ölçeklerin doldurulması yaklaşık 25-30 dakika sürmüştür. Yaşlı katılımcılara, anket paketi verilmeden önce araştırmacı tarafından Standardize Mini Mental Test uygulanmıştır. Araştırmaya katılmayı kabul

eden genç yetişkin katılımcılardan ve Standardize Mini Mental Test'den yeterli puan alan yaşlılardan Bilgilendirilmiş Onam Formunu imzalamaları istenmiştir (bkz. Ek C).

Tablo 1 Katılımcıların Demografik Özelliklerine Göre Dağılımları

	Genç Yetişkin n=85		Yaşlı n=85		Toplam N=170	
	n	%	n	%	n	%
Yaş						
20-24	52	61	-	-	52	31
25-30	23	27	-	-	23	13
31-35	10	12	-	-	10	6
65-74	-	-	56	66	56	33
75-84	-	-	21	25	21	12
85-94	-	-	8	9	8	5
Cinsiyet						
Erkek	45	53	45	53	90	53
Kadın	40	47	40	47	80	47
SED						
Düşük	25	29	32	38	57	33
Orta	27	32	20	24	47	28
Üst	33	39	33	39	66	39
Eğitim Düzeyi						
İlkokul	1	1	17	20	18	11
Ortaokul	3	4	6	7	9	5
Lise	25	29	23	27	48	28
Üniversite	42	49	33	39	75	44
Y. Lisans	14	17	5	6	19	11
Doktora	0	0	1	1	1	1
Kim(ler)le ve Nerede Yaşadığı						
Aile	45	53	33	39	78	46
Arkadaşlar	10	12	2	2	12	7
Yalnız	9	11	4	5	13	8
Yurt	11	13	-	-	11	7
Kardeş	2	2	-	-	2	1
Öğrenci evi	8	10	-	-	8	5
Huzurevi tek	-	-	23	27	23	13
Huzurevi eş	-	-	23	27	23	13
Günlük Tutma						
Tutanlar	52	61	34	40	86	51
Tutmayanlar	33	39	51	50	84	49

Katılımcılar daha sonra Demografik Bilgi Formu, Anılar Anketi, Yaşam Deneyimleriyle İlgili Düşünme Ölçeği ve Algılanan Aile ve Arkadaş Desteği Ölçekleri bulunan anketi doldurmuştur. Anılar anketinde istenen otobiyografik anılarını kendi el yazılarıyla yazmaları ve yine ölçekleri tek başlarına doldurmaları istenmiştir. Fakat görme problemi yaşayan, fiziksel bazı engellerden dolayı elini kullanamayan ya da sadece kendi talebi nedeniyle 21 katılımcının kendi cümleleriyle ifade ettiği anıları araştırmacı tarafından kendi el yazısıyla not edilmiş ve anket soruları araştırmacı tarafından onlara uygun tonda okunmuş ve verdikleri cevaplar kaydedilmiştir. Bütün katılımcılara araştırmanın konusu açıklanmış ve araştırma bulgularının bilimsel yayınlarda kullanılabileceğine yönelik bilgi verilmiştir.

3.3 Veri Toplama Araçları

Araştırma dâhilinde incelenen otobiyografik bellek, algılanan sosyal destek ve otobiyografik bellek işlevleri değişkenlerini ölçmek için kullanılan ölçekler bu bölümde açıklanmış ve ölçeklere ilişkin değerler raporlanmıştır.

3.3.1 Demografik Bilgi Formu

Araştırmacı tarafından oluşturulan Demografik Bilgi Formunda, katılımcılar ve aileleri hakkında; yaş, cinsiyet, eğitim durumu, sosyoekonomik durum gibi demografik özelliklere yönelik sorular bulunmaktadır. Ayrıca, bu bilgi formunda katılımcıların, otobiyografik belleklerini etkileyebilecek faktörlere dair sorular da bulunmaktadır. Örneğin, katılımcının günlük tutup tutmadığı, anılara dair hatıra eşyaları biriktirme sıklıkları, anıların onlar için önemi, aileleriyle ve arkadaşlarıyla anılar hakkında konuşma sıklıkları bu sorular arasındadır. Demografik Bilgi Formu'nun bir kopyası Ek D'de sunulmaktadır.

3.3.2 Anılar Anketi

Araştırmacı tarafından oluşturulan bu ankette, Crovitz ve Schiffman'ın (1974) İpucu- Kelime Tekniği kullanılmıştır. Bu teknikte, kişiden verilen ipucu kelimelerle ilgili olarak aklına ilk gelen anısını anlatması ya da yazması istenir. Bu ankette de 'aile'

ve ‘arkadaşlar’ ipucu kelimeleri kullanılmaktadır. Katılımcılardan, bu iki bağlamla ilgili akıllarına gelen ilk anıyı olabildiğince detaylı bir şekilde ifade etmeleri istenir. Bu anı yaşandığında kaç yaşında oldukları, bu anıyı bir video kaydında veya bir fotoğrafta görüp görmedikleri de sorulur. Bu soruları takip eden 1’den 7’ye Likert tipi sorularda ise, anının onlar için ne kadar net olduğu, ifade etmenin ne kadar kolay olduğu ve duygusal olarak ne kadar olumlu ne kadar olumsuz olduğu sorulmaktadır. Anıların kodlanma yöntemi ve anı özellikleriyle ilgili değerlerin hesaplanma şekli bu bölümde başka bir başlık altında detaylıca açıklanmaktadır. Anılar Anketi’nin bir kopyası Ek E’de sunulmaktadır.

3.3.3 Yaşam Deneyimleriyle İlgili Düşünme Ölçeği

Bu ölçek otobiyografik belleğin üç temel kuramsal işlevini: yönlendirici işlevi (Yİ), benlik işlevi (Bİ) ve sosyal işlevi (Sİ) ölçmeyi amaçlamaktadır. Ölçeğin orijinali Bluck, Alea, Habermas ve Rubin tarafından 2005 yılında geliştirilmiştir. Yürüttükleri faktör analizi sonuçlarına göre Yİ için iç tutarlılık Cronbach alfa değerleri $\alpha = .88$; Bİ için, $\alpha = .80$ bulunmuştur. Sİ’in içerdiği ilişki geliştirme ve ilişkileri besleme iki alt faktörü için ise $\alpha = .76$ ve $.70$ olarak bulunmuştur. Anketin Türkçe’ye çevrili ve adaptasyonu Şahin-Acar ve Ceylan (2015) tarafından yapılmıştır. Orijinalinde 28 madde bulunurken, adaptasyon çalışmasında 22 madde bulunmaktadır. Alt boyutlarına dair Yaşam Deneyimleriyle İlgili Düşünme Ölçeği (YDİDÖ) iç tutarlılık katsayısı $\alpha = .91$ bulunmuştur. Ayrıca, ölçeğin üç alt faktörü için yürütülen güvenirlik analizi sonuçlarına göre 7 maddeden oluşan Yİ için $\alpha = .88$, 7 maddeden oluşan Bİ için, $\alpha = .87$ ve 8 maddeden oluşan Sİ için $\alpha = .88$ bulunmuştur (Şahin-Acar ve Ceylan, 2015.). Bu çalışmada YDİDÖ iç tutarlılık katsayısı $\alpha = .89$ bulunmuştur. Yİ için $\alpha = .80$, Bİ için, $\alpha = .80$ ve Sİ için $\alpha = .85$ ’dir.

Ölçeğin alt boyutlarının maddeleri incelendiğinde; Yİ alt boyutunda 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 numaralı maddelerin, Bİ alt boyutunda 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14 numaralı maddelerin ve Sİ alt boyutu için 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22 numaralı maddelerin bulunduğu görülmüştür. Ölçekte ters madde bulunmamaktadır. Ölçekteki her maddeyi işaretlemeyen önce okunması gereken yönerge cümlesi ‘Hayatımdaki belli anılara ve olaylara şu gibi durumlarda geri dönüp bakarım ya da bunlarla ilgili konuşurum...’

şeklindedir (Bluck, Alea, Habermas ve Rubin, 2005). Her maddenin cevabı 1'den (1=kesinlikle katılmıyorum) 6'ya (6=tamamen katılıyorum) kadar uzanan Likert tipi ölçekle değerlendirilir. Yİ madde örneği 'Bir probleme çözüm aradığım zaman', Bİ madde örneği 'Şu anda kim olduğumu anlamak istediğim zaman', Sİ madde örneği 'Biriyle daha samimi bir ilişki kurmak istediğim zaman' şeklinde sıralanabilir. Ölçek alt boyut ortalama puanlarını ve ölçek ortalama puanını vermektedir. Katılımcıların ortalama puanları yükseldikçe, otobiyografik bellek işlevlerinden yararlanması artmakta; düştükçe de otobiyografik bellek işlevlerinden yararlanması azalmaktadır. Yaşam Deneyimleriyle İlgili Düşünme Ölçeği'nin bir kopyası Ek F'de sunulmaktadır.

3.3.4 Algılanan Sosyal Destek Ölçeği

Procidano ve Heller (1983) tarafından geliştirilmiş Algılanan Sosyal Destek Ölçeği, aileden ve arkadaştan algılanan sosyal destek düzeylerini ölçmeye yarar. Procidano ve Heller (1983)'in üniversite öğrencisi katılımcılarla yürüttükleri geçerlik çalışmasında iki alt boyutun da yüksek iç tutarlılık bulunmuştur. Cronbach alfa değerleri $\alpha = .88$ ve $.90$ olarak elde edilmiştir. Soria (1992) tarafından Türkçe'ye uyarlanmıştır. Bu çalışmada algılanan sosyal destek ölçeği için genel Cronbach $\alpha = .88$; aile alt boyutu için $\alpha = .87$ ve arkadaş alt boyutu için $\alpha = .81$ bulunmuştur.

Ölçekte 20'si aile alt boyutunda, 20'si arkadaş alt boyutunda olmak üzere toplam 40 madde bulunmaktadır. Aile alt boyutu için ters maddeler: 3, 4, 16, 19 ve 20 iken, arkadaş alt boyutu için 2, 6, 7, 15, 18 ve 20'dir. Maddeleri 'evet', 'hayır' ve 'kısmen' şeklinde yanıtlamak mümkündür. Ters maddeler hayır (2), evet (0) ve kısmen (1) olarak puanlandırılırken, diğer tüm sorular hayır (0), evet (2) ve kısmen (1) olarak puanlandırılmıştır. Ölçek toplam puan üzerinden değerlendirilmektedir. Ölçekten alınan toplam puan 0-40 arasında değişmektedir. Algılanan Sosyal Destek Ölçeği'nin bir kopyası Ek G'de sunulmaktadır.

3.3.5 Standardize Mini Mental Test

Yalnızca yaşlı katılımcılara uygulanmış olan bu test ilk olarak Folstein, Folstein ve McHugh (1975) tarafından oluşturulmuş kısa ve kullanışlı bir ölçme aracıdır. Standardize Mini Mental Test (SMMT) kayıt belleği, yönelim, dikkat ve hesaplama,

hatırlama ve lisan olmak üzere beş ana başlıktan oluşan 11 maddelik bu test genel bilişsel işlevlerin değerlendirilmesinde yaygınca kullanılan bir araçtır. Testten alınabilecek en yüksek toplam puan 30'dur. Türk örnekleme için geçerlik ve güvenirlik çalışması Güngen, Ertan, Eker, Yaşar ve Engin (2002) tarafından yapılmıştır. Sonuçlara göre, demans ve kontrol grubunun SMMT'den aldığı toplam puanlar arasında anlamlı bir fark vardır. Eşik değeri 23/24 puan olarak bulunmuştur (Güngen ve diğ., 2002). Standardize Mini Mental Testin bir kopyası Ek H'de gösterilmektedir.

3.4 Örnek Otobiyografik Anılar

Genç yetişkin ve yaşlı katılımcılara ait aile ve arkadaş anı örnekleri bu bölümde Tablo 2' de verilmiştir. Tabloda her iki cinsiyete ait aile ve arkadaş otobiyografik anıları bulunmaktadır.

Tablo 2 Örnek Otobiyografik Anılar

	<i>Genç yetişkin</i>	<i>Yaşlı</i>
<i>Aile anısı</i>	Babam 2005 yılında vefat edene kadar belirli aralıklarla yaptığımız, beni en çok mutlu eden, en güzel anım akrabalarla bir araya gelip şarkı söylemekti. Babam saz çalmayı, kendi kendine öğrenmiş. Çok güzel çalar fakat söyleyemezdi. Söyleme kısmı da bize aitti haliyle. Bu şekilde çok güzel akşamlarımız geçti (Kadın, 30).	Hamileydim. Eşim siyasi yönden tutukluymdu. Gece çok sancılıydım. Beni hastaneye götürecek evde kimse yoktu. Sabaha kadar çok sancı çektim. Doğurmamak için çok gayret ettim. Ertesi gün arkadaşlar hastaneye götürdü beni. Bir çırpıda kızımı kucağıma aldım. Bütün sıkıntılarımı unuttum (Kadın, 71)
	Unutamadığım önemli olaylardan biri de ailemle dayımı ziyarete gittiğimiz zaman olmuştu. Ben bahçede top oynarken gözüme inşaat demiri battı. Annem beni görünce bayıldı. Babam da çok telaşlıydı. O hallerini unutamıyorum (Erkek, 25).	Babamın rahatsızlığını ilk duyduğum an bende meydana gelen sarsıntıyı hala unutamıyorum. O anda o rahatsızlığı iyileştirebilecek mucizevi bir donanıma sahip olmak istedim. Belki de ilk kez doktor olmak ve insanları iyileştirmek isteği bende önlenemez bir isteğe dönüştü (Erkek, 67)
<i>Arkadaş anısı</i>	Arkadaşlarım bana doğum günüm için sürpriz mangal partisi organize etmişler. Beni alıp dağlara, kırlara doğru götürdüler, varınca tüm arkadaşlarımın orada olduğunu gördüm. Başıma papatya tacı taktılar çünkü o gün doğum günü kızıydım ve prenses muamelesi görüyordum. Birlikte yemek yedik, uçurtma uçurduk, sohbet ettik eğlendik. Çok huzurlu ve mutlu bir gündü (Kadın, 23).	İlkokuldan beri arkadaşlarımı çok severim. Onlarla her anımı dertleşirim. İlkokul üçüncüdeyken Gönül Yazar'ın güzel bir filmi vardı. Sinemaya gidecektik. Benim param olmadığı için sıradan ayrıldım, hocaya gitmeyeceğimi söyledim. Arkadaşım sensiz gidemeyeceğim dedi, bilet paramı o verdi. O anıyı hiç unutamam. Ertesi gün hemen parasını iade ettim ve teşekkür ettim (Kadın, 76).
	Şehrin ortasından akan küçük bir çay vardı. Suyu çok pisti ve kötü kokuyordu. Bir gün arkadaşlarımla otobüse bindik ve şehrin yakınında bulunan doğal koruma alanına gittik. Orada bir tepe vardı ve o tepenin eteklerinden, şehrin ortasından geçen çayın kaynağı vardı. Su gürül gürül akıyordu, bembeyazdı ve çok temizdi (Erkek, 35).	Sene 2015, hasbelkader İzmir Emekli Sandığı huzurevine müracaat ettim. Ve istediğim üzere kabul edildim. Buraya gelişimin haftasında, aynı okuldan beraber mezun olduğumuz bir arkadaşım ile tanıştık. Benim için dünyaya yeniden gelmek gibi bir şeydi bu. Çünkü yeni mekânıma uyum sağlamakta büyük desteğini gördüm. Ömür boyu unutamam (Erkek, 82)

3.5 Anı Özelliklerinin Kodlanması ve Değerlerin Hesaplanması

Çalışmadaki bütün kodlamalar katılımcıların anadilleri olan Türkçe dilinde kodlanmıştır. Anı özelliklerini kodlamak için geliştirilen kodlama yöntemi, bu yöntemi kullanan başka araştırmalardan geliştirilmiştir (Fivush, Haden ve Adam, 1995; Buckner ve Fivush, 1998; Wang, 2001; Şahin ve Mebert, 2013; Şahin Acar, Koç ve Kapısız, 2013).

Volüm (Volume): Volüm, anının toplam önerme sayısının, toplam kelime sayısına bölünmesiyle elde edilen değerdir [$\text{Önerme sayısı/Toplam kelime sayısı}$]. Önerme tanımı; Fivush, Haden, ve Adam (1995)'in çalışmasında tanımlandığı gibi, bir özne ve fiilden oluşan yapı olarak belirlenmiştir. Önerme için öznenin bir insan olması şartı da bulunmaktadır. Kodlayıcılar arası güvenilirlik aile ve arkadaş anısı volümlerinin her ikisi için de .87'dir.

Detay Düzeyi (Level of details): Detay düzeyi; Buckner ve Fivush (1998)'in çalışmasındaki gibi anıdaki sıfat, zarf ve bağlaç sayılarının toplam değeriyle ölçülmüştür. Anıların uzunluklarına göre bu değeri kontrol etmek için detay düzeyinin, toplam kelime sayısına göre oranı oluşturulmuştur [$\text{Sıfat, zarf ve bağlaç sayısının toplamı/Toplam kelime sayısı}$] (Şahin ve Mebert, 2013). Kodlayıcılar arası güvenilirlik aile anısı detay düzeyi için .82, arkadaş anısı detay düzeyi için .89'dur.

Özgüllük (Specificity): Anı belli bir zaman ve mekânda geçiyor ise özgül, düzenli olarak meydana gelen genel bir olay ise genel şeklinde kodlanmıştır. Örneğin, 'İlk at çiftliğine gittiğimiz gündü' özgül bir anı iken; 'Biz öyle çok fazla birlikte bir şey yapabilen bir aile olmadık hiçbir zaman' genel bir anıdır. Bu değişken Wang (2001) çalışmasındaki gibi kategorik (dichotomous) bir değişken olarak kodlanmıştır. Anıların özgüllük kodlamaları için kodlayıcılar arası güvenilirlik aile anısı için % 88, arkadaş anısı için % 97'dir.

Ben-Yönelim (Self-Orientation): Bu değişken toplam ben-ilişkili (self-related) kelime sayısının toplam kelime sayısına bölünerek elde edilen değerle belirlenmiştir [$\text{Ben-ilişkili kelime sayısı/Toplam kelime sayısı}$]. Ben ilişkili kelimeler: Ben, benim, benimki, beni, bana vb. olarak belirlenmiştir (Şahin ve Mebert, 2013). Katılımcı, "Ben

gittim” gibi bir cümle kullanıldığında, ‘ben’ ve ‘-m’ birinci tekil kişi çekim ekini birlikte kullanmış olur. Bu durumda sadece biri sayılmıştır. Türkçeye özgü bu gramatik durum diğer-ilişkili ve biz-ilişkili kelimeler için de bu şekilde kodlanmıştır. Kodlayıcılar arası güvenilirlik aile anısı için .96, arkadaş anısı için .93’tür.

Diğer-Yönelim (Other- Orientation) : Bu değişken toplam diğer-ilişkili (other-related) kelime sayısının toplam kelime sayısına bölünerek elde edilen değerle belirlenmiştir [Diğer-ilişkili kelime sayısı/Toplam kelime sayısı]. Diğer ilişkili kelimeler insan isimleri, ona, onlara, onun, onların gibi kelimeleri içermektedir. Hayvan ve cansız varlık isimleri sayılmamıştır (Şahin ve Mebert, 2013). Kodlayıcılar arası güvenilirlik aile anısı için .92, arkadaş anısı için .89’dur.

Biz-Yönelim (We- Orientation): Bu değişken toplam biz-ilişkili (we-related) kelime sayısının toplam kelime sayısına bölünerek elde edilen değerle belirlenmiştir [Biz-ilişkili kelime sayısı/Toplam kelime sayısı]. Biz-ilişkili kelimeler biz, bizim, bizimki, bize olarak belirlenmiştir (Şahin ve Mebert, 2013). Kodlayıcılar arası güvenilirlik aile anısı için .93, arkadaş anısı için .98’dir.

Bilişsel Kelimeler: Bilişsel becerilerle ilgili kelimeler sayılmıştır. Örneğin, hatırlamak, anlamak, düşünmek, hayal etmek, bilmek, inanmak, varsaymak, unutmak, anlamak, açıklamak, beklemek gibi kelimeler bilişsel kelime olarak sayılmıştır (Şahin Acar, Koç ve Kapısız, 2013). Değer [Bilişsel kelime sayısı/Toplam kelime sayısı] şeklinde hesaplanmıştır. Kodlayıcılar arası güvenilirlik aile anısı için .83, arkadaş anısı için .89’dur.

Duygusal Kelimeler: Duygularla ilgili kelimeler sayılmıştır. Örneğin, mutlu, kızgın, üzgün, şaşkın veya kıskanç olmak gibi duygu içeren filler ve kelimeler duygusal kelime olarak sayılmıştır (Şahin Acar, Koç ve Kapısız, 2013). Değer [Duygusal kelime sayısı/Toplam kelime sayısı] şeklinde hesaplanmıştır. Kodlayıcılar arası güvenilirlik aile anısı için .93, arkadaş anısı için .82’dir.

Hatırlama Yaşı: Anıların hatırlanma yaşlarını katılımcılar kendileri bildirmişlerdir (self-report). Katılımcılar tek bir yaş yerine bir yaş aralığı rapor ettilerse (örn:7-8), analizlerde bu yaşların aritmetik ortalaması kullanılmıştır.

3.6 Kodlayıcılar Arası Güvenilirlik

Genç yetişkin örneğine ait 170 aile ve arkadaş anısı ve yaşlı örneğine ait 170 aile ve arkadaş anısı olmak üzere toplam 340 anı volümü, detayı, özgüllüğü, ben-,diğer-, biz- yönelimi, bilişsel ve duygusal kelime kullanımı açısından araştırmacı tarafından kodlanmıştır. Her bir örneğe ait aile ve arkadaş anıların %20'si gelişim psikolojisi doktora programı öğrencisi ikinci bir kodlayıcı tarafından kodlanmıştır. Kodlayıcılar arası güvenilirlik için sınıf içi korelasyon katsayıları (Intraclass Correlation Coefficient) incelenmiştir. Aile anısı özellikleri (volüm, detay, ben-, diğer-, biz-, yönelim ve duygusal kelime) için değerler .82 ile .96 arasındadır. ICC katsayısının 0.5 de düşük olması 'zayıf güvenilirliği', 0.5 ve 0.75 arası olması 'orta güvenilirliği', 0.75 ve 0.9 arası 'iyi güvenilirliği', 0.90'dan yüksek olması ise 'çok iyi güvenilirliği' ifade etmektedir (Koo ve Li, 2016). Arkadaş anısının bütün özellikleri için ICC değerleri .80 ile .97 arasındadır.

Anıların özgüllük kodlamaları için kodlayıcılar arası güvenilirlik incelendiğinde ise aile anısı için % 88 [Kappa: 0.67, $p < .001$], arkadaş anısı için % 97 [Kappa: 0.92, $p < .001$] ortaklaşma görülmüştür. Kappa değerleri için 0.61 ve 0.80 arası 'iyi'; 0.81 ve 1.00 arası 'çok iyi' olarak değerlendirilmektedir (Zegers ve diğ., 2010). Değerler Tablo 3'de verilmiştir.

Tablo 3 Kodlayıcılar arası güvenilirlik için sınıf içi korelasyon (ICC) katsayıları

Değişkenler	Aile anısı		Arkadaş anısı	
	<i>Cronbach Alfa</i>	<i>SİKK (ICC)</i>	<i>Cronbach Alfa</i>	<i>SİKK (ICC)</i>
Volüm	.87	.86	.87	.87
Detay	.82	.80	.89	.88
Ben-yönelim	.96	.96	.93	.93
Diğer-yönelim	.92	.92	.89	.89
Biz yönelim	.93	.91	.98	.97
Bilişsel kelime	.83	.86	.89	.88
Duygusal kelime	.93	.93	.82	.80

3.7 İstatistiksel Değerlendirme

Araştırmadan elde edilen veriler SPSS 25.0 istatistik paket programı ile analiz edilmiştir. Elde edilen verilerin değerlendirilmesinde betimleyici ve sıklık analizleri, sınıf içi korelasyon (ICC) güvenilirlik analizi, Pearson korelasyon analizi, 2x2, 2x3 ANOVA/ Grup içi Desen (Within subject design), tek yönlü MANOVA ve Chi-Kare analizinden yararlanılmıştır.

BÖLÜM 4

BULGULAR

Bu araştırmanın temel amacı genç yetişkin ve yaşlı bireylerde aileden ve arkadaştan algılanan sosyal destek, otobiyografik bellek işlevleri ve otobiyografik bellek karakteristikleri değişkenlerinin incelenmesidir. Araştırmadan elde edilen bulgularda ilk olarak kayıp değer bilgisi kontrol edilmiş ve veri temizleme işlemi uygulanmıştır. Daha sonra anıları kodlayan kodlayıcılar arası güvenilirlik analizleri ve araştırmada incelenen değişkenler arası korelasyon değerleri raporlanmıştır. Sonrasında araştırmadaki temel değişkenlerin demografik değişkenlere göre farklılaşması ve son olarak ise araştırma değişkenlerinin yaş değişkenine göre gelişimsel olarak nasıl farklılaştığı incelenmiştir. Elde edilen bulgular sonuçlar, bu bölümde detaylı olarak anlatılmıştır.

4.1 Kayıp Veri Analizi

Bu araştırmada ele alınan değişkenleri ölçmek için yararlanılan ölçek cevaplarında görülen kayıp değerler %5'in altındadır. Büyük bir örnekleme ($n > 200$) %5 veya altındaki kayıp verilerin, analiz sonuçlarında önemli bir farklılık yaratmadığı bilinmektedir (Tabachnick ve Fidell, 2007). Fakat bu çalışmada örnekleme 170 ($n < 200$) katılımcıdan oluştuğu için kayıp verilere ortalama değer atama yöntemi uygulanmıştır.

Sonrasında veri temizleme işlemi için veri setindeki bütün değerler için frekans analizi yürütülmüş, minimum-maksimum değerleri incelenerek değerlerin veri dosyasına doğru girilip girilmediği kontrol edilmiştir. Bütün hatalı veri kayıtları tekrar düzenlenmiştir. Daha sonra uç değerler, her değişken için hesaplanan standart z değerleri ile incelenmiştir. Standart z değerleri üzerinden ± 3.29 aralığı dışında kalan değerler uç değer olarak kabul edilmektedir (Tabachnick ve Fidell, 2007).

4.2 Araştırmada Yer Alan Değişkenler Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Araştırmada belirlenen H_1 , H_2 , H_3 , H_4 , H_5 , H_6 ve H_7 hipotezlerinin değerlendirilebilmesi için Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon testi uygulanmıştır

(bkz. Tablo 4 ve 5). Korelasyon katsayısı değerlerinin $r = -.34$ ile $r = .47$ arasında değişen anlamlı ilişkiler gösterdiği bulunmuştur. H_1 (Katılımcıların aileden algılanan sosyal destek (ASD) puanı ve aile anısı özellikleri puanları arasında pozitif bir ilişki bulunmaktadır) incelendiğinde, aileden algılanan sosyal desteğin aile anısının yalnızca detay düzeyi ve netliğiyle pozitif ilişkili olduğu bulunmuştur ($p < 0.05$). Aile anısının diğer özellikleri (volüm, ben-,diğer-,biz-ilişkili kelime, bilişsel, duygusal kelime yükü vb.) ile aileden algılanan sosyal destek puanları arasında herhangi bir ilişki yoktur. Değerler Tablo 4’de verilmiştir. Katılımcıların arkadaştan algılanan sosyal destek puanı ve arkadaş anısı özellikleri puanları arasında pozitif bir ilişki olup olmadığı (H_2) incelendiğinde, arkadaştan algılanan sosyal destek puanı ve arkadaş anısının özgüllük ve hatırlanma yaşı arasında beklenenin aksine negatif bir ilişki bulunmuştur ($p < 0.05$). Değerler Tablo 5’de verilmiştir.

Daha sonra katılımcıların otobiyografik bellek (OB) işlev puanları ve aile-arkadaş anısı özellikleri puanları arasında ilişki (H_3) incelenmiştir. Yönlendirici işlevin hem aile hem de arkadaş anısının hatırlanma yaşı ile arasında negatif bir ilişki olduğu bulunurken ($p < 0.01$, $p < 0.05$), sosyal işlev puanının aile anısının duygusal yükü ile arasında da negatif bir ilişki görülmüştür ($p < 0.05$, bkz. Tablo 4). Sosyal işlevin arkadaş anısı özelliklerinden ise netlik düzeyi ile arasında pozitif bir ilişki bulunmuştur ($p < 0.05$, bkz. Tablo 5).

Katılımcıların anılara önem verme puanı ve aile-arkadaş anı özellikleri puanları arasındaki ilişkiye bakıldığında (H_4), anılara önem verme puanının aile anısının herhangi bir özelliği ile arasında ilişki bulunamamıştır. Anılara önem verme ve arkadaş anısı özellikleri incelendiğinde ise, anılara önem verme ve arkadaş anısının hatırlanma yaşı arasında negatif bir ilişki olduğu görülmüştür ($p < 0.05$, bkz. Tablo 5).

Katılımcıların çocukluk döneminde ve şu anda aileyle anılar hakkında konuşma puanları ile aile anı özellikleri puanları arasında pozitif bir ilişki olup olmadığına (H_5) bakıldığında, değişkenler arasında herhangi bir ilişki olmadığı görülmüştür. Benzer şekilde katılımcıların çocukluk döneminde ve şu anda arkadaşlarla anılar hakkında konuşma puanı ile arkadaş anı özellikleri puanları arasında da (H_6) herhangi bir ilişki bulunmamıştır.

Son olarak katılımcıların algılanan sosyal destek puanları ile OB işlev puanları arasında bir ilişkinin olup olmadığı incelenmiştir (H7) ve bazı değişkenler arasındaki ilişkilerin anlamlı olduğu tespit edilmiştir ($p < 0.05$). Aileden algılanan sosyal destek puanının otobiyografik belleğin yönlendirici işlev (Yİ) puanıyla ($p < 0.01$) ve sosyal işlevi (Sİ) puanıyla ($p < 0.05$) pozitif ilişkili olduğu bulunmuştur. Benlik işlev (Bİ) puanı ve aile sosyal desteği arasında herhangi bir ilişki bulunmamaktadır. Arkadaştan ASD puanının ise yalnızca yönlendirici işlev puanı ile arasında anlamlı bir ilişki gözlemlenmiştir. ($p < 0.05$).

Tablo 4 Aile Anısı Özelliklerinin Diğer Değişkenlerle Arasındaki İlişki Değerleri

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21
Aile Anısı Özellikleri																					
1.Volüm	--																				
2.Detay	-.25**	--																			
3.Ben-Yönelim	.21**	-.01	--																		
4.Diğer-Yönelim	.25**	-.26**	.33**	--																	
5.Biz-Yönelim	.21**	-.19*	-.34**	-.01	--																
6.Bilişsel kelime	-.04	.09	.28**	-.13	-.19*	--															
7.Duyg. Kelime	.06	.24**	.28**	.19*	-.26**	-.03	--														
8.Özgüllük	-.01	.09	-.14	-.02	.07	-.18*	.09	--													
9.Hatırlanma yaşı	.08	.09	-.11	.13	.09	-.09	.15*	.03	--												
10. Netlik	-.11	-.04	-.04	-.02	.06	-.04	.02	.13	.32**	--											
11.Duygusal yük	-.10	.12	-.05	.01	.11	-.08	.08	.13	-.09	.10	--										
Algılanan Sosyal Destek																					
12.Aile ASD	-.08	.16*	-.06	-.12	.03	.11	.00	-.14	.12	.15*	.09	--									
13.Arkadaş ASD	.01	.05	.03	-.02	.05	-.04	.06	-.07	-.12	.03	.13	.27**	--								
OB İşlevleri																					
14.Yönlendirici İş.	-.07	-.06	.02	-.04	.10	.09	.03	-.03	-.18*	.04	-.01	.24**	.19*	--							
15.Benlik İş.	.07	-.08	.03	.05	.06	.01	.07	-.07	-.11	-.11	-.09	.05	.00	.51**	--						
16.Sosyal İşlev	.14	.04	.10	-.05	.11	.07	.13	.04	-.03	.06	-.16*	.18*	.06	.39**	.46**	--					
Genel Bellek Değişkenleri																					
17. Anılara önem verme	.00	-.14	-.13	.02	.10	.00	.07	.03	-.07	.11	.03	.26**	.17*	.36**	.09	.07	--				
18.Çoc. aile paylaşım	-.14	.13	-.16*	-.04	-.01	.00	-.08	.02	.02	.01	.03	.29**	.22**	.08	.00	.09	.19*	--			
19.Çoc. ark. paylaşım	.07	.06	-.10	.00	.10	.02	.05	.11	.18*	.08	-.01	.08	.15	.05	.05	.07	.20**	.40**	--		
20.Şimdi aile paylaşım	-.09	.08	-.06	-.13	.05	.12	-.03	-.09	.04	.10	.07	.38**	.15	.10	.03	.16*	.21**	.39**	.20**	--	
21.Şimdi ark. Paylaşım	.02	-.07	.00	.00	.02	.00	.14	.09	.05	-.05	.12	.03	.14	.07	.05	.07	.20**	.18*	.30**	.47**	--

*p < .05, **p < .01

Tablo 5 Arkadaş Anısı Özelliklerinin Diğer Değişkenlerle Arasındaki İlişki Değerleri

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21
Ark. Anısı Özellikleri																					
1.Volüm	--																				
2.Detay	-.10	--																			
3.Ben-Yönelim	.19*	-.01	--																		
4. Diğer-Yönelim	.38**	-.05	.42**	--																	
5.Biz-Yönelim	.27**	.05	.42**	.20**	--																
6.Bilişsel Kelime	.16*	.11	.27**	.20*	-.12	--															
7.Duyg. Kelime	.00	.21**	.21**	.00	-.14	-.03	--														
8.Özgüllük	.04	.24**	-.10	.01	.20**	.00	-.03	--													
9.Hatılanma yaşı	-.05	.02	.13	.15	-.13	.00	-.02	.17*	--												
10.Netlik	-.02	-.06	.05	.08	-.03	.09	-.14	-.16*	.13	--											
11.Duygusal yük	-.08	.04	-.11	-.12	.23**	.08	-.15*	.15	-.18*	.15	--										
Algılanan Sosyal Destek																					
12.Aile ASD	.02	.07	.12	.01	.08	.09	.05	-.09	.00	.11	.04	--									
13.Arkadaş ASD	-.05	.01	.06	-.10	.03	.03	-.01	-.17*	-.16*	-.05	.23**	.27**	--								
OB İşlevleri																					
14.Yönlendirici İş.	-.07	-.03	-.08	-.09	.06	.05	.10	.06	-.26**	-.04	.06	.24**	.19*	--							
15.Benlik İş.	-.01	.05	-.10	.03	.05	-.06	.13	.02	-.06	-.08	-.07	.05	.00	.51**	--						
16.Sosyal İşlev	.00	.06	.05	.01	.05	.04	.08	.12	.00	.18*	-.01	.18*	.06	.39**	.46**	--					
Genel Bellek Değişkenleri																					
17. Anılara önem verme	.04	-.10	.11	-.06	.05	-.01	.08	.00	-.16*	.13	.10	.26**	.17*	.31**	.09	.07	--				
18.Çoc. aile paylaşım	.03	.02	.06	.07	.13	.09	-.04	.05	-.01	.01	.17*	.29**	.22**	.08	.00	.09	.19*	--			
19.Çoc. ark. paylaşım	.09	-.03	.02	.09	.04	.03	.01	.12	-.01	.02	-.02	.08	.15	.05	.05	.07	.20**	.40**	--		
20.Şimdi aile paylaşım	.03	.04	.03	-.04	.08	.16*	.15*	-.11	-.07	.02	.11	.38**	.15	.10	.03	.16*	.21**	.39**	.20**	--	
21.Şimdi ark. paylaşım	-.05	.07	.02	.01	.02	.02	.01	-.03	-.12	-.13	.00	.03	.14	.07	.05	.07	.20**	.18*	.30**	.47**	--

*p < .05, **p < .01

4.3 Değişkenlerin Demografik Özelliklere Göre İncelenmesi

Katılımcılardan toplanan ölçek sonuçlarının demografik değişkenlere göre değişip değişmediği incelenmiştir. Aileden ve arkadaştan algılanan sosyal destek, otobiyografik bellek işlevleri, anılara önem verme, anıları aileyle ve arkadaşlarla paylaşma puan ortalamalarının, cinsiyet, sosyoekonomik düzey, eğitim düzeyine göre farklılaşp farklılaşmadığını bulmak için gerekli analizler yürütülmüştür. Elde edilen değerler aşağıdaki başlıklarda verilmiştir.

4.3.1 Cinsiyete Göre Katılımcıların Ortalama Değerlerinin İncelenmesi

Aileden ve arkadaştan algılanan sosyal destek, yönlendirici, benlik ve sosyal OB işlevleri, anılara önem verme, anıları aileyle ve arkadaşla paylaşma puan ortalamalarının cinsiyete ve cinsiyet/yaş grup etkileşimine göre farklılık gösterip göstermediğini incelemek için 2 (Yaş) X 2 (Cinsiyet) ANOVA / Grup içi desen (within subjects design) testi uygulanmıştır (bkz Tablo 6). Elde edilen değerler, cinsiyetin temel etkisinin ne aileden ne de arkadaştan algılanan sosyal destek toplam puanları üzerinde anlamlı bir farklılaşma yaratmadığını göstermektedir ($p > .05$).

Otobiyografik bellek işlevleri incelendiğinde ise, yönlendirici işlev ortalama puanının cinsiyetin temel etkisiyle anlamlı bir farklılaşma gösterdiği bulunmuştur [$F(1,166) = 4.999, p < .05$]. Yaş grubundan bağımsız olarak, erkek katılımcıların yönlendirici işlev ortalama puanı, kadın katılımcıların yönlendirici işlev ortalama puanından, istatistiksel olarak anlamlı derecede yüksektir. Öte yandan benlik işlevi ve sosyal işlev ortalama puanları cinsiyete göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır ($p > .05$).

Anılara önem verme ortalama puanlarının cinsiyete göre farklılaşmadığı bulunmuştur ($p > .05$). Diğer yandan hatıra eşyası biriktirme ortalama puanları cinsiyete göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır [$F(1,166) = 7.338, p < .01$]. Yaş grubundan bağımsız olarak kadın katılımcıların hatıra eşyası biriktirme ortalama puanı, erkek katılımcıların ortalama puanından anlamlı derecede yüksektir.

Çocuklukta aileyle ve arkadaşlarla anılar hakkında konuşma ortalama puanları cinsiyetin temel etkisiyle anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır [$F(1,166) = 7.533, p < .01$; $F(1,166) = 6.252, p < .05$]. Kadın katılımcıların çocukken aile ve arkadaşlarıyla

anılar hakkında konuşma sıklığı ortalama puanları erkeklerin puanından anlamlı derecede yüksektir. Şu anda aileyle anıların paylaşım sıklığı cinsiyete göre farklılaşmazken, şu anda arkadaşlarla anıların paylaşımı cinsiyete göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır [$F(1,166) = 6.546$ $p < .05$]. Yaş grubundan bağımsız olarak kadın katılımcılar şu anda erkeklere oranla arkadaşlarıyla anıları hakkında daha sık konuşmaktadırlar.

4.3.2 Sosyoekonomik Düzeye Göre Katılımcıların Ortalama Değerlerinin

İncelenmesi

Aileden ve arkadaştan algılanan sosyal destek, yönlendirici, benlik ve sosyal OB işlevleri, anılara önem verme, anıları aileyle ve arkadaşla paylaşma puan ortalamalarının sosyoekonomik düzeye (SED) ve yaş grup/SED etkileşimine göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek için 2 (Yaş) X 3 (SED) ANOVA / Grup içi desen (within subjects design) testi uygulanmıştır (bkz Tablo 7). Elde edilen değerlere göre, aileden ve arkadaştan ASD toplam puanlarının SED'e göre anlamlı bir farklılaşma göstermediği bulunmuştur. Ayrıca, otobiyografik bellek işlevlerinden (Yİ, Bİ ve Sİ) herhangi birinin yaş grup değişkeniyle veya yaş grup değişkeninden bağımsız bir şekilde SED'e göre anlamlı derecede farklılaşmadığı bulunmuştur. Benzer şekilde anılara önem verme ve hatıra eşyası biriktirme ortalama puanlarının ve anıları çocukluk döneminde veya şu anda aile ve arkadaşlarla paylaşma puanlarının da SED'e göre farklılaşmadığı görülmektedir ($p > .05$).

Tablo 6 Cinsiyete Göre Katılımcıların Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

	Kadın n=80				Erkek n=90				Cinsiyet Temel Etki <i>F(1,166)</i>	Yaş*Cinsiyet Etkileşim <i>F(1,166)</i>
	Genç Yetişkin n=40		Yaşlı n=40		Genç Yetişkin n=45		Yaşlı n=45			
	\bar{x}	SS	\bar{x}	SS	\bar{x}	SS	\bar{x}	SS		
Aile ASD	31.25	7.62	33.52	5.38	31.82	6.24	31.44	8.24	0.494	1.528
Arkadaş ASD	32.68	6.45	30.47	5.50	31.20	5.94	29.15	5.73	2.366	0.007
Yönlendirici İşlev	4.62	0.76	3.98	0.92	4.70	0.79	4.50	0.99	4.999*	2.742
Benlik İşlevi	4.50	0.85	3.95	0.96	4.42	0.920	4.40	1.06	1.714	3.380
Sosyal İşlev	4.40	0.72	4.46	1.20	4.44	0.81	4.65	1.03	0.612	0.274
Anı önem verme	6.42	0.87	6.10	1.19	6.02	1.01	6.17	1.21	0.952	2.082
Hatıra eşyası biriktirme	5.90	1.48	4.12	2.15	5.22	1.50	3.28	2.04	7.338**	0.800
Çocuklukta										
Aile paylaşım	4.90	1.48	5.15	2.06	4.47	1.47	4.07	2.07	7.533**	1.384
Arkadaş paylaşım	5.07	1.32	5.67	1.47	4.77	1.45	4.77	1.87	6.252*	1.578
Şu anda										
Aile paylaşım	5.25	1.54	5.32	1.90	5.20	1.35	4.71	2.23	1.449	1.045
Arkadaş paylaşım	5.50	1.15	5.52	1.79	5.11	1.54	4.64	1.83	6.546*	0.986

* $p < .05$, ** $p < .01$

Tablo 7 SED Göre Katılımcıların Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

	Alt n=57				Orta n=47				Üst n=66				SED Temel Etki	Yaş*SED Etkileşim
	Genç Yetişkin n=25		Yaşlı n=32		Genç Yetişkin n=27		Yaşlı n=20		Genç Yetişkin n=33		Yaşlı n=33			
	\bar{x}	SS	\bar{x}	SS	\bar{x}	SS	\bar{x}	SS	\bar{x}	SS	\bar{x}	SS		
Aile ASD	29.00	7.50	32.65	7.58	33.37	5.95	33.10	8.44	32.00	6.73	31.79	5.71	1.518	1.469
Arkadaş ASD	30.40	6.31	29.90	6.34	32.59	6.59	30.85	5.94	32.45	5.75	29.97	4.65	1.765	0.116
Yönlendirici İşlev	4.57	0.93	4.35	0.97	4.79	0.63	4.15	0.97	4.62	0.75	4.22	1.04	0.039	0.714
Benlik İşlevi	4.48	0.99	4.45	1.02	4.55	0.89	3.92	1.30	4.35	0.81	4.09	0.82	1.101	1.200
Sosyal İşlev	4.41	0.95	4.51	1.25	4.46	0.73	4.61	1.22	4.40	0.65	4.59	0.92	0.85	0.31
Anı önem verme	6.12	1.01	6.21	1.18	6.22	1.12	6.00	1.30	6.27	0.80	6.15	1.17	0.115	0.294
Hatıra eşyası biriktirme	5.40	1.53	3.21	1.98	5.54	1.80	4.00	1.97	5.72	1.28	3.93	2.31	1.300	0.507
Çocuklukta														
Aile paylaşım	4.20	1.84	4.46	2.04	4.81	1.24	4.65	2.13	4.90	1.30	4.64	2.26	0.986	0.352
Arkadaş paylaşım	4.96	1.77	5.50	1.54	4.78	1.31	5.30	1.62	5.00	1.17	4.85	1.97	0.569	0.932
Şu anda														
Aile paylaşım	5.04	1.36	4.90	1.88	5.85	1.17	5.40	2.41	4.85	1.56	4.85	2.10	2.793	0.221
Arkadaş paylaşım	5.40	1.32	5.43	1.52	5.33	1.49	5.40	1.93	5.18	1.36	4.48	2.02	2.417	0.347

4.3.3 Eğitim Düzeyine Göre Katılımcıların Ortalama Değerlerinin İncelenmesi

Aileden ve arkadaştan algılanan sosyal destek, yönlendirici, benlik ve sosyal OB işlevleri, anılara önem verme, anıları aileyle ve arkadaşla paylaşma puan ortalamalarının eğitim düzeyine göre farklılaşmasını incelemek için 2 (Yaş) X 3 (Eğitim düzeyi) ANOVA / Grup içi desen (within subjects design) testi uygulanmıştır (bkz Tablo 8). Elde edilen verilere göre, aileden ve arkadaştan ASD toplam puanları eğitim düzeyine göre anlamlı bir farklılaşma göstermemektedir ($p > .05$).

Ayrıca, otobiyografik bellek işlevlerinden yönlendirici, benlik veya sosyal işlev ortalama puanlarının eğitim düzeyine göre anlamlı derecede farklılaşmadığı bulunmuştur ($p > .05$). Benzer şekilde anılara önem verme ve hatıra eşyası biriktirme ortalama puanları da eğitim düzeyine göre farklılaşmamaktadır.

Aile ve arkadaşlarla anılar hakkında konuşma değişkenlerine yönelik puanlar incelendiğinde ise çocukluk döneminde aileyle anılar hakkında konuşma sıklığı ortalama puanının eğitim düzeyinin temel etkisiyle anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır [$F(2,164) = 4.455, p < .05$]. Farkın hangi eğitim düzeyleri arasında olduğunu incelemek için yürütülen Bonferroni Post-Hoc analizine göre, lise ile üniversite ve üzeri eğitim düzeylerinin yaş grubu etkileşiminden bağımsız bir şekilde farklılaştığı görülmüştür. Lise mezunlarının çocukluk dönemlerinde aileleriyle anıları hakkında konuşma ortalama puanı, üniversite ve üzeri mezunluğu olanlara kıyasla daha yüksektir. Benzer şekilde, şu anda aileyle anılar hakkında konuşma sıklığı ortalama puanının eğitim düzeyinin temel etkisiyle anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmüştür [$F(2,164) = 4.443, p < .05$]. Lise ile üniversite ve üzeri eğitim düzeylerinin yaş grubu etkileşiminden bağımsız bir şekilde farklılaştığı görülmüştür. Lise mezunlarının şu anda aileleriyle anıları hakkında konuşma ortalama puanı, üniversite ve üzeri mezunluğu olanlara kıyasla daha yüksektir.

Tablo 8 Eğitim Durumuna Göre Katılımcıların Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

	İlk- ve Ortaokul n=27				Lise n=48				Üniversite ve üzeri n=95				Eğitim D. Temel Etki F(2, 164)	Yaş*Eğitim Durumu Etkileşim F(2, 164)
	Genç Yetişkin n=4		Yaşlı n=23		Genç Yetişkin n=25		Yaşlı n=23		Genç Yetişkin n=56		Yaşlı n=39			
	\bar{x}	SS	\bar{x}	SS	\bar{x}	SS	\bar{x}	SS	\bar{x}	SS	\bar{x}	SS		
Aile ASD	30.50	4.12	34.69	5.53	31.84	6.98	31.91	7.39	31.50	7.07	31.38	7.54	0.189	0.575
Arkadaş ASD	25.25	7.45	29.60	5.40	32.64	5.98	30.43	6.73	32.03	6.04	29.49	5.14	2.596	2.081
Yönlendirici İşlev	4.27	1.43	4.27	0.97	4.59	0.74	4.18	1.11	4.73	0.73	4.29	0.95	0.581	0.342
Benlik İşlevi	4.07	1.58	4.37	0.99	4.36	0.75	4.29	1.05	4.53	0.90	4.02	1.04	0.072	1.488
Sosyal İşlev	4.47	1.33	4.80	1.28	4.48	0.72	4.49	1.08	4.40	0.75	4.48	1.04	0.252	0.147
Anı önem verme	5.50	1.73	6.43	0.99	6.28	0.93	6.22	1.24	6.23	0.91	5.92	1.26	0.544	1.983
Hatıra eşyası biriktirme	4.25	2.50	3.09	2.15	5.52	1.50	4.22	1.98	5.64	1.44	3.72	2.15	2.306	0.592
Çocuklukta														
Aile paylaşım	3.50	2.64	4.48	2.23	5.16	1.60	5.30	2.10	4.53	1.28	4.20	2.03	4.455*	0.897
Arkadaş paylaşım	4.00	2.16	5.96	1.02	5.08	1.47	5.22	2.11	4.91	1.31	4.74	1.73	0.681	2.782
Şu anda														
Aile paylaşım	5.50	1.73	5.74	1.54	5.48	1.39	5.52	2.13	5.09	1.45	4.25	2.15	4.443*	1.293
Arkadaş paylaşım	4.00	2.45	5.56	1.59	5.60	1.19	5.48	1.75	5.25	1.34	4.51	1.96	2.918	2.237

*p < .05

4.4 Genç Yetişkin ve Yaşlı Grup Karşılaştırmalarına İlişkin MANOVA Bulguları

Bu bölümde öncelikle aileden ve arkadaştan algılanan sosyal destek puanlarının yaşa göre farklılık gösterip göstermediğini incelenmiştir (H₈). Bunu takiben otobiyografik bellek işlev puanlarının yaş grupları arasında farklılaştığına bakılmış (H₉) ve son olarak da otobiyografik bellek özelliklerinin yaşa göre farklılaşması (H₁₀) incelenmiştir. Genç yetişkin ve yaşlı yaş grupları arasındaki bu farklılaşmayı incelemek için bir dizi tek yönlü çoklu varyans analizi (MANOVA) uygulanmıştır.

4.4.1 Otobiyografik Bellek Özelliklerinin Yaş Grup Karşılaştırmalarına İlişkin

Bulgular

4.4.1.1 Aile Anısı Özelliklerinin Yaş Grup Karşılaştırmalarına Yönelik Bulguları

Katılımcıların yaşına göre aile otobiyografik bellek özelliklerine ait puanlamalarında bir farklılaşma olup olmadığını incelemek için yürütülen tek yönlü çoklu varyans analizi (MANOVA), yaşın temel etkisinin anlamlı olduğunu göstermiştir [$F(12,157) = 7.699, p < .001$; Wilks' $\lambda = .630$, partial $\eta^2 = .37$]. Bulgulara ilişkin ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 9'da gösterilmiştir. Yaşın hangi otobiyografik bellek özellikleri üzerinde anlamlı bir etkisi olduğu incelendiğinde;

Volüm: Katılımcıların aileyle ilgili hatırladıkları anılarının volümünün yaş grubuna göre anlamlı bir farklılaşma göstermediği görülmüştür [$F(1,168) = 3.589, p > .05$].

Detay: Katılımcıların aileyle ilgili hatırladıkları anılarının detay düzeyinin yaş grubuna göre anlamlı bir farklılaşma göstermediği bulunmuştur [$F(1,168) = 0.101, p > .05$].

Netlik: Aile anılarının netliğinin yaşla birlikte anlamlı bir şekilde farklılaştığı bulunmuştur [$F(1,168) = 27.477, p < .001, \eta^2 = .14$]. Yaşlıların aileyle ilgili hatırladıkları anılarının netliğinin, gençlerin aileyle ilgili hatırladıkları anıların daha fazla olduğu bulgulanmıştır.

Duygusal yük: Katılımcıların aileyle ilgili hatırladıkları anılarının duygusal yükünün yaş grubuna göre anlamlı bir farklılaşma göstermediği bulunmuştur [$F(1,168) = 0.126, p > .05$].

Ben-yönelim: Katılımcıların aileyle ilgili hatırladıkları anılarının Ben-ilişkili kelime sayısının yaş grubuna göre anlamlı bir farklılaşma göstermediği bulunmuştur [$F(1,168) = 0.013, p > .05$].

Diğer-yönelim: Katılımcıların aileyle ilgili hatırladıkları anılarının Diğer-ilişkili kelime sayısının yaş grubuna göre anlamlı bir farklılaşma göstermediği bulunmuştur [$F(1,168) = 2.711, p > .05$].

Biz-yönelim: Katılımcıların aileyle ilgili hatırladıkları anılarının Biz-ilişkili kelime sayısının yaş grubuna göre anlamlı bir farklılaşma göstermediği bulunmuştur [$F(1,168) = 0.002, p > .05$].

Bilişsel kelime sayısı: Bilişsel kelime sayısının da yaş grubuna göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı bulunmuştur [$F(1,168) = 5.228, p < .05, \eta^2 = .03$]. Gençlerin aileyle ilgili hatırladıkları anılardaki bilişsel kelime oranının, yaşlıların aileyle ilgili hatırladıkları anılarındaki bilişsel kelime oranından anlamlıca daha büyük olduğu bulunmuştur.

Duygusal kelime sayısı: Katılımcıların aileyle ilgili hatırladıkları anılarının duygusal kelime sayısının yaş grubuna göre anlamlı bir farklılaşma göstermediği bulunmuştur [$F(1,168) = 0.043, p > .05$].

Hatırlanma yaşı: Aileyle ilgili anının hatırlanma yaşının, katılımcıların yaş grubuyla birlikte anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmüştür [$F(1,168) = 48.896, p < .001, \eta^2 = .22$]. Yaşlıların aileyle ilgili hatırladıkları anıların hatırlanma yaşı; gençlerin aileyle ilgili hatırladıkları anıların hatırlanma yaşından anlamlıca büyüktür.

Özgüllük: Aile anısı özgüllüğünün yaş grubu değişkeni ile ilişkisinin incelenmesi için yürütülen Chi-Kare analizi sonuçlarına göre, gençlerin (%92) yaşlılara (%77) göre daha çok özgül anı raporladıkları bulunmuştur [$X^2 = 7.441, p = .006$].

Tablo 9 Aile Anısı Özelliklerinin Yaş Grup Karşılaştırmalarına Yönelik Bulguları

Değişkenler	Genç Yetişkin		Yaşlı		F(1,168)	η^2
	\bar{x}	SS	\bar{x}	SS		
Volüm	.196	.06	.215	.07	3.589	.02
Detay	.297	.09	.293	.08	0.101	.00
Netlik	5.57	.94	6.55	1.43	27.477***	.14
Duygusal yük	4.89	2.19	4.76	2.54	0.126	.00
Ben-yönelim	.162	.09	.160	.10	0.013	.00
Diğer-yönelim	.104	.06	.121	.07	2.711	.01
Biz-yönelim	.058	.05	.059	.07	0.002	.00
Bilişsel kelime	.025	.02	.016	.02	5.228*	.03
Duygusal kelime	.026	.02	.027	.04	0.043	.00
Hatırlanma yaşı	11.01	7.03	26.98	19.85	48.896***	.22

*** $p < .001$

4.4.1.2 Arkadaş Anısı Özelliklerinin Grup Karşılaştırmalarına Yönelik Bulguları

Katılımcıların yaş grubuna göre arkadaş anılarına dair özelliklerinde bir farklılaşma olup olmadığını incelemek için yürütülen tek yönlü çoklu varyans analizi (MANOVA), yaş grubunun temel etkisinin anlamlı olduğunu göstermiştir [$F(10,159) = 6.555$, $p < .001$; Wilks' $\lambda = .708$, partial $\eta^2 = .29$]. Bulgulara ilişkin ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 10'da gösterilmiştir. Yaş grubunun, arkadaşla ilgili anının hangi özellikleri üzerinde anlamlı bir etkisi olduğu incelendiğinde;

Volüm: Katılımcıların arkadaşla ilgili hatırladıkları anılarının volümünün yaş grubuna göre anlamlı anlamlı bir farklılaşma göstermediği bulunmuştur [$F(1,168) = 1.470$, $p > .05$].

Detay: Katılımcıların arkadaşla ilgili hatırladıkları anılarının detay düzeyinin yaş grubuna göre anlamlı anlamlı bir farklılaşma göstermediği bulunmuştur [$F(1,168) = 1.071$, $p > .05$].

Netlik: Katılımcıların arkadaşla ilgili anılarının netliğinin yaş grubuna göre anlamlı bir farklılaşma gösterdiği görülmüştür [$F(1,168) = 9.986$, $p < .01$, $\eta^2 = .05$]. Yaşlıların

arkadaşla ilgili anılarının netliğinin, gençlerin arkadaşla ilgili anılarının netliğine göre anlamlı bir şekilde daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Duygusal yükü: Katılımcıların arkadaşla ilgili hatırladıkları anılarının duygusal yükünün yaş grubuna göre anlamlı bir farklılaşma göstermediği bulunmuştur [$F(1,168) = 1.849, p > .05$].

Ben-yönelim: Arkadaş anılarındaki ben-ilişkili kelime sayısının yaş grubu ile birlikte anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur [$F(1,168) = 3.874, p > .05$].

Diğer-yönelim: Arkadaş anısında yer alan diğer-ilişkili kelime oranının da yaş grubuna göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı bulunmuştur [$F(1,168) = 9.426, p < .01, \eta^2 = .05$]. Gençlerin arkadaşla ilgili hatırladıkları anılardaki diğer-ilişkili kelime oranının, yaşlıların arkadaşla ilgili hatırladıkları anılarındaki diğer-ilişkili kelime oranından anlamlı bir şekilde daha büyük olduğu bulunmuştur.

Biz-yönelim: Katılımcıların arkadaşla ilgili hatırladıkları anılarının Biz-yönelimli kelime sayısının yaş grubuna göre anlamlı bir farklılaşma göstermediği bulunmuştur [$F(1,168) = 0.622, p > .05$].

Bilişsel kelime sayısı: Katılımcıların arkadaşla ilgili hatırladıkları anılarının Bilişsel kelime sayısının yaş grubuna göre anlamlı bir farklılaşma göstermediği bulunmuştur [$F(1,168) = 0.377, p > .05$].

Duygusal kelime sayısı: Katılımcıların arkadaşla ilgili hatırladıkları anılarının Duygusal kelime sayısının yaş grubuna göre anlamlı bir farklılaşma göstermediği bulunmuştur [$F(1,168) = 0.512, p > .05$].

Hatırlanma yaşı: Arkadaşla ilgili hatırladıkları anılarda katılımcıların kaç yaşında oldukları- yani anının hatırlanma yaşı-katılımcıların şimdiki yaşıyla birlikte anlamlı bir şekilde farklılaşmıştır [$F(1,168) = 48.581, p < .001, \eta^2 = .22$]. Yaşlıların arkadaşla ilgili hatırladıkları anıların hatırlanma yaşı, gençlerin arkadaşla ilgili hatırladıkları anıların hatırlanma yaşından anlamlı bir şekilde büyüktür.

Özgüllük: Arkadaş anısı özgüllüğünün yaş grubu değişkeni ile ilişkisinin incelenmesi için yürütülen Chi-Kare analizi sonucu ise, benzer şekilde gençlerin (%91) yaşlılara (%74) göre daha çok özgül anı raporladıkları bulunmuştur [$X_2 = 7.933$, $p = .005$].

Tablo 10 Arkadaş Anısı Özelliklerinin Yaş Grup Karşılaştırmalarına Yönelik Bulguları

Değişkenler	Genç Yetişkin		Yaşlı		$F(1,168)$	η^2
	\bar{x}	SS	\bar{x}	SS		
Volüm	.203	.05	.215	.07	1.470	.00
Detay	.306	.08	.291	.10	1.071	.00
Netlik	5.98	1.26	6.55	1.05	9.986**	.05
Duygusal yük	5.03	2.14	4.52	2.67	1.849	.01
Ben-yönelim	.088	.08	.114	.08	3.874	.02
Diğer-yönelim	.087	.06	.115	.05	9.426**	.05
Biz-yönelim	.098	.06	.087	.10	0.622	.00
Bilişsel kelime	.014	.02	.017	.03	0.377	.00
Duygusal kelime	.023	.02	.020	.03	0.512	.00
Hatırlanma yaşı	14.56	5.96	33.03	23.43	48.581***	.22

** $p < .01$, *** $p < .001$

4.4.2 Genel Bellek Değişkenlerinin Yaş Grup Karşılaştırmalarına İlişkin Bulguları

Katılımcıların yaş grubuna göre genel bellek değişkenlerinde bir farklılaşma olup olmadığını incelemek için yürütülen tek yönlü çoklu varyans analizi (MANOVA), yaş grubu temel etkisinin anlamlı olduğunu göstermiştir [$F(6,163) = 8.793$, $p < .001$; Wilks' $\lambda = .755$, partial $\eta^2 = .24$]. Yaş grubunun, genel bellek değişkenlerinden hangileri üzerinde anlamlı bir etkisi olduğu incelendiğinde; hatıra eşyası biriktirme ortalama puanının yaş grubu değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmüştür [$F(1,168) = 43.015$, $p < .001$, $\eta^2 = .20$]. Genç yetişkin grubunun hatıra eşyası biriktirme ortalama puanı, yaşlı grubunun hatıra eşyası biriktirme ortalama puanından anlamlıca daha yüksektir. Kısaca genç yetişkin katılımcıların, yaşlı katılımcılara oranla daha sık hatıra eşyası biriktirdiği bulunmuştur (Tablo 11).

Tablo 11 Genel Bellek Değişkenlerinin Yaş Grup Karşılaştırmalarına İlişkin Bulgular

Değişkenler	Genç Yetişkin		Yaşlı		F(1,168)	η ²
	\bar{x}	SS	\bar{x}	SS		
Anı önem verme	6.21	0.96	6.14	1.20	0.179	.00
Hatıra eşyası biriktirme	5.54	1.52	3.68	2.12	43.015***	.20
Çocuklukta						
Aile paylaşım	4.67	1.48	4.58	2.13	0.112	.00
Arkadaş paylaşım	4.91	1.40	5.20	1.74	1.355	.00
Şu anda						
Aile paylaşım	5.22	1.44	5.00	2.09	0.657	.00
Arkadaş paylaşım	5.29	1.38	5.06	1.86	0.878	.00

*** $p < .001$

4.4.3 Algılanan Sosyal Destek Puanlarının Yaş Grup Karşılaştırmalarına İlişkin

Bulgular

Katılımcıların yaş gruplarına göre algılanan sosyal destek puan ortalamalarında bir farklılaşma olup olmadığını incelemek için yürütülen tek yönlü çoklu varyans analizi (MANOVA), yaş grubu temel etkisinin anlamlı olduğunu göstermiştir [Wilks' $\lambda = .96$; $F(2, 167) = 3.875$, $p < .05$, $\eta^2 = .04$]. Aileden algılanan sosyal destek puan ortalamalarında bir farklılaşma olup olmadığını incelendiğinde anlamlı bir farklılık olmadığı bulunmuştur. Arkadaştan algılanan sosyal destek puan ortalamalarında yaş grupları arasında anlamlı bir farklılaşma olup olmadığını incelendiğinde, yaş grupları arasında arkadaşta ASD puanlarının anlamlı bir şekilde farklılaştığı bulunmuştur [$F(1, 168) = 5.443$, $p < .05$]. Genç katılımcıların arkadaşta ASD ortalama puanı yaşlı katılımcıların arkadaşta ASD ortalama puanından daha yüksektir. Ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 12'de verilmiştir.

Tablo 12 Aile ve Arkadaştan ASD Puanlarının Yaş Grup Karşılaştırmalarına İlişkin Bulgular

Değişkenler	Genç Yetişkin		Yaşlı		F(1,168)	η ²
	\bar{x}	SS	\bar{x}	SS		
Aileden ASD	31.55	6.88	32.42	7.07	0.661	.00
Arkadaştan ASD	31.89	6.19	29.77	5.62	5.443*	.03

* $p < .05$

4.4.4 Yaşam Deneyimleriyle İlgili Düşünme Ölçek Puanlarının Yaş Grup Karşılaştırmalarına İlişkin Bulgular

Katılımcıların yaş gruplarına göre otobiyografik bellek işlevlerinin ortalama puanlarında bir farklılaşma olup olmadığını incelemek için yürütülen tek yönlü çoklu varyans analizi (MANOVA), yaşın temel etkisinin anlamlı olduğunu göstermiştir [$F(3,166) = 4.896$, $p < .01$; Wilks' $\lambda = .919$, partial $\eta^2 = .09$]. Analizler sonucu elde edilen değerler Tablo 13'de verilmiştir.

Yaş grubu temel etkisinin hangi alt boyutta anlamlı olduğu incelendiğinde, otobiyografik bellek işlevlerinden yalnızca yönlendirici işlev puan ortalamalarının yaş grubuna göre farklılaştığı görülmüştür [$F(1,168) = 7.226$, $p < .01$]. Gençlerin yönlendirici OB işlev ortalama puanı yaşlıların yönlendirici OB işlev ortalama puanından daha yüksektir. Yaş gruplarına göre benlik işlevi ve sosyal işlevi puanları arasında anlamlı bir farklılaşma olmadığı bulunmuştur.

Tablo 13 OB İşlevlerinin Yaş Grup Karşılaştırmalarına İlişkin Bulguları

Değişkenler	Genç Yetişkin		Yaşlı		F(1,168)	η ²
	\bar{x}	SS	\bar{x}	SS		
Yönlendirici İşlev	4.66	0.77	4.29	1.02	7.226**	.04
Benlik İşlevi	4.45	0.88	4.19	1.03	3.252	.02
Sosyal İşlev	4.42	0.76	4.56	1.11	0.924	.00

** $p < .01$

BÖLÜM 5

TARTIŞMA

Otobiyografik bellek özellikleri bireylerin yaşamboyu gelişimlerinden etkilenerek sürekli bir değişim içinde varolur. Literatürdeki araştırmalar incelendiğinde, otobiyografik bellek özelliklerini inceleyen araştırmalarının sayıca arttığı ve yürütülen araştırmalarda sosyokültürel değişkenlerin ve sosyal çevrenin otobiyografik bellek üzerindeki etkisinin araştırıldığı görülmektedir. Alanyazında yer alan bulgulara göre otobiyografik bellek özellikleri hem çocukluk hem de yetişkinlik döneminde aile ortamından, bağlanma tarzlarından veya sosyal ilişki ve algılanan sosyal destekten etkilenmektedir (Fivush, Haden ve Reese, 2006; Nelson ve Fivush, 2004; McCabe, Peterson ve Connors, 2006; Thompson, 2000; Jackson, Bjiştra, Oostra ve Bosma, 1998; Tani, Smorti ve Peterson, 2015). Bu araştırma kapsamında elde edilen otobiyografik bellek özelliklerine ilişkin bulgular, aileden ve arkadaştan algılanan sosyal destek ve otobiyografik bellek işlevleri ile olan ilişkisi kapsamında ele alınmıştır. Bu değişkenler arası ilişkilerin incelenmesindeki temel hedef; aileden ve arkadaştan algılanan sosyal desteğin katılımcıların aile ve arkadaş anıları ile nasıl ilişkili olduğunu araştırmaktır. Bu bölümde araştırmadan elde edilen bulgular, alanyazındaki diğer araştırma bulguları dâhilinde tartışılmış ve araştırmanın sınırlılıklarından ve sonraki çalışmalara önerilerden bahsedilmiştir.

5.1 Araştırma Değişkenleri Arasındaki İlişki Değerlerinin Tartışılması

Sosyal değişkenlerin otobiyografik bellek özellikleriyle ilişkisini inceleyen çalışmalara alanyazında nadiren rastlanmaktadır. Örneğin, kültürün anı özellikleri ile olan ilişkisinin incelendiği araştırmada Amerikan ve Tayvanlı katılımcıların kendi, anne, aile, arkadaş ve çevre ilişkili anıları incelenmiştir (Wang, 2006). Benzer şekilde, aile ortamının, özellikle anne-çocuk arasındaki bağlanmanın ve ilişki kalitesinin, çocuklukta ve yetişkinlikte olmak üzere otobiyografik bellek üzerindeki etkisini inceleyen birçok araştırma bulunmaktadır (Fivush, Haden ve Reese, 2006; Nelson ve Fivush, 2004; McCabe, Peterson ve Connors, 2006; Thompson, 2000; Jackson, Bjiştra, Oostra ve Bosma, 1998). Güvenli bir şekilde bağlanmış çocukların anneleri, çocuklarıyla anıları hakkında detaylıca konuşurlar ve bu sayede çocukların bellek becerilerinin gelişmesini sağlarlar (Reese ve Farrant, 2003). McCabe, Peterson ve

Connors (2006)'ın 32 çocuk ve anneleriyle yürüttükleri çalışmada çocukların bağlanma tipleri ve anıların uzunlukları arasında pozitif bir ilişki bulunmuştur. McAdams (2001) çocuğun ebeveynleriyle arasındaki ilişkinin çocuğun yetişkinlik döneminde dahi otobiyografik bellek özelliklerine yansiyabileceğini söylemişlerdir. Bu konuda yapılan sayılı araştırmalardan biri olan Peterson, Smorti ve Tani (2008)'ın yürüttükleri çalışmada olumlu ebeveyn-çocuk ilişkisinin ve yüksek ebeveyn katılımının İtalyan yetişkin katılımcıların yaşam öyküleri üzerinde anlamlı bir etkisi olduğu bulunmuştur. Çocukların ebeveynleriyle ilişkileri ne kadar olumluysa anıların da o kadar erken yaştan ve olumlu olarak hatırlandığı görülmüştür. Sonraki yıllarda aile ve ebeveyn ilişkilerinin diğer anılar üzerindeki etkisi araştırılmaya devam edilmiştir ve aile ilişkilerinin kalitesi ile anı özellikleri arasında pozitif bir ilişki bulunmuştur (Tani, Bonechi, Peterson ve Smorti, 2010). Alanyazındaki bu bulgulardan yola çıkılarak bu araştırmada da aileden algılanan sosyal destek düzeyi ile aile anısı özellikleri (örn. volümü, detay düzeyi, netliği, duygusal yükü) arasında pozitif bir ilişki olması beklenmiştir. Bulgulara göre aileden algılanan sosyal desteği yüksek olan katılımcılar aileleriyle ilgili anılarında daha çok sıfat, zarf ve bağlaç kullanmış, kısaca anılarını daha detaylı anlatmışlardır. Ayrıca ailelerinden destek gören katılımcıların aileleriyle ilgili anıları daha net bir şekilde hatırladıkları da görülmüştür. Bu bulgu; aile ilişkilerinin olumlu olmasının, anı özelliklerini aynı yönde etkilemesi bulgusuyla açıklanabilmektedir (Tani, Bonechi, Peterson ve Smorti, 2010)

Benzer şekilde arkadaştan algılanan sosyal destek düzeyi ile arkadaş anı özellikleri (örn. volümü, detay düzeyi, netliği, duygusal yükü) arasında olumlu bir ilişki olması beklenmiştir. Araştırmada, arkadaş anısının duygusal yükü ve arkadaştan algılanan sosyal destek arasında olumlu bir ilişki bulunmuştur. Kısaca, arkadaşları tarafından sosyal destek gören katılımcılar arkadaşlarıyla ilgili anılarını olumlu bir duygu ile hatırlamışlardır. Bu sonuç Tani, Smorti ve Peterson (2015)'ın bulduğu sevgi dolu (higher levels of affection) arkadaşlık ilişkilerine sahip erkek katılımcıların arkadaş anılarında daha fazla olumlu kelime kullandığı bilgisiyle paralellik göstermekte ve açıklanabilmektedir. Aynı çalışmada kadın katılımcılar için iki değişken arasında aynı ilişki gözlenmemiştir. Mevcut araştırmada ise cinsiyetin aracı rolüne yönelik analizler yürütülmediği için alanyazındaki bu bilgi mevcut araştırma ile birlikte değerlendirilememiştir. Gelecek çalışmalarda arkadaşlık ilişkisi, arkadaş anısı duygu

yükü ve cinsiyetin etkileşim etkisinin araştırılması alanyazında önemli bir boşluğu dolduracaktır.

Alanyazında ebeveynin çocuk gelişimi üzerindeki tek önemli faktör olmadığı, çocuklar büyüdükçe arkadaşların da öneminin giderek arttığını tartışılmaktadır. Ayrıca ergenlerin otobiyografik bellek özelliklerinin arkadaşlarıyla arasındaki ilişkinin kalitesinden nasıl etkilendiği araştırılmıştır. Bu çalışmada arkadaşlık ilişkisi farklı alt boyutlarla değerlendirilmiş ve alt değişkenlerden biri olarak *sosyal destek* değişkeni de incelenmiştir. Bulgulara göre, sosyal desteği yüksek olan erkek katılımcılar, arkadaşlarıyla ilgili hatırladıkları anıda daha çok birinci tekil; yani ben ilişkili kelime kullanırken, sosyal desteği yüksek olan kadın katılımcılar ise, arkadaşlarıyla ilgili hatırladıkları anıda daha az ben ilişkili kelime kullanmışlardır. Diğer yandan negatif arkadaşlık ilişkileri olan kadınlar arkadaşla ilgili anılarında daha çok ben-ilişkili kelime kullanmıştır (Tani, Smorti ve Peterson, 2015). Bu çalışmada katılımcıların arkadaştan algılanan sosyal destek düzeyinin dilbilgisel özellikleri (ben-, biz- ve diğer-yönelimli kelime sayıları) ile arasında bir ilişkinin olmadığı bulunmuştur. Bu bulgunun alanyazındaki sayılı bu çalışma bulgusuyla örtüşmemesinin, örneklemeye ait dilbilgisel ve kültürel farkla ilişki olabileceği düşünülmektedir.

Katılımcıların anılara önem vermesinin aile-arkadaş anı özellikleri ile olan ilişkisine bakıldığında, anılara önem vermenin aile anısının herhangi bir özelliği ile ilişkili olmadığı bulunmuştur. Arkadaş anısı özellikleri ile ilişkisi incelendiğinde ise, anılara önem veren katılımcılar arkadaş içerikli anılarını daha erken yaşta hatırlamışlardır.

Ratner'a göre (1984) çocuklarına gün içinde anıları hakkında daha çok soru soran annelerin çocukları daha iyi bellek becerilerine sahiptir, daha iyi hatırlarlar (recall) ve tanırlar (recognition). Ayrıca erken gelişim dönemlerinde çocuklarla anıları hakkında detaylı bir şekilde konuşan annelerin çocukları anıları hakkında konuşurken daha uzun ve detaylı bir dil kullanmaktadır (Fivush, Haden ve Reese, 2006). Bu yönde birçok araştırmanın etkisiyle birlikte, katılımcıların çocuklukta ve şu anda aile ve arkadaşlarıyla anıları hakkında konuşmasının ve paylaşımının katılımcıların aile ve arkadaş anı özelliklerinde olumlu yönde ilişkili olacağı beklenmiştir. Öncelikle katılımcıların çocukluk döneminde ve şu anda aileyle anılar hakkında konuşma sıklığı ile aile anı özellikleri arasındaki ilişki incelendiğinde, değişkenler arasında anlamlı

herhangi bir ilişkinin olmadığı görülmüştür. Katılımcıların çocukluk döneminde ve şu anda arkadaşlarla anılar hakkında konuşma sıklığıyla ve arkadaş anı özellikleri arasında da benzer bir şekilde anlamlı pozitif bir ilişki bulunmamıştır. Bu bulgular yaygın ebeveyn-çocuk etkileşimi çalışmalarıyla (Fivush, Haden ve Reese, 2006; Ratner, 1984) çelişmektedir ve olası sebeplerin tartışılması için daha fazla araştırma bulgusuna ihtiyaç duyulmaktadır.

5.2 Araştırma Değişkenlerinin Demografik Özelliklere Göre Farklılaşmasına

Yönelik Bulguların Tartışılması

Araştırmada algılanan sosyal destek düzeylerinin ve otobiyografik bellek işlev kullanımlarının cinsiyet, sosyoekonomik düzey ve eğitim seviyesine göre farklılaşp farklılaşmadığına yönelik bulgular mevcut araştırma bulguları ışığında tartışılmıştır.

Öncelikle, algılanan sosyal destek düzeyinin cinsiyete göre farklılaşması incelenmiştir. Bulgulara göre, aileden ve arkadaştan algılanan sosyal destek düzeyinin kadınlar ve erkekler arasında farklılaşmadığı görülmüştür. Algılanan sosyal destek düzeyinin cinsiyete göre farklılaşmaması, alanyazındaki diğer çalışma sonuçlarıyla uyumlu değildir. Örneğin Hirsch (1979) üniversite öğrencileriyle yürüttüğü araştırmasında, kadın öğrencilerin erkek öğrencilere kıyasla sınav döneminde sosyal çevreleriyle daha fazla etkileşim gösterdiklerini bulmuştur. Benzer şekilde Burke ve Weir (1978) ergenlik dönemindeki katılımcılarla bir çalışma yapmış ve kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre arkadaş desteğinden daha çok faydalandığını bulmuşlardır. Lowenthal ve Haven (1968) yaşlı kadınların erkeklerden daha çok yakın arkadaşına sahip olduğunu söylemiştir. Güncel araştırmalardan biri literatürdeki bu önemli sonuçlarla paralellik göstermektedir. Selçuk (2019)'un araştırma bulgularına göre erkek öğrencilerin genel algılanan sosyal destek düzeyi veya aile ve arkadaştan algılanan sosyal destek düzeyleri kadın katılımcılara göre anlamlı olarak daha düşüktür. Kızlar ve erkeklerin farklı sosyalleşme davranışları olduğu ve bu farklılığın anıların içeriklerini ve biçimlerini etkilediği bilinmektedir (Nelson ve Fivush, 2004). Benzer şekilde cinsiyetler arası bu farklılığın otobiyografik belleğin işlevlerini de etkileyebileceği beklenmiştir. Mevcut araştırmada otobiyografik bellek işlevlerine yönelik bulgular incelendiğinde, anılar hakkında düşünme ve konuşma sıklığının kadınlar ve erkekler arasında farklılaşmadığı görülmüştür. Bu bulgu daha önce Danimarkalı ve Amerikalı bireylerle yürütülen araştırmalarda katılımcıların OB işlevlerinin cinsiyete göre farklılaşmadığı

bulgusuyla uyum göstermektedir (Bluck ve Alea, 2009; Harris, Rasmussen ve Berntsen, 2014). Öte yandan alanyazında kadınların erkeklere oranla geçmiş yaşantıları hakkında daha sık düşündüğüne ve konuştuğuna yönelik sonuçlar da bulunmaktadır (Maki, Kawasaki, Demiray ve Janssen, 2015).

Mevcut araştırmada üç teorik işlev boyutu ayrı ayrı incelendiğinde ise, Bİ ve Sİ kullanımlarının cinsiyete göre bir farklılaşma göstermediği bulunmuştur. Bu bulgu kadınların Bİ ve Sİ'yi erkeklere oranla daha çok kullanmakta olduğu sonucuyla paralellik göstermemektedir (Maki, Kawasaki, Demiray ve Janssen, 2015). Ayrıca, yaş gruplarından bağımsız bir şekilde Yİ'yi erkek katılımcıların kadın katılımcılara oranla daha çok kullandığı bulunmuştur. Maki ve diğerlerinin (2015) araştırmasına göre ise yönlendirici işlev kullanımı kadınlar ve erkekler arasında değişmemektedir. Sonuçların çelişmesinin olası sebebi Yaşam Deneyimleriyle İlgili Düşünme Ölçeği'nin daha geniş örneklemlerle uyarılma çalışması ihtiyacı veya Türk örneklemine uygun olmayan muhtemel maddeleri içeriyor olması olabilir.

Benzer şekilde genel bellek değişkenleri incelendiğinde anılara önem verme değişkeninin cinsiyete göre farklılaşmadığı bulunmuştur. Öte yandan hatıra eşyası biriktirme davranışı incelendiğinde, yaş grubu değişkeninden bağımsız bir şekilde kadın katılımcıların erkek katılımcılara kıyasla daha sık hatıra eşyası biriktirdiği bulunmuştur. Ayrıca, çocuklukta aileyle ve arkadaşlarla anılar hakkında konuşma sıklığı da kadın ve erkek katılımcılar arasında farklılaşmaktadır. Kadın katılımcılar erkeklere göre çocukken aile ve arkadaşlarıyla anıları hakkında daha sık konuşmuşlardır. Benzer şekilde kadın katılımcılar yalnızca çocukluk döneminde değil şu anda da arkadaşlarıyla anıları hakkında erkeklere kıyasla daha sık konuşmaktadırlar. Bu sonuçlar erkek ve kız çocuklarının çocukluktan bu yana farklı sosyalleşme tarzlarına sahip olmalarıyla açıklanabilir. Örneğin, ebeveynlerin anaokulu çağındaki çocuklarıyla geçmiş yaşantıları hakkında konuşurken kız çocuklarına, erkek çocuklarına kıyasla daha sık *sosyalleşmeyle* ilgili temalar, ilişkiler ve duygulardan bahsettiği bilinmektedir (Buckner ve Fivush, 2000). Buna benzer ilişkilendirme halleri ve anılar hakkında konuşma tarzları kadınların erkeklere oranla anıları hakkında daha sık konuşuyor olduğu bulgusunu açıklayabilir.

Mevcut çalışmada, ayrıca, aileden ve arkadaştan algılanan sosyal destek, yönlendirici, benlik ve sosyal OB işlevleri, anılara önem verme, anıları aileyle ve arkadaşla paylaşma sıklığının sosyoekonomik düzeye (SED) göre farklılaşması

incelenmiştir. Aileden ve arkadaştan algılanan sosyal desteğin SED'e göre farklılaşmadığı bulunmuştur. Kısaca; alt, orta veya üst sosyoekonomik düzeyden katılımcılar benzer düzeyde aile veya arkadaş sosyal desteğine sahiplerdir. Benzer şekilde, otobiyografik bellek işlevlerinden (Yİ, Bİ ve Sİ) herhangi birinin SED'e göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı görülmüştür. Genel bellek değişkenleri incelendiğinde, anılara önem verme ve hatıra eşyası biriktirme sıklıklarının da SED'e göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı görülmektedir. Alanyazında, mevcut araştırma değişkenlerinin farklı sosyoekonomik düzeylerden örneklerle incelendiği başka herhangi bir araştırmaya rastlanmadığı için, bulguların kapsamlı değerlendirmeleri için farklı araştırma sonuçlarına ihtiyaç vardır.

Çalışmada elde edilen algılanan sosyal destek, OB işlevleri ve genel bellek değişkenlerinin eğitim düzeyine göre farklılaşmasına ilişkin bulgular, aileden ve arkadaştan ASD düzeylerinin ve OB işlev kullanımının eğitim düzeylerine göre değişmediğini göstermiştir. Genel bellek değişkenleri incelendiğinde, eğitim düzeyi gruplarının anılara önem verme düzeyi ve hatıra eşyası biriktirme sıklığı açısından birbirinden farklılaşmadığı görülmüştür. Çocuklukta ve şu anda aile ve arkadaşlarıyla anılar hakkında konuşma sıklığına bakıldığında ise, lise mezunu katılımcıların, ilk- ve ortokul mezunu katılımcılara kıyasla çocukluk dönemlerinde aileleriyle anıları hakkında daha sık konuştuğu bulunmuştur. Şu anda ise üniversite ve üzeri mezuniyete sahip katılımcılar ilk-ve ortaokul mezunu katılımcılara oranla aileleriyle anıları hakkında daha sık konuşmaktadırlar. Bu bulguların kapsamlı değerlendirmeleri için farklı araştırma sonuçlarına ihtiyaç vardır. Sonuçlar katılımcıların bireysel farklılıklarından kaynaklı olabileceği gibi seçilen örnekleme özgü bulgular olabilir.

5.3 Araştırma Değişkenlerinin Yaş Gruplarına Göre Farklılaşmasına İlişkin

Bulguların Tartışılması

5.3.1 Otobiyografik Bellek Özelliklerinin Yaş Gruplarına Göre Farklılaşmasına

İlişkin Bulguların Tartışılması

Katılımcıların yaş gruplarına göre aile ve arkadaş anısı özelliklerinde bir farklılaşma olup olmadığı incelenmiş ve bazı anı özelliklerinin yaşla birlikte farklılaştığı görülmüştür. Aile anılarının netliği yaşla birlikte anlamlı bir şekilde farklılaşmıştır.

Sonuçlara göre, yaşlılar aileyle ilgili anılarını gençlere kıyasla daha net hatırlamaktadırlar. Genç bireylerde arkadaşların ailelerine kıyasla, belleklerinde daha büyük ve önemli bir yer kaplamaya başladığı bilinmektedir (Peterson, Bonechi, Smorti ve Tani, 2010). Antalikova ve diğerlerinin (2011) yürüttüğü çalışmada, katılımcılara aile, okul ve arkadaşlarıyla ilgili anılarını ne kadar düşünüp, hakkında ne kadar konuştukları sorulduğunda, ergen katılımcıların, arkadaş ile ilgili anılarını en çok, aileyle ilgili anılarını ise en az düşündüğü bulunmuştur. Mevcut araştırmada gençlerin aile anılarının yaşlılara oranla daha az net hatırlanmasının bununla ilişkili olabileceği düşünülmektedir. Benzer bir temellendirme ile gençlerin arkadaşla ilgili anılarının yaşlıların arkadaşla ilgili anılarına göre daha net olması beklenmiş, fakat bu yönde bir bulgu elde edilmemiştir. Örtüşmeyen bulguların kapsamlı tartışılması için bu konuda daha fazla araştırmaya ihtiyaç vardır.

Alanyazındaki otobiyografik anı özelliklerini gelişimsel olarak inceleyen araştırmalara göre olumsuz kelimelerin genç yetişkinlere hatırlattığı anıların aile ve romantik ilişkilerle ilgili olduğu bulunmuştur (Sayar, 2013). Bu nedenle bu araştırmada genç yetişkinlerin aileyle ilgili anılarını yaşlılara göre daha olumsuz duygusal yüklerle hatırlaması beklenmiştir. Fakat katılımcıların aileyle ilgili hatırladıkları anılarının duygusal yükünün yaş grubuna göre bir farklılaşma göstermediği bulunmuştur. Yaşlı ve genç yetişkinlerin karşılaştırıldığı diğer araştırmalar, yaşlıların gençlere kıyasla olumlu içerikteki anılara daha fazla dikkat ettiğini ve bunları daha fazla hatırladığını göstermektedir (Charles, Mather ve Carstensen, 2003; Carstensen ve Mikels, 2005; Mather ve Carstensen, 2005; Carstensen, 2008). Comblain, D'Argembeau ve Van der Linden (2005), genç yetişkin ve yaşlı bireylerle yaptıkları çalışmada katılımcılardan olumlu ve olumsuz anılarını istemişlerdir. Yaşlı katılımcılar genç katılımcılarla karşılaştırıldığında olumsuz anılarını daha olumlu anlamlar atfederek hatırladıkları görülmüştür (Sayar, 2013). Bu sonuçlardan yola çıkılarak yaşlı katılımcıların aile anılarının duygusal yükünün gençlere oranla daha olumlu olması beklenmiştir. Fakat yaş grupları arasında farklılaşma görülmemiştir. Benzer şekilde katılımcıların arkadaşla ilgili hatırladıkları anılarının duygusal yükü de genç yetişkin ve yaşlı bireyler arasında farklılık göstermemiştir. Katılımcıların aile veya arkadaş anılarında kullandıkları duygusal kelime sayısının da gruplar arasında farklılaşmadığı bulunmuştur. Öte yandan bilişsel kelime sayısının yaş gruplarına göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı

görülmüştür. Genç yetişkinler aile anılarında yaşlılara oranla daha çok bilişsel kelime kullanmışlardır. Bilişsel kelime sayısı arkadaş anısında yaş gruplarına göre farklılaşmamıştır.

Anıların dilbilgisel yapısına yönelik bulgular değerlendirildiğinde genç yetişkin ve yaşlıların aile anılarındaki ben-, diğer-, ya da biz-yöneliminin farklılaşmadığı görülmüştür. Araştırmada gençlerin aile anılarında daha çok ben-ilişkili kelime kullanmaları, yaşlıların ise daha çok diğer- ve biz-ilişkili kelime kullanmaları beklenmekteydi. Fakat katılımcıların aile anılarının ben-, diğer- ya da biz-ilişkili kelime sayısının yaş gruplarına göre farklılaşmadığı görülmüştür. Bir araştırmada, ergenlerin aile, okul ve arkadaş anılarının incelendiği çalışmada gençlerin en çok aileyle ilgili hatırladıkları anıda diğer insanlardan bahsettiği bulunmuştur. Bunu arkadaş anısı takip ederken, okulla ilgili hatırlanan anıda ise diğer insanlara en az yerin verildiği görülmüştür (Antelikova, Hansen, Gulbrandsen, Mata ve Santamaria, 2011).

Arkadaş anısının dilbilgisel özelliklerine bakıldığında ben- ve biz-ilişkili kelime sayısının genç yetişkin ve yaşlı gruplar için farklılaşmadığı görülmüştür. Diğer yandan gençlerin arkadaş anılarında diğer-ilişkili kelime oranının, yaşlıların arkadaş anılarındaki diğer-ilişkili kelime oranından yüksek olduğu bulunmuştur. Bu bulgu Antelikova ve diğerlerinin (2011) bulgularıyla paralellik göstermektedir. Ayrıca bu durum genç yetişkinlerin arkadaşta algılanan sosyal destek düzeylerinin daha yüksek olmasıyla ilişkilendirilebilir. Gençlerde arkadaşlara duyulan güven ve yakınlaşmanın arttığı (Scholte ve Van Aken, 2006) ve akranlarıyla etkileşimin fazlaştığı (Collins ve Laursen, 2004) bilinmektedir. Bu ilişkilerin otobiyografik bellek özellikleri üzerinde de etkili olması ve gençlerin arkadaş anılarında daha çok biz- ve diğer-ilişkili kelime kullanmaları beklenmiştir. Sonuçlara göre biz-ilişkili kelime sayısında yaş grubuna göre bir farklılaşma yoktur, öte yandan diğer-ilişkili kelime sayısının yaşlılara oranla gençlerin arkadaş anılarında yüksek olduğu görülmüştür.

Ayrıca, aileyle ilgili anının hatırlanma yaşının, katılımcıların yaş grubuyla birlikte anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmüştür. Yaşlıların hem aile hem de arkadaş anılarının hatırlanma yaşı; gençlerin aile ve arkadaş anılarının hatırlanma yaşından büyüktür. Yaşlıların aile ve arkadaş anısı anıları genellikle genç yetişkinlik dönemlerine ait anılardır. Bu durum *bellek tümseği* kavramıyla açıklanabilir (Fitzgerald, 1988). Öte yandan mevcut araştırmanın bulguları Sayar (2013)'ın sonuçlarına kısmen uyum

göstermektedir. Anıların hatırlanma yaşlarının genç yetişkin ve yaşlı bireyler arası karşılaştırıldığı çalışmada genç yetişkinlerin son 2-5 yıla ait anılarını hatırladıkları görülürken, yaşlı katılımcıların en az 6 yıllık veya daha eski anılarını paylaştıkları bulunmuştur (Sayar 2013). Bu araştırmada ise yaşlılar en az 6 yıllık ya da daha eski anılarını hatırlarken, gençler 2-5 yıllık güncel olaylarını değil daha çok geç çocukluk dönemine ait daha eski anılarını hatırlamışlardır. Bu bulgu Jansari ve Parkin (1996)'ın sonralık etkisini kontrol ederek genç bireylerde de gözlemledikleri *ikincil anı tümseği* (6-15 yaş) ile açıklanabilir. Sonrasında anıların özgüllüğünün yaş grubuna göre değişimi incelendiğinde, daha çok gençlerin hem aile hem de arkadaş anılarının özgül, yaşlıların ise anılarının genel olduğu bulunmuştur.

5.3.2 Algılanan Sosyal Desteğin Yaş Gruplarına Göre Farklaşmasına İlişkin

Bulguların Tartışılması

Katılımcıların algılanan sosyal destek düzeylerinin yaş grubuna göre farklılaşmasının incelendiği analiz sonuçlarına göre yaşın algılanan sosyal destek düzeyi üzerinde temel etkisinin anlamlı olduğu bulunmuştur. Katılımcıların yaş gruplarına göre puan ortalamalarında bir farklılaşma olduğu bulunmuştur. Farklılaşma aileden algılanan sosyal destek alt boyutunda değil, arkadaştan algılanan sosyal destek alt boyutundaki yaş grupları arası anlamlı farklılaşmadan kaynaklanmaktadır. Genç katılımcıların arkadaştan ASD düzeyi yaşlı katılımcıların arkadaştan ASD düzeyinden anlamlı bir şekilde daha yüksektir. Bu bulgu literatürdeki diğer bilgilerle örtüşmektedir. Algılanan sosyal desteğin yaş grubuna göre değişiminin incelendiği araştırmalarda ergenlerde bireysel bağımsızlaşmayla birlikte arkadaşlara güven duyma ve arkadaşlara yaklaşmanın arttığı bilinmektedir (Collins ve Laursen, 2004). Ergenlik döneminde gençlerin arkadaş sayısı yükselmekte ve akranlarıyla etkileşimleri artmaktadır (Scholte ve Van Aken, 2006). Arkadaşlara duyulan güvende artış ve bu sayede kurulmaya başlanan yakın ilişkiler arkadaşlardan algılanan sosyal desteğin önemli bir kaynağı haline gelmekte ve arkadaştan algılanan sosyal destek düzeyi artmaktadır. Mevcut araştırma bulgusu da gençlerin arkadaştan ASD düzeyinin yaşlı katılımcıların arkadaş ASD düzeylerinden daha yüksek olduğunu göstermektedir.

Genç ve yaşlı katılımcıların kendi yaş grupları içinde aileden ve arkadaşan ASD düzeylerine yönelik karşılaştırmalar ise her iki grup içinde de arkadaşan algılanan sosyal destek düzeyinin aileden algılanan sosyal destek düzeyine göre anlamlı bir şekilde yüksek olduğunu göstermektedir. Bokhorst, Sumter ve Westenberg (2010) 'ın çalışması bu bulguya paralel sonuçlar vermiştir; gençlerin arkadaşan ASD düzeyi aile ASD düzeyinden yüksektir. Aksüllü ve Doğan (2004)'ın yaşlı grubunda bu iki alt boyutu karşılaştırdığı araştırmalarının sonuçları da bu araştırmanın yaşlı örneklemini için elde ettiği sonuçlarla örtüşmektedir. Aksüllü ve Doğan (2004) yaşlı katılımcıların arkadaşan ASD düzeyinin aileden ASD düzeyinden yüksek olduğunu bulmuşlardır. Huzurevinde ve evde yaşayan yaşlı bireylerle yürütülen bu araştırmada, huzurevinde yaşayan yaşlı bireylerin arkadaş ASD düzeyi aile ASD düzeyinden yüksekken, evde yaşayan yaşlı bireylerin aile ASD düzeyi, arkadaş ASD düzeyinden yüksek bulunmuştur. Bu çalışmada ve Aksüllü ve Doğan (2004)'ın çalışmasında genel arkadaş ASD düzeyinin aile ASD düzeyinden yüksek bulunmasının sebebi huzurevinde yaşayan yaşlı bireylerin araştırmaya dâhil edilmesi olabilir.

5.3.3 Otobiyografik Bellek İşlevlerinin Yaş Gruplarına Göre Farklılaşmasına

İlişkin Bulguların Tartışılması

Katılımcıların belli işlevler doğrultusunda eski yaşantılar hakkında konuşmasının ve düşünmesinin yaş grubuna göre farklılaşıp farklılaşmadığının incelendiği analiz sonuçları bu bölümde tartışılmıştır. Sonuçlara göre, katılımcıların genel OB işlev kullanımlarının genç ve yaşlı bireyler arasında anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı bulunmuştur. Alanyazında ise, genç yetişkinlerin yaşlılara göre eski yaşantılar hakkında daha sık konuştuğu ve düşündüğü bilinmektedir (Bluck ve Alea, 2009). Otobiyografik bellek işlevlerinin gelişimsel olarak incelendiği araştırmalarda, otobiyografik belleğin benlik ve yönlendirici işlev kullanımının yaşla birlikte azaltıldığı, sosyal işlevinin ise aynı kalabileceği ya da onun da yaşla birlikte düşüş gösterebileceği tartışılmaktadır (Bluck ve Alea, 2009; Wolf ve Zimprich, 2014; Wolf ve Zimprich, 2015). Gençlerin daha çok günlük problemlerini çözmek (yönlendirici işlev) ve kimliklerini şekillendirmek (benlik işlevi) için geçmiş yaşantılarını düşündükleri; yaşlıların ise daha çok gençlere öğüt vermek ve sevdikleriyle bağlarını sürdürmek

(sosyal işlev) için anılarını hatırladıkları bilinmektedir (Webster, 1995; Bluck ve Alea, 2009). Katılımcıların gelişimsel olarak otobiyografik bellek işlevlerinin alt boyutlarında bir farklılaşma olup olmadığını bu çalışmada incelendiğinde yaş grubu temel etkisinin anlamlı olduğu bulunmuştur. Yaş grubu temel etkisinin hangi alt boyutta anlamlı olduğuna bakıldığında ise otobiyografik bellek işlevlerinden yalnızca yönlendirici işlev kullanımının gençler ve yaşlılar arasında farklılaştığı görülmüştür; gençler yaşlılara kıyasla yönlendirici OB işlevinden daha çok yararlanmaktadır. Bu bulgu alanyazındaki anıların yol gösterici işlevinden yararlanmanın yaşla birlikte düştüğü bilgisiyle uyumludur. Wolf ve Zimprich (2014)'in genç ve yaşlı bireylerle yürüttükleri çalışmada OB işlevlerinin gelişimsel değişimini incelemişlerdir. Alanyazına benzer şekilde benlik ve yönlendirici işlevlerde düşüş, sosyal işlevde ise farklılaşmanın olmamasını beklemişlerdir. Fakat bulgularına göre sosyal işlev de dâhil bütün işlevlerde artan yaşla birlikte düşüş görülmüştür. Wolf ve Zimprich (2015) sonrasında daha geniş bir örnekleme bütün işlevlerin yaşla birlikte düştüğünü bulgulamışlardır. Bu durum genç yetişkinlerin kişisel gelişimlerini sürdürüyor olmalarıyla ve benlik algılarının hala dönüşüm içinde olmasıyla ilişkilendirilebilir. Bütün bu kişisel gelişim ve kimlik oluşumu süreçleri için genç bireyler otobiyografik belleğin benlik işlevine ihtiyaç duyarlar. Bu nedenle meslek seçimi veya özel hayata ilişkin kararlar alırken ve yaşamlarını uzun süreli etkileyebilecek sorumluluklar üstlenirken OB'in yol gösterici ve yönlendirici işlevinden ileri yaştaki bireylere göre daha sık yararlanırlar.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışma, Türkçe literatürde genç yetişkin ve yaşlı örneklemeyle, hem aile hem de arkadaştan algılanan sosyal desteğin anı özelliklerini nasıl etkilediğini araştıran ve otobiyografik bellek işlevlerini de birlikte değerlendiren ilk araştırmadır. Bu nedenle, bu çalışma gerek gelişim psikolojisi alanyazını için gerekse otobiyografik bellek alanyazını için önemli bir çalışmadır. Araştırmanın mevcut bulguları gelecek araştırmaların hipotezleri için önemli öneriler sunmaktadır. Araştırmada erken yetişkinlik ve yaşlılık gelişim dönemleri kesitsel bir araştırma deseniyle incelenmiştir. Çocukluk ve ergenlik döneminin de dâhil edildiği boylamsal bir araştırma alanyazını için oldukça değerli olacaktır. Eğitim seviyeleri ya da sosyoekonomik düzeyleri açısından birbirine oldukça yakın gruplar incelenmesine rağmen kesitsel araştırmalarda yaş grubu etkisinin diğer değişkenlerden ayrılması güçtür. Bu nedenle araştırmanın bulguları bu etkileri kontrol altına alabilecek boylamsal araştırmalar için yeni araştırma problemleri sunmaktadır.

Bu araştırmanın temel konusunu otobiyografik bellek özelliklerindeki ve işlevlerindeki yaş grubu ve algılanan sosyal destek etkisi oluşturmuştur. Bu bağlamda, bu konuda gelecekte yapılacak araştırmalarda çocukluk dönemi örnekleme de dâhil edilerek otobiyografik bellek özelliklerinin yaşamboyu değişiminin incelenmesi önerilmektedir. Öte yandan, Türkiye örnekleminde elde edilen sonuçların diğer bireyci kültürlerle karşılaştırıldığı çalışmalar da alanyazına önemli katkılarda bulunabilir. Son olarak, yaşlanmayı ve belleği konu edinen bilimsel çalışmaların yalnızca bellek performansa odaklı olmayıp, belleğin sosyal etkenlerle nasıl etkileştiği ve bu etkileşimin yaşlılar için önemini konu eden araştırmaların önemli olduğu düşünülmektedir. Bu konuda yürütülecek gelecek araştırmalarla birlikte yaşlı yetişkinlere sunulacak yeni psikososyal destek programlarının da iyileştirileceğine inanılmaktadır. Yaşlılık dönemine ait değişimlere dair araştırma bulguları farklı uygulama yöntemlerinin ve sosyal destek kaynaklarının geliştirilmesinde yol gösterici olabilir.

KAYNAKÇA

- Ackil, J. K., Van Abbema, D. L., & Bauer, P. J. (2003). After the storm: Enduring differences in mother-child recollections of traumatic and nontraumatic events. *Journal of Experimental Child Psychology*, 84(4), 286-309.
- Aksüllü, N., & Dogan, S. (2004). Huzurevinde ve evde yasayan yaşlılarda algılanan sosyal destek etkenleri ile depresyon arasındaki ilişki. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 5(2), 76-84
- Altay, M. (2007). *Okul yöneticilerinin mesleki tükenmişlik düzeyleri ile çok boyutlu algılanan sosyal destek düzeyleri arasındaki ilişki*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gaziosmanpaşa Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Anderson, K. E., Lynch, K., Zarahn, E., Scarmeas, N., Van Heertum, R., Sackeim, H., Moeller, J. R., & Stern, Y. (2005). H₂¹⁵O PET study of impairment of nonverbal recognition with normal aging. *The Journal of Neuropsychiatry and Clinical Neurosciences*, 17, 2, 192-200.
- Angel, L., Fay, S., Bouazzaoui, B., & Isingrini, M., (2010). Individual differences in executive functioning modulate age effects on the ERP correlates of retrieval success. *Neuropsychologia* 48, 3540–3553.
- Antalíková, R., Hansen, T. G., Gulbrandsen, K. A., De La Mata, M., & Santamaría, A. (2011). Adolescents' meaningful memories reflect a trajectory of self-development from family over school to friends. *Nordic Psychology*, 63(3), 4.
- Aydın, A. (1999). *Gelişim ve öğrenme psikolojisi*. Ankara: AnıYayıncılık.
- Ayköse, N. (2006). *Bir özel okulda okuyan ilköğretim II. kademe öğrencilerinin öğrenilmişlik çaresizlik düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Baddeley, A. (1987). But what the hell is it for? M. M. Gruneberg, P. E. Morris, & R.N. Sykes (Ed.), *Practical aspects of memory: Current research and issues* (sf. 3–18). Chichester, England: Wiley.
- Barrera, M. (1986). Distinctions between social concepts, measures and models. *American Journal of Community Psychology*, 14, 413-445.

- Bastin, C., Van der Linden, M., 2005. Memory for temporal context: effects of ageing, encoding instructions, and retrieval strategies. *Memory* 1, 95–109.
- Bauer, P. J., Hertsgaard, L. A., & Dow, G. A. (1994). After 8 months have passed: Long-term recall of events by 1-to 2-year-old children. *Memory*, 2(4), 353-382.
- Bauer, P. J., Stark, E. N., Lukowski, A. F., Rademacher, J., Van Abbema, D. L., & Ackil, J. K. (2005). Working together to make sense of the past: Mothers' and children's use of internal states language in conversations about traumatic and nontraumatic events. *Journal of Cognition and Development*, 6(4), 463-488.
- Bell, R. A., Leroy, J. B., & Stephenson, J. J. (1982). Evaluating the mediating effects of social support upon life events and depressive symptoms. *Journal of Community Psychology*, 10(4), 325-340.
- Bluck, S. (2009). Baddeley revisited: The functional approach to autobiographical memory. *Applied Cognitive Psychology*, 23(8), 1050-1058.
- Bluck, S., & Alea, N. (2002). Exploring the functions of autobiographical memory: Why do I remember the autumn. *Critical Advances in Reminiscence Work: from Theory to Application*, 61-75.
- Bluck, S., & Alea, N. (2009). Thinking and talking about the past: Why remember? *Applied Cognitive Psychology*, 23, 1089–1104.
- Bluck, S., Alea, N., Habermas, T., & Rubin, D. C. (2005). A tale of three functions: The self-reported uses of memory. *Social Cognition*, 23, 1, 91-117.
- Bruce, D. (1989). Functional explanations of memory. L. W. Poon, D. C. Rubin, & B. A. Wilson (Ed.), *Everyday cognition in adulthood and late life* (sf.. 44–58). New York: Cambridge University Press.
- Bruhn, J. G., & Philips, B. U. (1984). Measuring social support: A synthesis of current approaches. *Journal of Behavioral Medicine*, 7(2), 151-169.
- Buckner, J. P., & Fivush, R. (1998). Gender and self in children's autobiographical narratives. *Applied Cognitive Psychology*, 12, 407-429.
- Buckner, J. P., & Fivush, R. (2000). Gendered themes in family reminiscing. *Memory*, 8, 401–412.
- Burke, R. J. & Weir, T. (1978). Sex Differences in Adolescent Life Stress, Social Support and Well-being. *Journal of Psychology*, 98, 277-288.

- Butler, K.M., McDaniel, M.A., Dornburg, C.C., Price, A.L., & Roediger, H.L. (2004). Age differences in veridical and false recall are not inevitable: the role of frontal lobe function. *Psychonomic Bulletin & Review*, *11*, 921–925.
- Bokhorst, C. L., Sumter, S. R., & Westenberg, P. M. (2010). Social support from parents, friends, classmates, and teachers in children and adolescents aged 9 to 18 years: Who is perceived as most supportive?. *Social development*, *19*(2), 417-426.
- Caplan, N. & Nelson, S. D (1973). On Being useful: The nature and consequence of psychological research on social problems. *Amerikan Psychologist*, *28*, 199-211.
- Carstensen, L.L.(2008). Unpleasant situations elicit different emotional responses in younger and older adults. *Psychology and Aging*, *23*(3), 495-504.
- Carstensen, L. L. & Mikels, J. (2005). At the intersection of emotion and cognition: Aging and the positivity effect. *Current Directions in Psychological Science*, *14*, 117–121.
- Charles, S.T., Mather, M., & Carstensen, L.L. (2003). Aging and emotional memory: The forgettable nature of negative images for older adults. *Journal of Experimental Psychology:General*, *132*, 310-324.
- Cheng, S. T., & Chan, A. C. (2004). The multidimensional scale of perceived social support: dimensionality and age and gender differences in adolescents. *Personality and Individual Differences*, *37*(7), 1359-1369.
- Cleveland, E. S., & Reese, E. (2008). Children remember early childhood: long-term recall across the offset of childhood amnesia. *Applied Cognitive Psychology*, *22*, 127–142.
- Cobb, S. (1976). Social support as a moderator of life stress. *Psychosomatic Medicine*, *38*, 5, 300-314.
- Cohen, G. (1998). The effects of aging on autobiographical memory. In C.P. Thompson, D.J. Herrmann, D. Bruce, D.J. Read, D.G. Payne, & M.P. Toglia, (Ed.), *Autobiographical Memory: Theoretical And Applied Perspectives* (sf. 105–123). Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Cohen, S., & Syme, S. L. (1985). *Social Support and Health*. Orlando, FL: Academic Press.

- Collins, W. A., & Laursen, B. (2004). *Parent-adolescent relationships and influences*. R. M. Lerner & L. Steinberg (Ed.), *Handbook of adolescent psychology* (sf. 331–361). Hoboken, NJ: John Wiley & Sons.
- Comblain, C., D'Argembeau, A. & Linden, M.V. (2005). Phenomenal characteristics of autobiographical memories for emotional and neutral events in older and younger adults. *Experimental Aging Reserach*, 31(2), 173-89.
- Conway, M.A. (1995). *Autobiographical knowledge and autobiographical memories*. Rubin, D.C. (Ed.). *Remembering Our Past: Studies in Autobiographical Memory*. (sf. 67–93). New York: Cambridge.
- Conway, M. A., & Haque, S. (1999). Overshadowing the reminiscence bump: Memories of a struggle for independence. *Journal of Adult Development*, 6(1), 35-44.
- Conway, M. A., & Pleydell-Pearce, C. W. (2000). The construction of autobiographical memories in the self-memory system. *Psychological Review*, 107(2), 261.
- Conway, M.A.; Pleydell-Pearce, C.W.; Whitecross, S; Sharpe, H. (2002). Brain imaging autobiographical memory. *Psychology of Learning and Motivation*, 41, 229 - 263.
- Crovitz, H. F., & Schiffman, H. (1974). Frequency of episodic memories as a function of their age. *Bulletin of the Psychonomic Society*, 4, 517-518.
- Çakır, H. Y. (1993). *12-22 Yaş grubundaki gençlerde çok yönlü algılanan sosyal destek ölçeğinin güvenilirlik ve geçerlik araştırması*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çeçen, A. R. (2008). *Öğrencilerin cinsiyetlerine ve anababa tutum algılarına göre yalnızlık ve sosyal destek düzeylerinin incelenmesi*. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(3), 415-431.
- Deveci, F. (2011). *Ergenlerde Karar Verme Stilleri İle Algılanan Sosyal Destek Düzeyi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Dunkel-Schetter, C., Folkman, S., & Lazarus, R. S. (1987). Correlates of social support receipt. *Journal of Personality and Social Psychology*, 53(1), 71.

- Ebner, N. C., Freund, A. M., & Baltes, P. B. (2006). Developmental changes in personal goal orientation from young to late adulthood: From striving for gains to maintenance and prevention of losses. *Psychology and Aging, 21*, 664–678.
- Erikson, E. H. (1963). *Childhood and society*. New York: Norton.
- Farrant, K. & Reese, E. (2000). Maternal reminiscing style and dyadic quality: Stepping stones in children's autobiographical memory development. *Journal of Cognition and Development, 1*, 193–225.
- Fernandes, M.A., Manios, M., (2012). How does encoding context affect memory in younger and older adults? *Journal of Experimental Psychology, 65*, 1699–1720.
- Ficker, L. J., MacNeill, S. E., Bank, A. L., & Lichtenberg, P. A. (2002). Cognition and perceived social support among live-alone urban elders. *Journal of Applied Gerontology, 21, 4*, 437-451.
- Fitzgerald, J. M. (1988). Vivid memories and the reminiscence phenomenon: The role of a self narrative. *Human Development, 31*, 261-273.
- Fitzgerald, J. M. (1996). The distribution of self-narrative memories in younger and older adults: Elaborating the self-narrative hypothesis. *Aging, Neuropsychology, and Cognition, 3*, 229-236.
- Fivush, R. (1991). The social construction of personal narratives. *Merrill-Palmer Quarterly, 37*(1), 59-81.
- Fivush, R., Habermas, T., Waters, T. E., & Zaman, W. (2011). The making of autobiographical memory: Intersections of culture, narratives and identity. *International Journal of Psychology, 46*(5), 321-345.
- Fivush, R., Haden, C. A., & Adam, S. (1995). Structure and coherence of preschoolers' personal narratives over time: implications for childhood amnesia. *Journal of Experimental Child Psychology, 60*, 32-56.
- Fivush, R. & Haden, C. A., & Reese, E. (2006). Elaborating on elaborations: Role of maternal reminiscing style in cognitive and socioemotional development. *Child Development, 77*(6), 1568-1588.
- Fivush, R. & Haden, C. A., & Reese, E. (1996). Remembering, recounting, and reminiscing: The development of autobiographical memory in social context. Rubin, D.C. (Ed.). *Remembering Our Past: Studies in Autobiographical Memory*. (sf. 341–359). New York: Cambridge.

- Fivush, R., & Hamond, N. (1990). Autobiographical memory across the preschool years: Toward reconceptualizing childhood amnesia. R. Fivush, & J. A. Hudson (Ed.), *Knowing and remembering in young children* (sf. 223–248). New York: Cambridge University Press.
- Fivush, R., & Nelson, K. (2004). Culture and language in the emergence of autobiographical memory. *Psychological Science, 15*(9), 573-577.
- Fivush, R., & Schwarzmüller, A. (1998). Children remember childhood: implications for childhood amnesia. *Applied Cognitive Psychology, 12*, 455–473.
- Folstein, M. F., Folstein, S. E., & McHugh, P. R. (1975). Mini-mental state. *Journal of Psychiatric Research, 12*, 189–198.
- Franklin, H. C., & Holding, D. H. (1977). Personal memories at different ages. *Quarterly Journal of Experimental Psychology, 29*(3), 527–532.
- Freud, S. (1915/1957). Repression. In C. M. Baines & I. Strachey. J. Strachey (Ed.), *The standard edition of the complete psychological works of Sigmund Freud*. London: Hogarth Press.
- Gilboa, A., Ramirez, J., Köhler, S., Westmacott, R., Black, S. E., & Moscovitch, M. (2005). Retrieval of autobiographical memory in Alzheimer's disease: Relation to volumes of medial temporal lobe and other structures. *Hippocampus, 15*, 535–550.
- Güngen, C., Ertan, T., Eker, E., Yaşar, R. ve Engin, F. (2002). Standardize Mini Mental Test'in Türk Toplumunda Hafif Demans Tanısında Geçerlik ve Güvenirliği, *Türk Psikiyatri Derg. 2002; 13*(4), 273-251.
- Green, A. F., Rebok, G., & Lyketsos, C. G. (2008). Influence of social network characteristics on cognition and functional status with aging. *International Journal of Geriatric Psychiatry, 23*, 9, 972-978.
- Habermas, T., & Bluck, S. (2000). Getting a life: The emergence of the life story in adolescence. *Psychological Bulletin, 126*, 748–769.
- Habermas, T., Negele, A., & Mayer, F. B. (2010). “Honey, you’re jumping about” Mothers’ scaffolding of their children's and adolescents’ life narration. *Cognitive Development, 25*(4), 339-351.

- Habermas, T., & Reese, E. (2015). Getting a life takes time: The development of the life story in adolescence, its precursors and consequences. *Human Development, 58*(3), 172-201.
- Habermas, T., & de Silveira, C. (2008). The development of global coherence in life narratives across adolescence: Temporal, causal, and thematic aspects. *Developmental Psychology, 44*(3), 707.
- Haden, C. A., Ornstein, P. A., Eckerman, C. O., & Didow, S. M. (2001). Mother-child conversational interactions as events unfold: Linkages to subsequent remembering. *Child Development, 72*(4), 1016-1031.
- Harris, C. B., Rasmussen, A. S., & Berntsen, D. (2014). The functions of autobiographical memory: An integrative approach. *Memory, 22*, 559-581.
- Henderson, S. K., Byrne, D. G., Duncan-Jones, P., Adcock, S., Scott, R., & Steele, G. P. (1978). Social bonds in the epidemiology of neurosis: A preliminary communication. *The British Journal of Psychiatry 132*, 463-466.
- Hirsch, B. J. (1979). Psychological dimensions of social networks: A multimethod analysis. *American Journal of Community Psychology, 7*(3), 263-277.
- Holahan, C. J., & Moos, R. H. (1981). Social support and psychological distress: A longitudinal analysis. *Journal of Abnormal Psychology, 90*(4), 365.
- Holmes, A., & Conway, M. A. (1999). Generation identity and the reminiscence bump: Memories for public and private events. *Journal of Adult Development 6*, 21-34.
- Howe, M. L., & Courage, M. L. (1993). On resolving the enigma of infantile amnesia. *Psychological Bulletin, 113*(2), 305.
- Howe, M. L., & Courage, M. L. (1997). The emergence and early development of autobiographical memory. *Psychological Review, 104*(3), 499.
- Hyman, I. E., & Faries, J. M. (1992). The functions of autobiographical memory. M. A. Conway, D. C. Rubin, H. Spinnler, & J. W. A. Wagenar (Ed.), *Theoretical perspectives on autobiographical memory* (sf. 207-221). The Netherlands: Kluwer Academic.
- Jansari, A., & Parkin, A. J. (1996). Things that go bump in your life: Explaining the reminiscence bump in autobiographical memory. *Psychology and Aging, 11* (1), 85-91.

- Jackson, S., Bijkstra, J., Oostra, L., & Bosma, H. (1998). Adolescents' perception of communication with parents to specific aspect of relationships with parents and personal development. *Journal of Adolescence*, *21*, 305–322.
- Kaltiala-Heino, R., Rimpelä, M., Rantanen, P., & Laippala, P. (2001). Adolescent depression: the role of discontinuities in life course and social support. *Journal of Affective Disorders*, *64*(2), 155-166.
- Kawachi, I. and Berkman, L.F. (2001) Social ties and mental health. *Journal of Urban Health: Bulletin of the New York Academy of Medicine*, *78*, 458-467
- Kef, S. (1997). The Personal Networks and Social Supports of Blind and Visually Impaired Adolescents. *Journal of Visual Impairment & Blindness*, *91*(3), 236-44.
- Koo, T. K., & Li, M. Y. (2016). A Guideline of Selecting and Reporting Intraclass Correlation Coefficients for Reliability Research. *Journal of chiropractic medicine*, *15*(2), 155-63.
- Köber, C., & Habermas, T. (2013). Contextualizing one's life in the micro-and macrosystem of society in narrated life stories. *European Psychiatry*, *28*(8), 84-85.
- Kroger, J., Martinussen, M., & Marcia, J. E. (2010). Identity status change during adolescence and young adulthood: A meta-analysis. *Journal of Adolescence*, *33*, 683–698.
- Kulaksızoğlu, A. (2002). *Ergenlik psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Lamb, M. E., Sternberg, K. J., & Esplin, P. W. (1995). Making children into competent witnesses: Reactions to the amicus brief In re Michaels. *Psychology, Public Policy, and Law*, *1*(2), 438.
- Lang, F. R., & Carstensen, L. L. (2002). Time counts: Future time perspective, goals and social relationships. *Psychology and Aging*, *17*, 125–139.
- Langford, C. P. H., Bowsher, J., Maloney, J. P., & Lillis, P. P. (1997). Social support: a conceptual analysis. *Journal of Advanced Nursing*, *25*(1), 95-100.
- Lara, M. E., Leader, J., & Klein, D. N. (1997). The association between social support and course of depression: Is it confounded with personality? *Journal of Abnormal Psychology*, *106*(3), 478.

- Laursen, B., Coy, K., Collins, A. (1998). Reconsidering changes in parent-child conflict across adolescence: A meta-analysis. *Child Development, 69*, 817-832
- Lee, M. S., Crittenden, K. S., & Yu, E. (1996). Social support and depression among elderly Korean immigrants in the United States. *The International Journal of Aging and Human Development, 42*(4), 313-327.
- Levine, B., Svoboda, E., Hay, J. F., Winocur, G., & Moscovitch, M. (2002). Aging and autobiographical memory: Dissociating episodic from semantic retrieval. *Psychology and Aging, 17*, 677-689.
- Lieberman, M. A. (1982). The effects of social support on responses to stress. Goldberger, L. & Brejnitz, S (Ed.), *Handbook of Stress* (sf.764-788). New York: The Free Press.
- Loevinger, J. (1976). *Ego development*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Lowenthal, M. F., & Haven, C. (1968). Interaction and adaptation: Intimacy as a critical variable. *American Sociological Review, 20*-30.
- Maguire, E. A. (2001). Neuroimaging studies of autobiographical event memory. *Philosophical Transactions of the Royal Society of London, 356*, 1441-1451.
- Maki, Y., Kawasaki, Y., Demiray, B. & Janssen, S. M. J. (2015). Autobiographical memory functions in young Japanese men and women, *Memory, 23, 1*, 11-24.
- Mandler, J. M., & Johnson, N. S. (1977). Remembrance of things parsed: Story structure and recall. *Cognitive Psychology, 9*, 111-151.
- Marsh, E. J., & Roediger, H. L. (2013). Episodic and autobiographical memory. A. F. Healy, R. W. Proctor, & I. B. Weiner (Ed.), *Handbook of psychology: Experimental psychology* (sf. 472-494). Hoboken, NJ, US: John Wiley & Sons Inc.
- Mather, M. ve Carstensen, L.L. (2005). Aging and motivated cognition: The positivity effect in attention and memory. *Trends in Cognitive Sciences, 9*, 496-502.
- McAdams, D. P. (2001). The psychology of life stories. *Review of General Psychology, 5*(2), 100-122.
- McAdams, D. P. (1985). *Power, intimacy, and the life story: Personological inquiries into identity*. New York: Guilford Press.
- McAdams, D. P., Bauer, J. J., Sakaeda, A. R., Anyidoho, N. A., Machado, M. A., Magrino-Failla, K., White, K. W., & Pals, J. L. (2006). Continuity and change in

- the life story: A longitudinal study of autobiographical memories in emerging adulthood. *Journal of personality*, 74,5, 1371-1400.
- McCabe, A., Peterson, C., & Connors, D. M. (2006). Attachment security and narrative elaboration. *International Journal of Behavioral Development*, 30(5), 398-409.
- McLean, K. C. & Thorne, A. (2003). Late Adolescents' Self-Defining Memories About Relationships. *Developmental Psychology*, 39(4), 635-645
- Miller, P. J., Potts, R., Fung, H., Hoogstra, L., & Mintz, J. (1990). Narrative practices and the social construction of self in childhood. *American Ethnologist*, 17(2), 292-311.
- Murphy, L.B., Moriarity, A., (1976). *Vulnerability, Coping, and Growth: From Infancy to Adolescence*. New Haven: Yale University Press.
- Murphy, K. J., Troyer, A. K., Levine, B., & Moscovitch, M. (2008). Episodic, but not semantic, autobiographical memory is reduced in amnesic mild cognitive impairment. *Neuropsychologia*, 46(13), 3116-3123.
- Neisser, U. (1988). What is ordinary memory the memory of? U. Neisser & E. Winograd (Ed.), *Remembering reconsidered* (sf. 356-373). New York: Cambridge University Press.
- Nelson, K. (1989). Remembering: A functional developmental perspective. P. R. Solomon, G. R. Goethals, C. M. Kelley, & B. R. Stephens (Ed.), *Memory: Interdisciplinary approaches* (sf. 127–150). New York: Springer-Verlag.
- Nelson, K.(1993). The psychological and social origins of autobiographical memory. *Psychological Science*,(4),1-7.
- Nelson, K. (1997). *Finding oneself in time*. J. G. Snodgrass & R. Thompson (Ed.), *The self across psychology*. (sf. 19–33). New York: New York Academy of Sciences.
- Nelson, K. (2003). Narrative and Self, Myth and Memory: Emergence of The Cultural Self. R. Fivush & C. A. Haden, (Ed.), *Autobiographical Memory and the Construction of a Narrative Self Developmental and Cultural Perspectives* (s. 1-28). London: Lawrence Erlbaum Publishers.
- Nelson, K., & Fivush, R. (2000). *Socialization of Memory*. E. Tulving & F. Craik (Ed.), *Handbook of Memory* (sf. 283–295). New York: Oxford University Press.

- Nelson, K., & Fivush, R. (2004). The emergence of autobiographical memory: A social cultural developmental theory. *Psychological Review*, *111*, 486–511.
- Nyberg, L., Maitland, S. B., Rönnlund, M., Bäckman, L., Dixon, R. A., Wahlin, Å., & Nilsson, L. G. (2003). Selective adult age differences in an age-invariant multifactor model of declarative memory. *Psychology and Aging*, *18*, *1*, 149.
- Oddo, S., Lux, S., Weiss, P. H., Schwab, A., Welzer, H., Markowitsch, H. J., & Fink, G. R. (2010). Specific role of medial prefrontal cortex in retrieving recent autobiographical memories: an fMRI study of young female subjects. *Cortex*, *46*(1), 29-39.
- Oğuzhan, B. (2017). *Üniversite Öğrencilerinde Duygu Düzenleme, Baş Etme Stratejileri, Algılanan Sosyal Destek ve Alkol/Esrar Bağımlılığı Riski Arasındaki İlişki*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Bilgi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Park, K.O. (2007). Social support for stress prevention in hospital settings. *The Journal of the Royal Society for the Promotion of Health*, *127*(6), 260–264.
- Pasupathi, M., Lucas, S. ve Coombs, A. (2002). Conversational functions of autobiographical remembering: Longmarried couples talk about conflicts and pleasant topics. *Discourse Processes*, *34*(2), 163-192.
- Perner, J., & Ruffman, T. (1995). Episodic memory and autoegetic consciousness: developmental evidence and a theory of childhood amnesia. *Journal of Experimental Child Psychology*, *59*(3), 516-548.
- Peterson, C. (2011). Children's memory reports over time: Getting both better and worse. *Journal of Experimental Child Psychology*, *109*, 275–293.
- Peterson, C., Bonechi, A., Smorti, A., & Tani, F. (2010). A distant mirror: Memories of parents and friends across childhood and adolescence. *British Journal of Psychology*, *101*(4), 601-620.
- Peterson C, Smorti A, Tani F. (2008). Parental influences on earliest memories. *Memory*, *16*(6), 569-78.
- Picard, L., Reffuveille, I., Eustache, F., & Piolino, P. (2009). Development of autoegetic autobiographical memory in school-age children: genuine age effect or development of basic cognitive abilities? *Consciousness and Cognition*, *18*(4), 864-876.

- Pillemer, D. B., & White, S. H. (1989). Childhood events recalled by children and adults. *Advances in Child Development and Behavior*, *21*, 297-340.
- Pillemer, D. B. (2003). Directive functions of autobiographical memory: The guide power of the specific episode. *Memory*, *11*, 193–202.
- Piolino, P., Desgranges, B., Benali, K., & Eustache, F. (2002). Episodic and semantic remote autobiographical memory in ageing. *Memory*, *10*, 239–257.
- Piolino, P., Desgranges, B., & Eustache, F. (2009). Episodic autobiographical memories over the course of time: cognitive, neuropsychological and neuroimaging findings. *Neuropsychologia*, *47*(11), 2314-2329.
- Procidano, M. E., & Heller, K. (1983). Measures of perceived social support from friends and from family: Three validation studies. *American Journal Of Community Psychology*, *11*(1), 1-24.
- Rathbone, C. J., Holmes, E. A., Murphy, S. E., & Ellis, J. A. (2015). Autobiographical memory and well-being in aging: The central role of semantic self-images. *Consciousness and Cognition*, *33*, 422-431.
- Ratner, H. H. (1984). Memory demands and the development of memory. *Child Development*, *55*, 21-73
- Reese, E. (2002). Social factors in the development of autobiographical memory: The state of the art. *Social Development*, *11*(1), 124-142.
- Reese, E., & Farrant, K. (2003). Origins of reminiscing in parent- child relationships. In R. Fivush & C. A. Haden (Eds.), *Autobiographical memory and the construction of a narrative self: Developmental and cultural perspectives* (sf. 29-48). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum
- Reese, E., Haden, C. A., Baker-Ward, L., Bauer, P., Fivush, R., & Ornstein, P. A. (2011). Coherence of personal narratives across the lifespan: A multidimensional model and coding method. *Journal of Cognition and Development*, *12*(4), 424–462.
- Richter, J., Richter, G., & Eisemann, M. (1991). Perceived Parental Rearing, Depression and Coping Behavior. *Social Psychiatry And Psychiatric Epidemiology*, *26*(2), 75-77.
- Robinson, J. A., & Swanson, K. L. (1990). Autobiographical memory: The next phase. *Applied Cognitive Psychology*, *4*, 321–335.

- Robinson, J. A. (1976). Sampling autobiographical memory. *Cognitive Psychology*, 8, 578-595.
- Rubin, D. C., Rahhal, T. A., & Poon, L. W. (1999). Things remembered in early life are remembered best. *Memory & Cognition*, 26, 3-19.
- Rubin, D. C., & Schulkind, M. D. (1997). The distribution of autobiographical memories across the lifespan. *Memory & Cognition*, 25, 859-866.
- Rubin, D. C., Wetzler, S. E., & Nebes, R. D. (1986). Autobiographical memory across the adult lifespan. D. C. Rubin (Ed.), *Autobiographical memory* (sf. 202-221). Cambridge, England: Cambridge University Press.
- Rybash, J. M. (1999). Aging and Autobiographical Memory: The Long and Bumpy Road, *Journal of Adult Development*, 6,1, 1-10.
- Şahin Acar & Ceylan (Yayın aşamasında). Yaşam deneyimleriyle ilgili düşünme ölçeği'nin türkçeye çevirisi ve türk örnekleme adaptasyonu çalışması, *Yayımlanmamış Araştırma*. Orta Doğu Teknik Üniversitesi.
- Şahin, B., & Mebert, C. J. (2013). The role of culture and self-construal in autobiographical memories of US and Turkish college students. *Memory*, 21(8), 1004-1017.
- Şahin-Acar, B., Koç, G., & Kapısız, Z. (2013). *Üniversite Öğrencilerinin Romantik İlişki Durumunun Romantik Anılarının Özellikleri Üzerindeki Etkisi*. (Yayımlanmamış Araştırma). Orta Doğu Teknik Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Sarason, I. G. & Sarason, B. R. (Ed.). (2013). *Social support: Theory, research and applications*. Springer Science & Business Media.
- Sarason, I. G., Levine, H. M., Basham, R. B., & Sarason, B. R. (1983). Assessing social support: The social support questionnaire. *Journal of personality and social psychology*, 44(1), 127.
- Sayar, F. (2011). *Açık, Örtük Ve Otobiyografik Bellek: Ergen, Erken Yetişkin Ve Yaşlı Gruplar Açısından Karşılaştırılması*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Sayar, F. (2013). Gençlerin ve Yaşlıların Otobiyografik Bellek Özellikleri Açısından Karşılaştırılması: Betimsel Bir Çalışma. *Psikoloji Çalışmaları Dergisi* 33-1. 1-16.

- Scholte, R. H. J., & Van Aken, M. A. G. (2006). *Peer relations in adolescence*. S. Jackson & L. Goossens (Ed.), *Handbook of adolescent development* (sf. 175–199). New York: Psychology Press.
- Selçuk O. C. (2019). *Can Sıkıntısı ve Sosyal Medya Bağımlılığı İlişkisinde Duygu Düzenleme ve Öz Kontrol Değişkenlerinin Aracı Rolü*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Adnan Menderes Üniversitesi. Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Sheffield, E. G., & Hudson, J. A. (1994). Reactivation of toddlers' event memory. *Memory*, 2(4), 447-465.
- Sheldon, K. M. (2004). *The psychology of optimal being*. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum.
- Shimamura, A.P., Berry, J., Mangels, J., Rusting, C., & Jurica, P., (1995). Memory and cognitive abilities in university professors: Evidence for successful aging. *Psychological Science*, 6, 271–277.
- Singer, J. A., & Salovey, P. (1993). *The remembered self: Emotion and memory in personality*. New York, NY, US: Free Press.
- Smorti, A., Peterson, C. & Tani, F., (2016). The Language of Memory: Narrating Memories of Parents and Friends. *The Open Psychology Journal*, 9, 95-110
- Sorias, O. (1992). Hasta ve sağlıklı öğrencilerde yaşam stresi; sosyal destek ve ruhsal hastalık ilişkisinin incelenmesi. *Seminer Psikoloji Dergisi*, 9: 33-49.
- Sorias, O. (1998). Sosyal desteğin değerlendirilmesi II: toplumdan seçilmiş bir örnekleme sosyal ağın yapısal özellikleri ve algılanan destek. *Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Psikoloji Seminer Dergisi*, 6, 27-40.
- Stokes, J. P. (1985). The relation of social network an individual difference variables to loneliness. *Journal of Personality and Social Psychology*, 48 (4), 981-990.
- Stokes, J. P. (1983). Predicting satisfaction with social support from social network structure. *American Journal of Community Psychology*, 11(2), 141-152.
- Sutherland, R., & Hayne, H. (2001). Age-related changes in the misinformation effect. *Journal of Experimental Child Psychology*, 79, 388–404.
- Svoboda, E., McKinnon, M. C., & Levine, B. (2006). The functional neuroanatomy of autobiographical memory: A meta-analysis. *Neuropsychologia*, 44(12), 2189-2208.
- Tabachnick, B. G., & Fidell, L. S. (2007). *Using multivariate statistics*. Allyn & Bacon/Pearson Education.

- Tani, F., Bonechi, A., Peterson, C., & Smorti, A. (2010). Parental influences on memories of parents and friends. *The Journal of Genetic Psychology, 171*, 300–329.
- Tani, F., Smorti, A., & Peterson, C. (2015). Is friendship quality reflected in memory narratives? *Journal of Social and Personal Relationships, 32*(3), 281-303.
- Tessler, M., & Nelson, K. (1994). Making memories: The influence of joint encoding on later recall by young children. *Consciousness and Cognition, 3*(3-4), 307-326.
- Thoits, P. A. (1995). Stress, coping, and social support processes: Where are we? What next?. *Journal of Health and Social Behavior, 53-79*.
- Thompson, R. A. (2000). The legacy of early attachments. *Child Development, 71*(1), 145-152.
- Tulving, E. (1972). Episodic and semantic memory. E. Tulving & W. Donaldson, *Organization of memory*. (sf. 382-402). Oxford, England: Academic Press.
- Tulving, E. (1983). *Elements of episodic memory*. New York: Oxford University Press.
- Tulving, E., & LePage, M. (2000). Where in the brain is the awareness of one's past? D. L. Schacter & E. Scarry (Ed.). *Memory, brain, and belief* (sf. 208–228). Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Tulving, E. (2002) Episodic Memory: From Mind to Brain. *Annual Review of Psychology, 53*, 1-25.
- Van Abbema, D. L., & Bauer, P. J. (2005). Autobiographical memory in middle childhood: Recollections of the recent and distant past. *Memory, 13*, 829-845.
- Tümkeya S., Aybek, B., & Aldağ, H. (2009). An investigation of university students' critical thinking disposition and perceived problem solving skills. *Eurasian Journal of Educational Research, 36*, 57-74.
- Wang, Q. (2001). Culture effects on adults' earliest childhood recollection and self-description: implications for the relation between memory and the self. *Journal of Personality and Social Psychology, 81*(2), 220.
- Wang, Q. (2006). Earliest recollections of self and others in European American and Taiwanese young adults. *Psychological Science, 17*(8), 708-714.

- Webster, J. D. (1997). The reminiscence functions scale: A replication. *International Journal of Aging and Human Development*, 44, 137–148.
- Webster, J. D. (1995). Adult age differences in reminiscence functions. B. K. Haight, & J. D. Webster (Ed.), *The art and science of reminiscence: Theory, research and application* (sf. 89-102). Washington, DC: Taylor and Francis.
- Weiskrantz, L. (1985). On issues and theories of the human amnesic syndrome. N. M. Weinberger, J. L. McGaugh ve G. Lynch (Ed.), *Memory Systems of the Brain: Animal and Human Cognitive Processes*. (sf. 380-415). The Guilford Press, New York.
- Wetzler, S. E., & Sweeney, J. A. (1986). Childhood amnesia: An empirical demonstration. D. C. Rubin (Ed.), *Autobiographical memory* (sf. 202-221). Cambridge, England: Cambridge University Press.
- Wheeler, M. A., Stuss, D. T., & Tulving, E. (1997). Toward a theory of episodic memory: The frontal lobes and auto-noetic consciousness. *Psychological Bulletin*, 121(3), 331-354.
- Wilcox, B. L. (1981). Social support, life stress, and psychological adjustment: A test of the buffering hypothesis. *American Journal of Community Psychology*, 9(4), 371-386.
- Williams, J. M. G., Barnhofer, T., Crane, C., Hermans, D., Raes, F., Watkins, E., & Dalgleish, T. (2007). Autobiographical memory specificity and emotional disorder. *Psychological Bulletin*, 133, 1, 122-148.
- Wilson, A. E., & Ross, M. (2003). The identity function of autobiographical memory: Time is on our side. *Memory*, 11(2), 137–149.
- Wolf, T., & Zimprich, D. (2014). Funktionen des autobiographischen Gedächtnisses bei jungen und älteren Erwachsenen. *Zeitschrift für Entwicklungspsychologie und Pädagogische Psychologie*, 46(4), 201-210.
- Wolf, T., & Zimprich, D. (2015). Differences in the use of autobiographical memory across the adult lifespan. *Memory*, 23(8), 1238-1254.
- Yıldırım, İ. (2006). Akademik başarının yordayıcısı olarak gündelik sıkıntılar ve sosyal destek. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30, 258-267.

- Yıldırım, İ. ve Ergene, T. (2003). Lise son sınıf öğrencilerinin akademik başarılarının yordayıcısı olarak sınav kaygısı, boyun eğici davranışlar ve sosyal destek. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25, 224-234.
- Yörükoğlu, A. (1998). *Çocuk Ruh Sağlığı*. İstanbul: Özgür Yayınları.
- Yüncü, Z., Yıldız, U., Kesebir, S., & Altıntoprak, E. (2005). Alkol kullanım bozukluğu olan olguların sosyal destek sistemlerinin değerlendirilmesi. *Bağımlılık Dergisi*, 6, 129-135.
- Zelkowitz, P. (1987). Social Support and Aggressive Behavior in Young Children. *Family Relations*, 36(2), 129-134.
- Zegers M, de Bruijne MC, Wagner C, Groenewegen PP, van der Wal G, de Vet HC. (2010). The inter-rater agreement of retrospective assessments of adverse events does not improve with two reviewers per patient record. *Journal of Clinical Epidemiology*, 63, 94-102.
- Zimet, G. D., Dahlem, N. W., Zimet, S. G., & Farley, G. K. (1988). The multidimensional scale of perceived social support. *Journal of Personality Assessment*, 52 (1), 30-41.
- Zunzunegui, M. V., Alvarado, B. E., Del Ser, T., & Otero, A. (2003). Social networks, social integration, and social engagement determine cognitive decline in community-dwelling Spanish older adults. *The Journals of Gerontology Series B: Psychological Sciences and Social Sciences*, 58, 2, 93-100.

EKLER

EK A

EGE ÜNİVERSİTESİ BİLİMSEL ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİĞİ KURULU

KARAR BELGESİ

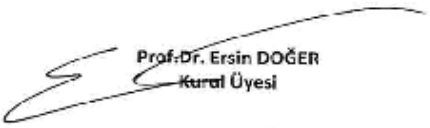
(Araştırma Dosyası)

ARAŞTIRMACININ ADI SOYADI / KURUMU	Zeynep KAPISIZ / Sosyal Bilimler Enstitüsü
DANIŞMANIN ADI SOYADI / KURUMU	Yrd.Doç.Dr.Banu ÇENGELCİ ÖZEKES / Edebiyat Fakültesi
ARAŞTIRMANIN TÜRÜ	☒ Yüksek Lisans Tezi ☐ Araştırma Projesi ☐ Doktora Tezi ☐ Diğer
ARAŞTIRMANIN BAŞLIĞI	Genç Yetişkin ve Yaşlı Bireylerde Algılanan Sosyal Destek ve Otobiyografik Bellek İşlevlerinin, Otobiyografik Bellek Karakteristikleriyle İlişkisinin İncelenmesi
BİLİRKİŞİ GÖRÜŞÜ	YOK
KARARIN ALINDIĞI TOPLANTI TARİHİ	14.01.2016
TOPLANTI / KARAR SAYISI	01 / 02
PROTOKOL NO:	67-2015
KARAR	Araştırma, toplantıya katılan üyelerin OYBİRLİĞİ ile etik açıdan uygun bulunmuştur.

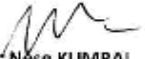

Prof. Dr. Semih OTLEŞ
Kurul Başkanı

(Toplantıya katılmadı)
Prof. Dr. Ayfer KARADAKOVAN
Kurul Üyesi

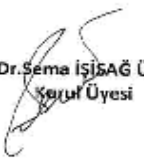

Prof. Dr. Süleyman DOĞAN
Kurul Başkan Yardımcısı

Prof. Dr. Ersin DOĞER
Kurul Üyesi

(Toplantıya katılmadı)
Prof. Dr. Şebnem TAVMAN
Kurul Üyesi

Prof. Dr. Neşe KUMRAL
Kurul Üyesi

Prof. Dr. Süha Süreyya ÖZBEK
Kurul Üyesi

Prof. Dr. Sema İŞİSAĞ ÜÇÜNCÜ
Kurul Üyesi

(Toplantıya katılmadı)
Prof. Dr. Muzaffer TOSUN
Kurul Üyesi

EK B

T.C.
İZMİR VALİLİĞİ
Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü

09/02/2016

SAYI : 96785995/010-09 6471
KONU: Araştırma ve Tez Çalışması
(Zeynep KAPISIZ)

NARLIDERE HUZUREVİ Y:B:R:M: MÜDÜRLÜĞÜNE

Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı yüksek lisans öğrencisi Zeynep KAPISIZ'a ait "Genç Yetişkin ve Yaşlı Bireylerde Algılanan Sosyal Destek ve Otobiyografik Bellek İşlevlerinin, Otobiyografik Bellek Karakteristikleriyle İlişkisinin İncelenmesi" başlıklı tez çalışmasının, sonucunda elde edilecek tüm kayıt ve bilgilerin mesleki gizlilik ilkelerine bağlı kalınarak yürütülebilmesi şartıyla Müdürlüğünüzde gerçekleştirilebilmesine dair Valilik Makamından alınan 09.02.2016 tarih ve 6384 sayılı Olur yazısı ekte yer almaktadır.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Nadir MAŞALACI
İl Müdürü a.
İl Müdür Yardımcısı

Ek: Olur Yazısı

Adres: Gazi Bulvarı No.97 Çankaya İZMİR Tel: 4463352 Fax:4461463
5070 Sayılı Kanuna Göre NADİR MAŞALACI Tarafından 581 06587034070007 Seri Nolu Sicil No ile 09.02.2016 10:51:08 Tarihinde
Elektronik Olarak İmzalanmıştır.

EK C
BİLGİLENDİRİLMİŞ ONAM FORMU

Bu çalışma, Ege Üniversitesi Gelişim Psikolojisi Yüksek Lisans öğrencisi Zeynep Kapısız tarafından Yrd. Doç. Banu Çengelci Özkes danışmanlığında yürütülen yüksek lisans tez çalışmasıdır. Çalışmanın amacı, genç yetişkin ve yaşlı bireylerde, otobiyografik anı karakteristiklerini incelemektir. Bunun için size Anılar Anketi, Kişisel Bilgi Formu, Yaşam Deneyimleriyle İlgili Düşünme Ölçeği, Algılanan Aile ve Arkadaş Desteği Ölçekleri sunulacaktır. Sizden bu anketleri tek oturumda doldurmanız beklenmektedir.

Çalışmaya katılım tamamıyla gönüllülük temelinde olmalıdır. Çalışma süresince, sizden kimlik belirleyici hiçbir bilgi istenmemektedir. Cevaplarınız tamamıyla gizli tutulacak ve sadece araştırmacılar tarafından değerlendirilecektir. Çalışma sırasında doldurulması talep edilecek ölçekler, genel olarak kişisel rahatsızlık verecek herhangi bir ayrıntı içermemektedir. Ancak, katılım sırasında sorulardan ya da herhangi başka bir nedenden ötürü kendinizi rahatsız hissederseniz çalışmayı yarıda bırakmakta serbestsiniz. Çalışmanın veri toplama aşamasının sonunda, bu çalışmayla ilgili sorularınız cevaplanacaktır. Bu çalışmaya katıldığınız için şimdiden teşekkür ederiz.

Çalışma hakkında daha fazla bilgi almak için araştırmamanın yürütücüsü Zeynep Kapısız (E-posta: zeynepkapisiz@gmail.com) ile iletişim kurabilirsiniz.

Bu çalışmaya tamamen gönüllü olarak katılıyorum ve istediğim zaman yarıda kesip çıkabileceğimi biliyorum. Verdiğim bilgilerin bilimsel amaçlı yayımlarda kullanılmasını kabul ediyorum. (Formu doldurup imzaladıktan sonra uygulayıcıya geri veriniz).

İsim Soyad

Tarih

İmza

---/---/---

EK D

DEMOGRAFİK BİLGİ FORMU

1. Yaşınız? ____

2. Cinsiyetiniz? ____

3. Eğitim durumunuz?

İlkokul Ortaokul Lise Üniversite Yüksek lisans Doktora

4. Anne ve babanızın medeni durumu nedir?

Beraber Boşanmış Ayrı yaşıyorlar

5. Şu an kimle yaşıyorsunuz?

Aile

Öğrenci evi

Arkadaşlar

Yalnız

Huzurevi

Diğer____ (lütfen belirtiniz)

6. Aile yapısı nedir?

Çekirdek Aile

Geniş Aile

7. Ailenin aylık toplam geliri ne kadardır?

0-2000 arası

4000-6000 arası

2000-4000 arası

6000 ve üstü

8. Annenizin ulaştığı en yüksek eğitim seviyesi nedir?

Okuryazar değil

Ortaokul

Okuryazar

Lise

İlkokul

Üniversite

Yüksek lisans

Doktora

9. Babanızın ulaştığı en yüksek eğitim seviyesi nedir?

Okuryazar değil

Ortaokul

Okuryazar

Lise

İlkokul

Üniversite

Yüksek lisans

Doktora

10. Hiç hatıra defteri ya da günlük tuttunuz mu?

Evet Hayır

Cevabınız evetse, tutmaya başladığınızda kaç yaşındaydınız? ____

11. Anılar sizin için ne kadar önemli?

Hiç değil						Çok önemli
1	2	3	4	5	6	7

12. Size önemli kişileri ya da olayları hatırlatacak şeyleri ne kadar sıklıkla biriktirirsiniz?

Hiçbir zaman	Seyrek	Çok sık değil	Yarı yarıya	Sıkça	Çok sık	Her zaman
1	2	3	4	5	6	7

13. En iyi biçimde hatırlayabildiğiniz kadarıyla, çocukluğunuz sırasında aile fertleriyle ve/veya arkadaşlarınızla deneyimlerinizi ne sıklıkla paylaştınız?

	Hiçbir zaman	Seyrek	Çok sık değil	Yarı yarıya	Sıkça	Çok sık	Her zaman
Aile	1	2	3	4	5	6	7
Arkadaş	1	2	3	4	5	6	7

14. Şu anda aile fertleriyle ve/veya arkadaşlarınızla deneyimlerinizi ne sıklıkla paylaşırsınız?

	Hiçbir zaman	Seyrek	Çok sık değil	Yarı yarıya	Sıkça	Çok sık	Her zaman
Aile	1	2	3	4	5	6	7
Arkadaş	1	2	3	4	5	6	7

EK E
ANILAR ANKETİ

Aşağıdakiler kendi hayatınızla ilgili olan anılarınızla, *otobiyografik belleğinizle* ilgili sorulardır.

1. Ailenizle ilgili aklınıza *ilk gelen anınızı* olabildiğince fazla ayrıntılı bir biçimde tarif ediniz.

- a. Hatırladığınız bu şey olduğunda kaç yaşındaydınız? ___

- b. Bu anı ne kadar net?

Hiç değil			Ortalama			Çok net
1	2	3	4	5	6	7

- c. Bu anı duygusal olarak ne kadar olumlu ya da olumsuz?

Olumsuz			Nötr			Olumlu
1	2	3	4	5	6	7

- d. Bu anının bir video kaydını izlediniz mi, fotoğrafını gördünüz mü, yoksa gerçekten hatırladığınız bir şey mi?

videoda izledim gerçekten hatırlıyorum bilmiyorum

- e. Bu anıyı kelimelerle ifade etmek sizin için ne kadar kolay?

Hiç değil			Ortalama			Çok kolay
1	2	3	4	5	6	7

2. Arkadaşlarınızla ilgili aklınıza *ilk gelen anınızı* olabildiğince fazla ayrıntılı bir biçimde tarif ediniz.

- a. Hatırladığınız bu şey olduğunda kaç yaşındaydınız? ____

- b. Bu anı ne kadar net?

Hiç değil			Ortalama			Çok net
1	2	3	4	5	6	7

- c. Bu anı duygusal olarak ne kadar olumlu ya da olumsuz?

Olumsuz			Nötr			Olumlu
1	2	3	4	5	6	7

- d. Bu anının bir video kaydını izlediniz mi, fotoğrafını gördünüz mü, yoksa gerçekten hatırladığınız bir şey mi?

videoda izledim gerçekten hatırlıyorum bilmiyorum

- e. Bu anıyı kelimelerle ifade etmek sizin için ne kadar kolay?

Hiç değil			Ortalama			Çok kolay
1	2	3	4	5	6	7

EK F

YAŞAM DENEYİMLERİYLE İLGİLİ DÜŞÜNME ÖLÇEĞİ

Cevaplarken bu cümleyi göz önünde bulundurunuz lütfen:

Hayatımdaki belli anılara ve olaylara şu gibi durumlarda geri dönüp bakarım ya da bunlarla ilgili konuşurum;

	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Pek Katılmıyorum	Biraz Katılıyorum	Oldukça Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
1. Önceden olmuş kötü bir şey hakkında düşünürsem ondan ders çıkarabilirim diye hissettiğim zaman	1	2	3	4	5	6
2. Gelecek için planlar yapmak istediğim zaman	1	2	3	4	5	6
3. Gelecekteki hedeflerim üzerine düşündüğüm zaman	1	2	3	4	5	6
4. Hayatımla ilgili bir seçim yapmak zorunda olduğumda hangi yolu seçeceğimden emin olamadığım zaman	1	2	3	4	5	6
5. Geçmiş hatalarımdan ders almak istediğim zaman	1	2	3	4	5	6
6. Bir probleme çözüm aradığım zaman	1	2	3	4	5	6
7. Şu anki problemlerimi daha iyi anlamak istediğim zaman	1	2	3	4	5	6
8. Kendime bakıp hala eski ben olup olmadığımı konusunda endişe duyduğum zaman	1	2	3	4	5	6
9. Eskiden olduğum kişiden ne kadar farklılaştığımı görmek istediğim zaman	1	2	3	4	5	6
10. Hayatımın bir ana teması/anlamı olup olmadığını görmek istediğim zaman.	1	2	3	4	5	6
11. Zaman içinde inançlarımın ya da değerlerimin değişip değişmediği konusunda endişe duyduğum zaman.	1	2	3	4	5	6
12. Şu anda kim olduğumu anlamak istediğim zaman.	1	2	3	4	5	6
13. Eski olayları, o zamandan beri olanlar ışığında yeniden yorumlamak istediğim zaman.	1	2	3	4	5	6

14. Başıma bir şey geldiğinde geriye bakıp ona neden olan şeyi görmek istediğim zaman.	1	2	3	4	5	6
15. Benim yaşadıklarım benzer şeyleri yaşamış kişilerle konuşarak kendimi daha iyi hissetmek istediğim zaman.	1	2	3	4	5	6
16. Benim yaşadıklarım benzer şeyleri yaşamış kişilere deneyimlerimi aktararak onlara kendilerini iyi hissettirmek istediğim zaman.	1	2	3	4	5	6
17. Kendimi insanlara tanıtmak istediğim zaman ya da başkalarına kendimle ilgili daha fazla bilgi vermek istediğim zaman.	1	2	3	4	5	6
18. Arkadaşlarımla eski anıları paylaşarak aramızdaki bağı güçlendirmek istediğim zaman.	1	2	3	4	5	6
19. Biriyle daha samimi bir ilişki kurmak istediğim zaman.	1	2	3	4	5	6
20. O kişinin hayatı hakkında daha fazla şey öğrenmek istediğim zaman.	1	2	3	4	5	6
21. O kişinin nasıl biri olduğunu öğrenmek istediğim zaman.	1	2	3	4	5	6
22. Kendi deneyimlerimden bahsederek birine yardım etmek istediğim zaman.	1	2	3	4	5	6

EK G
ALGILANAN AİLE DESTEĞİ ÖLÇEĞİ

Aşağıda insanların aileleri ile ilişkileri sırasında yaşadıkları ve hissettikleri duygulara ilişkin ifadeler vardır. Amacımız, her ifadenin size ne kadar uyduğunu öğrenmektir. Lütfen her soruyu dikkatlice okuyup size en çok uyan seçeneği işaretleyin.

	Evet	Kısmen	Hayır
1. Ailem ve akrabalarım gerektiğinde bana manen destek olurlar.			
2. Nasıl davranacağım ya da ne yapacağım konusunda ailemin fertlerinden yararlı fikirler alırım.			
3. İnsanların çoğu ailelerine, benim kendi aileme olduğumdan daha yakındır.			
4. En yakın aile fertlerime derdimi açtığımda bunun onları rahatsız ettiğini düşünürüm.			
5. Ailemdeki kişiler düşüncelerimi duymaktan hoşlanırlar.			
6. Ailem özel ilgilerimin çoğunu paylaşır.			
7. Ailemden bazı kişiler, sorunları olduğunda ya da öğüde ihtiyaç duyduklarında bana gelirler.			
8. Ailemin sevgi ve yakınlığına güvenirim.			
9. Kendimi kötü hissettiğimde arayabileceğim ve daha sonra bundan pişmanlık duymayacağım bir akrabam var.			
10. Ailem ve ben düşündüklerimizi birbirimize açıkça söyleriz.			
11. Ailem kişisel isteklerimi anlayışla karşılarlar.			
12. Ailemdeki kişiler sevgi ve yakınlığa ihtiyaç duyduklarında beni ararlar.			
13. Sorunlarımı çözmeye, ailemin yardımlarını gördüm.			
14. Ailemden birkaç kişiyle pek çok şeyimi paylaşıyorum.			
15. Ailemdeki kişiler, nasıl davranacakları ya da bazı şeyleri nasıl yapacakları konusunda benim fikirlerimden yararlanırlar.			
16. Aileme sırlarımı açtığımda kendimi huzursuz hissedirim.			
17. Ailemdeki kişiler canları sıkıldığında beni ararlar.			
18. Aile fertlerimin, sorunlarını çözmeye kendilerine oldukça yardımcı olduğumu düşündüklerini hissediyorum.			
19. Başka insanların aksine, benim, ailemden hiçbir kişiyle aramda fazla yakın bir ilişki yoktur.			
20. Daha farklı bir ailem olmasını isterdim.			

ALGILANAN ARKADAŞ DESTEĞİ ÖLÇEĞİ

Aşağıda insanların arkadaşları ile ilişkileri sırasında yaşadıkları ve hissettikleri duygulara ilişkin ifadeler vardır. Amacımız, her ifadenin size ne kadar uyduğunu öğrenmektir. Lütfen her soruyu dikkatlice okuyup size en çok uyan seçeneği işaretleyin.

	Evet	Kısmen	Hayır
1. Arkadaşlarım gerektiğinde bana manen destek olurlar.			
2. İnsanların çoğu arkadaşlarına, benim kendi arkadaşlarıma olduğumdan daha yakındır.			
3. Arkadaşlarım düşüncelerimi duymaktan hoşlanırlar.			
4. Bazı arkadaşlarım sorunları olduğunda ya da öğüde ihtiyaç duyduklarında bana gelirler.			
5. Arkadaşlarımın sevgi ve yakınlığına güvenirim.			
6. Arkadaşlarımdan birinin bana kızdığını hissedersen, bunu ona belli etmem.			
7. Arkadaşlarımın arasında kendimi dışarıda hissedirim.			
8. Kendimi kötü hissettiğimde, arayabileceğim ve daha sonra bundan pişmanlık duymayacağım bir arkadaşım var.			
9. Arkadaşlarımla ben düşündüklerimizi birbirimize açıkça söyleriz.			
10. Arkadaşlarım kişisel isteklerimi anlayışla karşılarlar.			
11. Arkadaşlarım sevgi ve yakınlığa ihtiyaç duyduklarında beni ararlar.			
12. Sorunlarımı çözmeye, arkadaşlarım bana oldukça yardımcı olur.			
13. Pek çok şeyimi paylaştığım birkaç arkadaşım var.			
14. Arkadaşlarım, nasıl davranacakları ya da bazı şeyleri nasıl yapacakları konusunda benim fikirlerimden yararlanırlar.			
15. Arkadaşlarıma sırlarımı açtığımda kendimi huzursuz hissedirim.			
16. Arkadaşlarım canları sıkıldığında beni ararlar.			
17. Arkadaşlarımdan, sorunlarımı çözmeye kendilerine oldukça yardımcı olduğumu düşündüklerini hissediyorum.			
18. Başka insanların aksine, benim hiçbir arkadaşımınla aramda fazla yakın bir ilişki yoktur.			
19. Geçenlerde bir arkadaşım bir konuda bana iyi bir fikir verdi.			
20. Daha farklı bir arkadaşlarımdan olmasını isterdim.			

EK H
STANDARDİZE MİNİ MENTAL TEST

Ad Soyad: Eğitim:	Meslek: Tarih:	Yaş: Aktif El:
T. Puan:		
YÖNELİM (Toplam puan 10)		
Hangi yıl içindeyiz.....()		
Hangi mevsimdeyiz.....()		
Hangi aydayız.....()		
Bu gün ayın kaçını.....()		
Hangi gündeyiz.....()		
Hangi ülkede yaşıyoruz.....()		
Şu an hangi şehirde bulunmaktasınız.....()		
Şu an bulunduğunuz semt neresidir.....()		
Şu an bulunduğunuz bina neresidir.....()		
Şu an bu binada kaçınıcı kattasınız.....()		
KAYIT HAFIZASI (Toplam puan 3)		
Size birazdan söyleyeceğim üç ismi dikkatlice dinleyip ben bitirdikten sonra tekrarlayın (Masa, Bayrak, Elbise) (20 sn süre tanınır) Her doğru isim 1 puan.....()		
DİKKAT ve HESAP YAPMA (Toplam puan 5)		
100'den geriye doğru 7 çıkartarak gidin. Dur deyinceye kadar devam edin. Her doğru işlem 1 puan. (100, 93, 86, 79, 72,65,58,51,44,37,30).....()		
HATIRLAMA (Toplam puan 3)		
Yukarıda tekrar ettiğiniz kelimeleri hatırlıyor musunuz? Hatırladıklarınızı söyleyin. (Masa, Bayrak, Elbise).....()		
LİSAN (Toplam puan 9)		
Bu gördüğünüz nesnelere isimleri nedir? (saat, kalem) 2 puan (20 sn tut).....()		
Şimdi size söyleyeceğim cümleyi dikkatle dinleyin ve ben bitirdikten sonra tekrar edin. "Eğer ve fakat istemiyorum" (10 sn tut) 1 puan.....()		
Şimdi sizden bir şey yapmanızı isteyeceğim, beni dikkatle dinleyin ve söylediğimi yapın. "Masada duran kağıdı sağ/sol elinizle alın, iki elinizle ikiye katlayın ve yere bırakın lütfen" Toplam puan 3, süre 30 sn, her bir doğru işlem 1 puan.....()		
Şimdi size bir cümle vereceğim. Okuyun ve yazıda söylenen şeyi yapın. (1 puan) "GÖZLERİNİZİ KAPATIN" (arka sayfada).....()		
Şimdi vereceğim kağıda aklınıza gelen anlamlı bir cümleyi yazın (1 puan).....()		
Size göstereceğim şeklin aynısını çizin. (arka sayfada) (1 puan).....()		
		

ÖZGEÇMİŞ

Zeynep KAPISIZ

EĞİTİM	
Ocak 2018-Şubat 2019	Ruhr Universität Bochum, TestDaF Zentrum Yoğunlaştırılmış Almanca Yabancı Dil Eğitimi
Eylül 2013- Haziran 2019	Ege Üniversitesi Psikoloji Bölümü Gelişim Psikolojisi Yüksek Lisans Eğitimi
Güz Dönemi 2014/15	Erasmus+ Öğrenim Hareketliliği Ruhr Universität Bochum, Gelişimsel Nöropsikoloji Lab.
Eylül 2009- Haziran 2013	Orta Doğu Teknik Üniversitesi Psikoloji Bölümü Lisans Eğitimi
Eylül 2008- Haziran 2009	Orta Doğu Teknik Üniversitesi Yabancı Diller Yüksekokulu
Eylül 2004-Haziran 2008	Bayrampaşa Suat Terimer Anadolu Lisesi Lise Eğitimi
İŞ-STAJ DENEYİMLERİ	
Ağustos 2016-Ocak 2018	Çocuk ve Ergen Psikoloğu Al Farah Çocuk ve Aile Destekleme Merkezi, UNICEF Projesi, İzmir Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği, Ankara
Ocak-Mayıs 2016	Psikolog Bizim Çocuklar Projesi, İzmir Konak Belediyesi ve Günışığı Özel Eğitim Merkezi Ortak Projesi, İzmir
Mart-Haziran 2014	Psikolog Üstün Zekâlılar Merkezi (ÜST-ZEM), İzmir
Eylül 2012-Ocak 2013	Laboratuvar Stajı Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Bilişsel Psikoloj Lab., Ankara
Haziran-Temmuz 2012	Psikoloji Bölümü Klinik Stajı Bakırköy Dr. Mazhar Osman Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi, İstanbul
SUNUMLAR	
Eylül 2016	Şahin-Acar, B., Koç, G., & Kapisiz, Z. (2016, Eylül). Romantik İlişkideyken Sadece Geçmişteki İyi Şeyleri mi Hatırlıyoruz? Üniversite Öğrencilerinin Romantik İlişki Durumunun Romantik Anılarının Özellikleri Üzerindeki Etkisi. Poster sunumu, 19. Ulusal Psikoloji Kongresi, 5-7 Eylül, İzmir Türkiye.

BURSLAR					
2008-2013	TÜBİTAK-2205 Yurt İçi Lisans Burs Programı,				
2013-2015	TÜBİTAK- 2210-E Doğrudan Yurt İçi Yüksek Lisans Burs Programı				
EĞİTİMLER					
Mayıs-Haziran 2017	Oyun Terapisi Eğitimi/1. Modül Oyun Terapileri Derneği, İstanbul				
Şubat 2017	Çocuk ve Ergenler için Bilişsel Davranışçı Terapi Teknikleri Artı Aile Eğitim ve Psikolojik Danışmanlık Merkezi, İzmir				
Ekim 2016	Çocuk Koruma Eğitimi Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği (ASAM), İzmir				
YABANCI DİL					
	Okuma	Dinleme	Yazma	Konuşma	
İngilizce	C1	C1	B2-C1	B2-C1	ODTÜ/YDYO İngilizce Yeterlik Sınavı
Almanca	B2-C1	C1	C1	B2-C1	Test Deutsch als Fremdsprache (TestDaF)